SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă ● miercuri 19 septembrie 1990

34

Cine ne reprezintă

La ora cînd apar aceste rînduri decizia Consiliului Europei în ce ne privește a fost probabil luată. Să sperăm că a fost una favorabilă nouă. Indiferent însă de asta, imaginea noastră în lume, acum deteriorată și, poate, nu întrutotul dreaptă, nu se va schimba peste noapte. Iar ca să se schimbe, nu privitorul trebuie să facă ceva ci cel privit, adică noi. Mijloace — dacă într-adevăr vrem, de la guvern și parlament la intelectual și muncitor — ar fi. Între ele, și la loc de frunte după părerea noastră, propaganda culturală, sub toate formele ei, de la reprezentarea în afara hotarelor țării la contactele culturale directe și la climatul cultural intern. Ne amintim — din lecturi, firește, căci de trăit acele vremuri puțini din cei de azi au apucat — de prezența, odinioară, a unor personalități culturale în ipostaza de atașați culturali sau de presă pe lîngă ambasadele României din diverse țări ale lumii, în special europene, în special în cele cu mare tradiție culturală. Cazurile Blaga sau Cotruș sînt, într-o atare privință, exemplare. Ar fi foarte bine dacă am relua această tradiție, cu atît mai mult cu cît, știm bine, regimul comunist a strălucit prin inadecvare, prin trimiterea în străinătate cu misiuni culturale a tot felul de activiști ratați, mai mult sau mai puțin ofițeri în civil, de cele mai bizare profesiuni, numai oameni de cultură ba. Nu cred că mai e nevoie să argumentăm justețea unei asemenea politici, e suficient doar să evocăm principiul omului potrivit la locul potrivit. Nu știm cine sînt, în toamna anului de grație 1990, atașații noștri culturali în lume, ministerul de externe nu pare deocamdată dispus să facă public numele lor, zvonurile care circulă nu sînt însă de natură să confirme înnoirea mentalității în sensul recuperării unei tradiții fertile. Ar fi mai mult decît îngrijorător, ar fi de-a dreptul o eroare de neiertat dacă sub pretextul nu știm cărei abilități diplomatice ar fi trimiși să facă propagandă culturii române, s-o reprezinte deci, aceiași oameni „formați" la „înalta" școală a diplomației comuniste sau alții, noi ca nume, vechi ca obișnuințe. Astăzi, o personalitate culturală de dovedită moralitate poate face pentru reconsiderarea imaginii României în lume incomparabil mai mult decît zece declarații de principiu la un loc și decît tot atîția diplomați deprinși să repete papagalicește fraze impersonale și, de multe ori, imponderabile. Și poate că gestul de-a trimite în misiuni culturale permanente chiar oameni de cultură ar fi, prin el însuși, o dovadă superioară oricărui demers verbal, a dorinței și eforturilor politicii românești de astăzi întru democrație și reviriment valoric. Așteptăm deci să auzim din surse sigure vești bune în legătură cu această chestiune majoră a prezenței noastre în Europa. E regretabil că încă nu le avem dar, conform zicerii, mai bine mai tîrziu decît niciodată...

„L"

Numărul ilustrat cu reproduceri după lucrări de Gheorghe Ionescu

ION CARAION

INTELECTUALII ȘI PUTEREA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA DE AZI

— pag. 8—9 —

JULIEN GREEN

LA NOUĂZECI DE ANI

— pag. 15 —

ANDREI ZAHAROV

RĂPIT DE KREMLIN

— pag. 16 —

Vărul Alexandru sosește din Florida

„Văr al meu, îmi soseşti din modul optativ..."

Silabisind distanţe, vărul soseşte în chip de ipoteză
— să-l verific nu pot, vor putea strănepoţii —

Totuşi te întîmpin, fiu al proteinei, c-un aluat dospit
aici, la meterezul dinspre marile stepe.

În cinstea ta voi trage din nou sarbacane,
tot aşteptînd să se facă odată Evul Mediu.
Tu îţi vei potrivi discret fusul orar,
deşi s-ar cuveni să-ntorci veacuri pe cuarţ.
Vei repeta mintal admirabilele mesaje
purtate printre lumi de Voyagers —
— pe mine mă iartă, pe-aici năvălit-au cumanii.
Şi-oricum nu-mi mai scrie : forţezi în zadar
bucla lui Möbius, dimensiunea a patra.
La plecare, zîmbitor să-mi faci semn de pe scara astronavei :
înlăcrimat şi hirsut voi răspunde agitînd eterica-mi ghioagă.

...Am fost uitaţi, de planton, la picioarele primelor apeducte...

Mihai Cantuniari

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Conspect

S fîrșit de august, pe plajă, la Costinești. Trupuri frumoase, delicate, tineri cuminți, oarecum blazați, cozi liniștite la o pizza, nici o îmbrînceală, nici o vulgaritate, mai mult un „las de vivre" cam bizar, lipsă (binefăcătoare ? sadică ? prudentă ? stinjenitoare ?) de alcool, puștani elastici, numărîndu-și leii pe cearceaf, rockerii tăvălindu-se-n nisip ca vrăbiile-n praful încins, cîțiva sîni dezgoliți, plimbați rotofei în valuri, către geamandură, soare taman bun de urechile lui Van Gogh, „avem un tineret minunat", cum spunea āla. Dar ce, parcă te lasă Aghiuță să te bucuri integral ? Nu, nu e vorba de chelnerii de la „Forum", ucigașii cu simbrie, moldovenii belalii, care ne-au otrăvit, umilit, expulzat aproape, ca niște paraziți ordinari ce sîntem („las' c-am să mă fac și eu scriitor, să mă servească alții la masă !" zicea unul). Nu, āștia nu-s Aghiuță, aista-i personaj pitoresc, el te împunge ghiduș, nu-ți varsă ciorba pe cămașă, nu-ți pune felul doi în farfurie adîncă, nu-ți fură gogoașa de la desert și nu te strepezește cu formule de genul : „de unde sare ? de unde șervețele ? du-te singur și ia-ți apă", etc. Nu. Aghiuță mi s-a băgat în rucsac de acasă, și-a acoperit ochiul sting ca un pirat, s-a făcut ministru de interne, s-a botezat Armand Călinescu, *Însemnări politice* („Humanitas", de bună seamă, altminteri ce ne-am face ?) și mi-a ars de tot spinarea, tot citind într-un cot, furîndu-mi ore de apă, două amurguri pe faleză, o noapte și mai multe ceasuri de caragiadă cu Ion Vartic și „Petrică Stuyvesant". Conspectez rapid (inutil să vă *precizez* pentru ce) : „La Geneva, consiliul Societății Națiunilor examinează conflictul româno-ungar pe chestia exproprierii optanților. Străinătatea se arată foarte rezervată față de noi" (1927). „Cu Gabriel Marinescu. El crede că oficina zvonurilor e la «Universul». Are agent pe Foti, redactor acolo. Pentru 12.000 lei lunar comunică tot" ! „Făcîndu-mi raportul, Cristescu de la Siguranță îmi comunică că astăzi a avut loc o convorbire telefonică între Mircea de la «Sud-Est», vorbind din Londra, și Stelian Popescu, comunicînd acestuia că Titulescu a primit să intre în guvern... Apoi convorbire între Tabacovici și Puiu Dumitrescu, primul spunînd că Titulescu a primit, al doilea răspunzînd că regele va fi vesel" ; „Titulescu ar fi avut informații de la Intelligence Service-ul englez că rușii ar fi băgat bani în țară în această chestiune..." ; „Întrunire liberală. Vor să facă manifestație. Interzic. Prefectul poliției, însă, lucrează slab. Am impresia și apoi informația că s-a lucrat după sugestia lui Puiu Dumitrescu. Deci, poliția ne scapă" ; „Toți experții care au fost aici au rămas exasperați de incapacitatea noastră de a ne administra, deși toți recunosc că avem posibilitate de refacere" ; „Opinez să luăm o atitudine fermă contra Gărzii de Fier și a comuniștilor. Ei sînt de acord. Vaida spune că mergem spre dictatură" ; „Argetoianu a comunicat imediat conversația lui Pangal, care obișnuiește să-și scrie notele ! Acesta le-a dictat unui secretar care... e în serviciul Siguranței" (1932). „Barthou exclamă : Encore l'opposition, mais il n'y a que de l'opposition ici !" (1934). „Are dreptate Beneș că e mai bine să realizezi lucruri de dreapta cu mijloace de stînga, decît să ajungi la lucruri de stînga prin mijloace de dreapta" (1937). „Am ajuns oarecum la un punct mort. Guvernul nu era constituit decît cu un obiectiv precis. El nu are nici dinamism, nici omogenitate spre a păși la al doilea obiectiv. Nu se pot îndepărta pur și simplu bătrînii. E o chestie de etică și de necesitate publică. A face nemulțumiți din actorii loviturii de stat, ar fi dăunător. Formula nouă trebuie să fie : o echipă de lucru ale cărei dinamism și omogenitate să asigure precis oameni de aceeași vîrstă, tineri. E foarte greu să se găsească incolori poli-4șvveta snr etaoiJ

Dan C. Mihăilescu

prezentul continuă

Enigmaticul domn profesor N.S. Dumitru

Dacă d-sa n-ar fi vicepreședinte al F.S.N., dacă n-ar avea șanse să ajungă chiar președintele acestui partid și dacă, în consecință, n-ar fi și virtual candidat la președinția României în caz de vacantare, nu l-aș fi luat prea tare în seamă. În definitiv există destui oameni în țara asta care, fără a gîngăvi ca N. Ceaușescu, idiotizau lumea cu aceeași sărăcăcioasă imaginație. Și în cadrul C.P.U.N. și în parlamentul ales, dl. prof. N.S. Dumitru a făcut în repetate rînduri enunțuri curioase de natură a semăna diversiunea. Ultima luare de cuvînt a d-sale mi s-a părut de-a dreptul cinică. Întîmplată în ziua de 29 august, alocuțiunea d-lui profesor este de fapt o neinspirată polemică șmecherească. Zice dînsul că imaginea deplorabilă a României în lume s-ar datora prezentării denaturate a realităților noastre de către unele ziare și alte mijloace mass-media (care, ne întrebăm ?), prezentare ce refuză să vadă că destinele democrației în țara noastră se află „în mîini sigure". Adică în mîinile F.S.N., se înțelege. Vasăzică tot ce s-a întîmplat la București începînd din ianuarie, la Tîrgu Mureș în martie, întîmplări văzute și relatate în lumea întreagă, filmate și date pe posturile de televiziune din cele cinci continente de jurnaliștii și teleaștii prezenți la fața locului nu au fost altceva decît mistificări, iar presa noastră, televiziunea noastră, dacă ar fi „acționat în deplină unanimitate" ar fi contracarat efectele nefericitei realități românești, i-ar fi convins pe străini să creadă ce le spunem noi, nu ceea ce au văzut ei. Adică mitraliere, răngi, bîte, arestări abuzive, pogromuri, sărăcie, cozi, programe de redresare împleticite, șovăielile puterii, enormele gafe ale aceleiași puteri, corupție, furtul ajutoarelor umanitare, mii de români părăsindu-și țara. E drept că TVR a fost suspect de prezentă în zilele acestui sfîrșit de august în p-ța Universității și a colaborat și ea la „defăimarea" țării, la prezentarea „distorsionată" a situației ei actuale. Poate că la acestea s-a referit dl. profesor ? Să scuzăm TVR, în piață se aflau și alți martori. Evident, ar fi o soluție pe placul d-lui profesor, să închidem granițele, ca pe vremea lui Ceaușescu. Și tot n-ar fi de ajuns. Din pricina chiar a partidului d-sale. Gazetele feseniste, profeseniste și independente feseniste, plus TVR au făcut atîta risipă de minciună în încercarea de a discredita întreaga opoziție, încît ajungea simpla lectură a foilor respective pentru a înțelege că oricum lucrurile nu mergeau bine în România. Dl. profesor se preface a nu ști nimic despre violențe, despre gazetari stîlciți în bătaie, de instigare la delațiune, de instigare la șovinism, de lupte de stradă, de răspîndire de zvonuri alarmiste, precum „tentativele de lovitură de stat", „tentativele de instaurare a dictaturii militare", în vreme ce bunul, blîndul, competentul S.R.I. se luptă gîfîind cu agenturile străine, ținînd cu mînă fermă hățurile „fragilei noastre democrații". De fapt, dl. prof. N.S. Dumitru ar dori ca partidul d-sale, puterea emanată din această formațiune să aibă mîinile libere să scrie ce vrea, TVR să emită ce dorește F.S.N., să se laude pe sine și să discrediteze tot ce e înafara grădinii de trandafiri. Pentru dl. profesor opoziția trebuie să fie doar un simplu element decorativ îngăduit pentru a păcăli Europa în așa fel încît aceasta să vină la noi cu tot ce are, să ne cerșească dreptul de a ne ajuta, iar noi să strîmbăm din nas. Ia stați voi pe la casele voastre, noi nu ne vindem țara, noi nu sîntem datori, știm noi ce interese vă mînă aici. Există, desigur, interese negustorești, dar în Europa acestui sfîrșit de mileniu există și interese politice noi. Despre acestea din urmă dl. N.S. Dumitru nu pare să aibă vreo idee. D-lui i-ajunge negustoria. În realitate, dl. profesor e un continuator strălucit al tezelor ceaușiste, cu deosebirea că d-lui chiar vorbește românește. Bine ar fi să și gîndească românește !

Viorel Știrbu

momos

Madame Flax și Regele Mihai

Madame Flax mi-a omorît multe zile din copilărie cu mirosul ei de bătrînă nespălată și muritoare de foame. Am cunoscut-o într-o curte cu iepure și tufișuri. Săraci, nespălați, aidoma în mizeria țanțoșă a părinților noștri, madame Flax trona peste o cameră și o bucătărie puțind a lampă cu gaz și a lapte ars. Îi vedeam cîteodată bărbatul, un bărbat înalt și ocolind meticulos iepurele curții și salutîndu-și vecinii bățos și privind în gol. Pînă cînd într-o zi, neprivind la noi, s-au mutat într-un „apartament" la două case de noi : două camere cu closetul în curte și cu libărcile mișunînd pe dușumelele putrede. Au cărat pianul la care cînta doamna Flax și lampa cu gaz. În urma lor, zburînd prin aer, au zburat ca niște fluturi, bucățile colorate de hîrtie. Le-am adunat și le-am pus într-un caiet. Bucățelele de hîrtie se numeau timbre și din chenarul lor mă privea un bărbat tînăr în uniformă. Îl priveam și el se uita la mine făcîndu-mi complice cu ochiul. Pe urmă domnul Flax a murit și madame Flax mînca o dată pe săptămînă la noi. De fapt își petrecea prînzul și după-amiaza la noi. Stătea pe scaun, privea în gol și se pîrțiia.

Nu știu cînd, în vremea după-amiezii, maică-mea îi făcea o cafea și ea o bea țeapănă, așteptînd înserarea. Asta s-a întîmplat o vreme și atunci cînd n-a mai venit, maică-mea a spus :

— Cred c-o fi murit și madame Flax !

Ștefan Agopian

CONCURS DE POEZIE

– pentru debut editorial –

● Pentru sprijinirea tinerilor poeți Editura CAPRICORN și Clubul de Poezie CAPRICORN organizează un concurs de poezie la care pot participa poeți care n-au depășit vîrsta de 30 de ani și n-au tipărit cărți de poezie.

Participanții vor trimite, pînă la data de 30 octombrie 1990, manuscrisele (circa 45—55 poezii) dactilografiate în trei exemplare. Textele vor purta un motto, motto precizat și în alt plic închis și care va conține date despre concurent : numele și prenumele, adresa, vîrsta, profesia, premii literare, reviste sau ziare la care publică.

Un juriu, format din editori, critici literari și poeți, va selecta și va decide premiile. Premiul întîi constă în editarea unei cărți de poezie pe cheltuiala editurii CAPRICORN.

Textele se vor trimite pe adresa : EDITURA CAPRICORN, Str. Tunari, nr. 6, ap. 6, Sector 2, București 9.

Manuscrisele nepremiate nu se înapoiază.

Spectacol de reviste

● De curînd a început să apară gazeta PETRODAVA (revistă de cultură, editată de Sindicatul C.F.S. Săvinești, nr. 1/1990). Iată ce dorește a face nou-venita publicație (după cum ne informează domnul inginer Alberto Berenstein, președintele „Petrodavei" în articolul „Sindicatele și înnoirea culturii") : „să canalizăm opinia oamenilor, să-i sensibilizăm, să le ușurăm accesul la izvoarele adevărate ale culturii, artei în general". „E dreptul nostru să fim optimiști" mai zice domnul Președinte. E dreptul nostru să citim și iată ce găsim : în afara unor epitete anexate „răposatului", nimic nu ne spune că ne găsim pe la anul 1990 al patimilor noastre, referirile la momentul pe care-l trăim fiind evitate cu grijă. În schimb, ni se oferă o găleată (o pagină) de pospai religios, metodă deja devenită clasică de deturnare a atenției. „Venerare... și adorare..." zice Theodor Varahil Moraru, autorele propovăduitor, și articolul domnieisale, scris într-o stare de excitare religioasă cu care nu rezonăm, ne mai coboară cu o treaptă pe scara ce-ar fi putut duce la Dumnezeu.

● Din Satu-Mare ne sosește o nouă gazetă botezată cu busola : GAZETA DE NORD-VEST (cotidian independent pus în slujba libertăților democratice). Cam o treime din „gazetă" e scrisă de domnul C. Adamescu. Primul articol (de fond) semnat de prolificul autor se cheamă „Sine ira et studio". Aici, domnul C.A. se zbenguie prin istoria română, își pune întrebări și face mărturisiri de genul : „am trăit într-o singură țară — România — care a dat acest mare tribut de sînge, de spoliere a bogățiilor naturale, a asupririi oamenilor cum nimeni nu s-ar fi putut gîndi vreodată, începînd cu omorîrea lui Iorga de bandele legionare". Vastele cunoștințe ale autorului ne impresionează, mai puțin cele de gramatică și istorie.

Tot C. Adamescu semnează și o altă fleașcă : „Unde sînt blondele de altădată ?" din care citîm : „în timpul dictaturii se nasc mai ales brunete, mai apte să înfrunte mizeriile și chinurile unei societăți nedrepte și nemiloase cu ființa umană." Zău ? Domnul C.A. mărturisește că este „un om ajuns la un număr important de ani", ceea ce explică, dar nu scuză.

● Adrian Păunescu, director de ziar, scoate VREMEA (revistă săptămînală) și găzduiește acolo teme dragi domniei-sale (nr. 1/1990) : „Știința medicală redescoperă postul", din care citîm : „Tratamentul prin înfometare oferă întregului sistem nervos și creierului o odihnă binefăcătoare". Două lucruri aflăm din acest articol (de altfel, anonim) : primo — că sistemul nervos și creierul sînt două lucruri distincte și secundo — că foamea ne face bine.

Mai semnalăm interviul luat de Carmen Păunescu doamnei Paula Iacob, avocata lui Nicu Ceaușescu. Despre clientul dumneaei, doamna avocat „declară" : „este inteligent, este omenos..." O fi, dacă zici mata ! Poate-l propui la decorație !

Doamna avocat mai face o mărturisire de care Istoria literaturii române va trebui să țină seama, despre „inculpatul Popescu de la Timișoara" : „pasiunea vieții lui nu era deloc munca de securitate, pasiunea lui erau **poeziile** (s.n.), am un maldăr de poezii scrise de acest inspector-șef de județ". Așadar, nu ne rămîne decît să așteptăm să avem cît mai curînd în librării „maldărul" de debut al „Inculpatului Popescu". Indiferent de sentința ce se va da în acest caz, rugăm de pe acum organele competente să îngăduie poetului să dea autografe la vorbitor.

● Numărul 6-7/1990 al revistei DUNĂREA (revistă de cultură și artă ce apare la Brăila) dedică interesante pagini lui Panait Istrati (Panait Istrati — mitul crengii de aur de Zamfir Bălan, Amintiri cu și despre Panait Istrati de Valeriu Dinu). Aflăm și despre o inițiativă pe care o salutăm : înființarea asociației „Prietenii lui Panait Istrati". Citim revista și subscriem la afirmația de pe prima pagină : „Brăila are dreptul la un statut spiritual elevat".

● În numărul 33/1990 al ziarului DEMOCRAȚIA, Eugen Florescu își publică o scrisoare „pe adresa Guvernului", sfătuindu-l pe acesta (guvern) : „sînt unul dintre cei care i-a cunoscut pe mulți dintre cei marginalizați azi și pot confirma că ei clocoteau de dorința de schimbare, chiar dacă au trebuit să se supună unor ordine imbecile (...) Folosiți-i ! (...)" Chiar că ar fi păcat ca asemenea specialiști „clocotitori", care au făcut ce se vede din țara asta, să nu fie folosiți într-un mod superior. Propunem contractarea lor la export, către țările pe care vrem „să le ajungem din urmă", unde competența lor, pusă în operă, ar micșora distanța ce-o mai avem de parcurs, ba chiar le-ar face pe acestea să se apropie de noi, să compătimim împreună.

Au prezentat
Lucian Vasilescu
și Daniel Bănulescu

PROTEST

Aflînd cu îngrijorare de reintroducerea la mai multe puncte de frontieră românești a controlului asupra manuscriselor scoase sau introduse în țară ;

constatînd că scrisorile și publicațiile, trimise sau primite prin poștă, nu ajung întotdeauna la destinație ;

uimiți că restricțiile de trimitere a cărților în străinătate, ca și tarifele prohibitive, care au funcționat în scopul împiedicării difuzării și cunoașterii culturii românești în străinătate, nu au fost abolite după nouă luni de la revoluție ;

Protestăm și cerem înlocuirea tuturor acestor forme de cenzură intelectuală prin regulamente compatibile cu cele care funcționează în țările civilizate.

PEN-CLUBUL ROMÂN

prezentul continuă

Fluidizarea totalitarismului (II)

Istoria de pînă acum a Frontului este aceea a unei crase incompetențe, la toate nivelurile: este suficient să luăm ca exemplu „epitomul" culturii comuniste, produsul de vîrf al acestui sistem (mă refer la primul ministru) pentru a înțelege că nu se poate spera nimic în sensul acesta. Să fim bine înțeleși : democrația autohtonă interbelică era departe de a fi perfectă, dar ca a dat totuși istorici acestei țări nume ca Titulescu, Madgearu, Armand Călinescu... Cultura burgheză, la apogeul său, are un loc privilegiat în panteonul politic românesc. Or, dacă un sistem ca acesta de care unii spun că am scăpat nu a putut produce (în condiții de privilegii, studii în străinătate etc.) decît ceea ce ne este dat să constatăm zi de zi, este limpede că nu ne putem aștepta să intrăm foarte curînd în Europa : chiar și într-o lume ultramediatizată, zîmbetul nu poate ține loc de argument.

Incompetența individuală nu face, din păcate, decît să semnalizeze o și mai gravă incompetență colectivă : gravă, întrucît ne privește pe toți. Judecînd după seria de scenarii rudimentare care ne-au inclus, cu perseverență, în calcul în ultimele opt luni, ajungem la concluzia că sîntem conduși de un grup de veleitari care învață abeceul conducerii statale pe propria noastră piele. Și cum ar fi altfel ? Să nu uităm că avem de-a face, în ipoteza unei lovituri de stat contra lui Ceaușescu, cu o „opoziție" internă (F.S.N. sau oricum altfel s-ar fi numit) patetic de inabilă, care **nu** a reușit să infiltreze suficient și, eventual, să demanteleze aparatul unui semianalfabet **decît în urma unor conjuncturi exterioare favorabile** : venirea lui Gorbaciov la putere și revolta populară din decembrie. Pe de altă parte, în ce măsură aspectul vădit odios al Securității nu era de fapt menit să-l izoleze pe Ceaușescu însuși, radicalizînd sentimentele colective împotriva acestuia, rămîne de discutat ; oricum, nimic eroic în tot efortul „opoziției P.C.R." de a pune mîna pe putere... mai degrabă, senzația unor lupte bizantine de culise.

Cum și statutul de „disidență oficială" al unora care pretind acum, cu același zîmbet pe buze, a fi fost „opozanți direcți" : probabil, sintagma lasă să se subînțeleagă **familiaritatea** acestora cu defunctul dictator, pînă la un moment dat... Sau poate legătura directă, ca „între tovarăși", a celor uniți sub idealurile unei cauze comune — ceea ce, din fericire, exclude prezența într-o asemenea tovărășie a unei Doina Cornea, care ar fi, mai degrabă, o „opozantă indirectă" ?! Cert este că, în ultimul interviu, Iliescu (posibil tic mediatic : Ceaușescu avea mania discursurilor, Iliescu a interviurilor pe cît se vede) afirmă cu seninătate atîtea lucruri care pot fi oricînd interpretabile **exact în sensul opus** încît inaptitudinile sale de om politic apar în toată strălucirea lor. Cînd spune, de pildă, că la Timișoara, cu o săptămînă înainte de 22, se striga numele său, faptul în sine, dacă se confirmă, este cu atît mai jenant pentru el, căci presupune un efort concertat vizînd **inocularea** unui patronim în locul altuia (practica este aceea a zvonurilor, veche deja de cîțiva ani buni) — ceea ce, la rigoare, poate fi o formă de deriziune gratuită în cel mai bun caz (invoci un **alt** nume în locul celui „sacralizat oficial" — preferabil, unul tabu —, dar prin aceasta nu „votezi" neapărat pentru el, ci îl folosești ca alternativă de moment, funcțională, mergînd pe principiul „orice nume e mai bun" și, implicit, deturnînd un sens anchilozat : la fel de bine se putea striga „Jos Ceaușescu, sus Mitică Popescu !" — important era potențialul **subversiv** al actului în sine, nu patronimul și — cu atît mai mult — acoperirea în fapt !) sau, în cazul nefericit pe care dl Iliescu l-a „scăpat din vedere" — o regie care a prevăzut tot, inclusiv „vocile din off"... Cînd declară, apoi, că „minerii nu au făcut nici o victimă, toate victimele au fost în noaptea de 13/14 iunie" — pe ce se bazează domnia-sa ? După cîte știm, la data difuzării interviului rezultatele anchetei încă nu fuseseră comunicate publicului ; să înțelegem că dl Iliescu primește informații privilegiate ? Sau că s-a interesat „personal", în calitate de „simplu președinte", de soarta anchetei și a primit aceste informații — dar atunci, de ce a refuzat repetatele apeluri de a interveni pentru eliberarea arestaților pe considerentul, șubred de-acuma, că „nu poate interveni în procesul juridic"... ? (Pentru a nu mai pomeni de comparația ridicolă între rebeliunea legionară și cearta de stradă din după-amiaza de 13 iunie !...)

Bun — sînt de acord că dl Iliescu nu este o verigă vitală în lanțul Puterii, nu este o piesă „grea" ci mai mult una simbolică : dar el este totuși un produs specific al unui timp, al unei culturi (de partid) care și-au pus amprenta pe **toți** membrii guvernului — fără excepție ; presupunînd că dl Iliescu este bine intenționat, dar naiv, dar timorat etc. — jocul propriu-zis se dă între pocheriștii de mare clasă, oameni care n-au pierdut nimic, materialmente vorbind, prin căderea vechiului regim, și care sînt dispuși să cîștige cît mai mult în continuare : pentru aceștia (are perfectă dreptate Andrei Cornea în eseul său „Escrava Isaura"), trecerea la o economie de piață **en petit comité** este chiar providențială, le va permite să debușeze în partenerate comerciale ce nu vor întîrzia să-și arate roadele... Problema (și implicit criza) rezidă în caracterul **mafiot** al structurii de putere : există o unitate de scop care, evident, nu este ideologică, ci comercială ; prin natura ei, această unitate este supusă fluctuațiilor pieței ; fiind interesată să-și apere interesele, reacțiile de respingere a indezirabililor sînt imprevizibile (în timp), fiind perfect „codificate", în schimb, prin excluderea din sînul „Familiei" (în cazul „apropiaților") sau din sînul societății („legionari, extremiști" etc) în cazul simplilor cetățeni. Pentru a-și asigura stabilitatea, noua Putere trebuie să-și atragă sprijinul necondiționat al forțelor de represiune : în perioada Ceaușescu, aceasta se realiza fără probleme printr-o supunere de formă în fața simbolului patern sacralizat și printr-o rambursare, neoficială firește, a acestei supuneri. Odată cu dispariția nu numai a acestui simbol, dar mai ales a însuși clișeului social care-l întreținea, în noua Putere lucrurile devin mai complicate : guvernul civil este nevoit să plătească dublu loialitatea „pazei" sale (o parte din aceasta se achită prin partenerate), numai că tendințe contrare intereselor de grup pot apărea, ce nu țin cont de avantajele materiale ci propun utopii locale „destabilizatoare" (CADA, de exemplu).

Trăsătura dominantă a noii etape totalitare este o tot mai pronunțată atomizare funcțională, coroborată cu o încercare tot mai spasmatică, venind de sus firește, de a opri această atomizare — absolut letală pentru Putere. Aceasta nu privește (încă) planurile de anvergură, dar simptomuri că așa ceva s-ar putea produce în curînd există. Este evident, de pildă, că statul a fost nevoit să treacă de la o **supraveghere și pedepsire** în bloc, nediscriminatorii (sub Ceaușescu, toți eram pasibili de pedeapsă) la **cazuri**, exemple izolate, mai ușor controlabile. Este ceea ce aș numi **faza ostatică** a totalitarismului „cu față umană", în care ostaticul devine monedă de schimb pentru Putere, bun tranzacțional : Puterea știe că nu poate să-l facă să dispară ca înainte, fără nici o explicație, drept pentru care este dispusă să-l **liciteze**. Marian Munteanu a fost un asemenea caz ; el s-a transformat, inevitabil, într-un Mandela autohton. Această mandelizare era în logica evenimentelor — ca și, avînd în vedere un anumit extremism de natură religioasă, mesianizarea lui (de un gust cam îndoielnic). Indiferent însă de valoarea morală pe care o are Marian Munteanu în clipa de față, el a constituit în tranzacția guvernului bunul cel mai de preț : de aceea, el a fost ținut ostatic pînă cînd oferta cea mai interesantă va fi fost înaintată guvernului...

Felul în care Puterea a dispus de „cazul Marian Munteanu" este încă o dovadă a tipului de totalitarism pe care-l practică : nu unul monolitic, neconciliant, ce nu ține seamă de fluctuațiile conjuncturale, ci unul **rizomial**, mobil, dispus, dacă nu dialogului, atunci tîrguielii. Aceasta, pentru că vechea oligarhie, compromisă și uzată fizic, a fost înlocuită cu una tînără care nu disprețuiește ruleta socială. Desigur, în linii mari, ea este mai „inteligentă" — să spunem, mai abilă — decît vechea gardă ; în primul rînd, își cunoaște foarte bine interesele : vrea să trăiască bine și repede — chiar dacă periculos. Lipsa de aptitudini politice, incompetența clară în chestiuni administrative nu o complexează ; dimpotrivă, marea ei calitate este că știe să transforme aceste infirmități în alibiuri ale „bunei sale credințe" ! Întreaga-i energie se îndreaptă către automulțumirea financiară. Nu trebuie să ne așteptăm din partea ei la cine știe ce subtilități politice, în schimb la aranjamente, învîrteli personale — da : mici machiaverlicuri levantine, proiecte pe termen scurt, lipsa unei linii politice clare — flasco-ul intern, dar mai ales extern învederează aceste lucruri. Structura hipercentralizată a Puterii dispărînd, nu e exclus să asistăm chiar la lupte de culise pentru putere, la manifestarea unor veleități autarhice — terenul e cît se poate de propice... Sîntem ca după un regicid : rudele, partidele de curte, chiar veneticii aventuroși nu riscă nimic dînd cu undița. Doi ani e o perioadă tocmai bună pentru a aștepta, a-ți face o strategie : mai ales în politică, să nu uităm că sîntem (totuși) la porțile Orientului...

Alex. Leo Șerban

minimax

Uitarea

Și dacă, totuși, veți ajunge să aflați,
Scăpare-i doar dacă uitați !

(Poet anonim)

După ce ai fost torturat în lege, ostenit de moarte de propria ta sensibilitate, îți dai seama că trebuie să trăiești de pe o zi pe alta, să uiți mult, cu alte cuvinte, să-ți ștergi cu buretele viața, pe măsură ce curge.

(Nicholas Sebastien Roch Chamfort)

Binecuvîntați fie uitucii, căci scot ce e mai bun pînă și din gafele lor.

(Friedrich Nietzsche)

Formulată mai mult sau mai puțin explicit, persuasiv ori pe tonuri de-a dreptul imperative, una dintre principalele cerințe impuse societății de noua guvernare instaurată în România la sfîrșitul lui decembrie '89 a fost aceea a **uitării.** Atît uitarea faptelor, oricît de absurde și/sau monstruoase vor fi fost ele, dar, mai ales, uitarea celor responsabili de sau implicați direct în comiterea acelor fapte care au plasat istoria socialismului românesc în fruntea top-urilor, al grotescului (exemplele din „epoca de aur" sînt nenumărate), dar, din păcate, și al tragicului, amintindu-ne (totuși amintindu-ne !) de experimentul Pitești. Mizîndu-se așadar pe uitare, cu excepția celor două clanuri îngemănate ale dictaturii bicefale (dublu mixt !) și a unui cerc restrîns de acoliți, sacrificați cu tam-tam televizat spre a servi drept paratrăznet în fața revoltei populare, aproape întreaga componență a suprastructurii politice din „vechiul" sistem a fost recuperată, schimbarea firmelor, apelativelor și a uniformelor avînd rolul de substitut funcțional al unor restructurări de fond. Cum bine se știe, principalele argumente folosite pentru a justifica această nouă și originală aplicație a principiului rotației cadrelor au fost : 1) **argumentul competenței** (de unde să scoți peste noapte specialiștii necesari la diferite niveluri ierarhice de conducere?); și 2) **argumentul contracarării vendetei.** Aparent, două argumente reale, amîndouă însă dovedindu-și inconsistența la o privire mai de-aproape. Pentru că, referitor la primul argument, așa cum prea bine se știe în marea majoritate a cazurilor, titlurile sau certificatele de competență, pînă la nivel de academician chiar, aveau (au) o acoperire de natură precumpănitor „politică" — dezastrul multilateral dezvoltat se explică nu numai prin considerente ce țin de sistem ci și prin politica de cadre practicată consecvent în ultimii 25 de ani. În privința celui de-al doilea argument, el a inclus o dublă falsificare: a) asimilarea forțată a „activului de partid" cu masa membrilor de rînd : și b) deformarea propagandistică a intențiilor opoziției politice (avîndu-și ce-i drept, partea de vină, vezi bunăoară video-clipul cu lupii !), acuzată că ar urmări să procedeze întocmai cum au procedat comuniștii, adică să-și suprime fizic adversarii. Inconsistența celor două argumente fiind așadar suficient de și lesne vizibilă, a nedumerit mult ușurința cu care a fost acceptată noua rotație a cadrelor de către cei ce nu s-au bucurat de binefacerile raiului comunist, ba dimpotrivă. De unde și ipoteza unei **uitări cumva voite.** Uitarea în primul rînd a trecutului aflat în spatele sîngerosului decembrie, dar și uitarea a însuși prezentului, dacă se poate spune astfel, căci, din decembrie pînă la 20 mai, au avut loc suficient de multe evenimente care, **numai uitate,** puteau conduce la și permite rezultatul electoral obținut. De bună seamă, au fost mulți cei care n-au cunoscut decît parțial ori deformat atît trecutul cît și prezentul, televiziunea, nemaipomenita noastră televiziune !, avînd un rol decisiv în acest sens dar și beneficiind de efectele remanente ale fostei propagande. Însă chiar și așa mai rămîne un procent, probabil deloc neglijabil al celor care au ascultat comandamentul uitării, indispensabil consolidării puterii noilor guvernanți printr-un ritual politic democratic.

S-a uitat căci, vorba cîntecului, „și uitarea-i scrisă-n legile omenești". **Totuși, totuși cum ?!** Și, căutînd o explicare a acestei destul de ciudate amnezii, pasibilă de a oferi un răspuns plauzibil se dovedește a fi intervenția întru autoapărare a psihicului ca revers al acțiunii unor factori agresivi între care **teama** (de o posibilă răsturnare a situației, de necunoscut, de eventuala răzbunare a foștilor oprimați) și **sentimentul culpabilității,** atît de incomod, au jucat, probabil, rolul cel mai însemnat, asta și în contextul social dominat de o propagandă maestru diriguită întru a provoca și facilita uitarea.

Cu timpul, încă mult mai stranie s-a dovedit însă a fi uitarea de partea cealaltă, **uitarea manifestată de noii guvernanți.** Căci altcumva cum să poată fi înțeleasă încăpățînarea cu care s-a persistat într-un stil de guvernare parcă de-a dreptul sinucigaș atît prin efectele pe plan intern, acumulîndu-se într-o erodare rapidă a autorității și legitimității, cît și, corelat, prin criza de credibilitate provocată în lumea largă. Astfel, la numai cîteva luni după înlăturarea dictaturii, cei care tocmai profitînd de ineficiența politică a unui stil de conducere irațional au reușit, slavă domnului !, să izbîndească, tot ei !, au uitat carențele dictaturii și efectele sociale generate, reluînd atitudini și comportamente politice sortite eșecului, mai ales dacă se iau în considerare (și nu s-au luat !) modificările psihosociale survenite pe parcursul frămîntărilor revoluționare începînd din decembrie, dar și cele politice dintr-un context internațional care a evoluat mult. Uitîndu-se (parcă) idealurile proclamate în decembrie, traducerea în fapt a intențiilor democratice s-a împotmolit undeva într-o situație politică și economică confuz-haotică. În propaganda oficială au reapărut și persistat ticuri și năravuri vechi, îndeosebi în presa de partid, cu singura deosebire că limbajul de lemn (cum pertinent s-a remarcat în comentariul unui post de radio iarăși mult hulit) a fost înlocuit printr-un limbaj mitocănesc, probabil fostul limbaj de timp liber al foștilor activiști. S-a recurs iarăși la exagerări naționaliste, la agenturi străine ș.a.m.d., uitîndu-se consecvent apriga nevoie de adevăr a unei societăți care a fost obligată brutal să accepte atîta vreme minciuna. De asemeni, uitîndu-se că în decembrie, îndeosebi în orașele unde s-a murit pe stradă, oamenii și-au înfrînt frica, s-a recurs la violență deși efectele devastatoare erau ușor previzibile. Multe s-au uitat !

A fost firesc ca într-o asemenea evoluție reacția socială să fie din ce în ce mai puternică, pe lîngă „fuga din țară" sau multiplicarea formelor de patologie socială, înregistrîndu-se însă și o accentuare a opoziției politice. Iar evenimentele din prima săptămînă de toamnă (ne gîndim îndeosebi la întîlnirea Președintelui cu liderii celor două partide din opoziție și la cele trei zile de la Brașov) par să indice că apropierea de aniversarea din decembrie nu va mai permite nimănui luxul uitării.

10 septembrie 1990

Șerban Lanescu

pretexte

Garoafe

În 1967, a avut loc la București un mare congres de lingvistică. Fusese un eveniment care nu trecuse neobservat, aducînd peste o mie de participanți străini în hotelele și căminele studențești ale orașului. La plecare, pe aeroportul Băneasa, președintele Comitetului internațional al lingviștilor și soția lui Eva l-au văzut sosind în grabă pe Iorgu Iordan care fusese președintele comitetului de organizare. Ei trecuseră tocmai prin strungă, în zona rezervată călătorilor. Elegant și rapid, în ciuda celor șaptezeci de ani, Iordan înainta elastic, ținînd în brațe un buchet triumfal de garoafe. Era nu imens, își amintește Eva, ci de neînchipuit. O brazdă de garoafe marr, cu petale de catifea și tulpini argintiu prelungi cum nu mai văzuse vreodată. Buchetul irepetabil. Un grănicer înarmat a întins brațul a interdicție nătîngă. Iordan l-a dat la o parte iritat și a înaintat spre ei cu un zîmbet care-și pierduse din seninătate. I-a dat Evei buchetul, și-a luat rămas bun fără grabă și a plecat cum venise, calm, sigur de sine, impunător.

Tot timpul drumului, buchetul, pus în apă de stewardese, a stîrnit admirație și comentarii. Privindu-l lacom, Eva se posomora însă dinainte. Știa că la New York florile vor fi reținute de vameși. Nu se intră cu plante în Statele Unite.

Orele de zbor s-au perindat încet. Au ajuns într-un tîrziu la destinație. Ținîndu-și garoafele strîns, Eva a socotit că, înainte de a le părăsi, se cuvine să povestească și celor de la vamă despre fermitatea cu care bucuria garoafelor fusese introdusă în viața ei undeva departe în România. Vameșul o asculta și controla atent, mai ridicînd cîte o petală, mai împingînd cîte un boboc. Eva nu încheiase încă povestirea și el îi punea deja în brațe florile menite să nu țină seama de piedici. „Sînt flori de seră, i-a spus, nu e nici urmă de gînganie pe ele, îmi iau răspunderea, le puteți lua acasă".

•

O chinezoaică venită la studii în America. O chema aproximativ Ciu-Iu. Fiindcă i s-a părut că numele sună prea exotic s-a gîndit să-l schimbe cu unul local. Toți cei care au cunoscut-o, acum zece ani, cînd s-a înscris la Brown University, au știut-o de Wanda. Obținuse un doctorat, cînd cineva a întrebat-o — nu numai diploma de absolvire ci și în treacăt — cum se face că are nume polonez. Acum o cheamă iar Ciu-Iu.

•

Blossom are trei sifoane. Sticlele sînt încețoșate, mai mici decît cele din România, mai subțiri. Nici una dintre ele nu e străveziu albastră și voinică, dar ce contează. Fiindcă ne bucurăm cu glas tare, discuția zăbovește asupra obiectului arhaic și înfrățitor. Există un sifonar, nu locuiește în Providence dar vine în fiecare joi dimineața cu trei sticle de schimb. Sînt mai bine de douăzeci de ani de cînd le-a adus pe primele și jocul continuă fără abateri. Dacă Blossom nu și-a consumat tainul săptămînal, se necăjește. Bea sifon, îi spune, că face bine. Bea-l natur, bea-l cu suc de fructe, pune în el lămîie, pune ness.Primul lucru cînd te trezești dimineața, un sifon pe cinste. Alunul de prăjituri, fă-l cu sifon, nu se compară Stropește florile cu el, sifonul le prieste, ai să vezi. „Put the finger in it, the bubbles feel good".

•

Vine un moment cînd oamenii se înecă în hîrtiile pe care le-au adunat o viață întreagă. În planurile și elanurile pe care ele, sau alteori obiecte care ar fi să servească drept materie primă, țesături, scîndură pentru închegat cine știe ce minune, lînă și mătase, cărți, palete și culori, șurube, cuie, sîrme, sfori, mărgele, le-au întruchipat. S-au războit din răsputeri cu valul cald de idei. Le-au mișcat de la stînga la dreapta, înainte și înapoi, le-au mutat din rafturi mai mici în rafturi mai mari. Între timp au ostenit. Rudele și prietenii îi îndeamnă să mai arunce din vechituri că strîng praf. Psihologi cu diplomă sau din vocație le vorbesc despre arta și obligația de a uita, de a se desprinde, elibera. Îndoiala le mușcă din suflet. Mai feresc, cu un zîmbet stingherit, ce pot. Mai ascund un lucru a cărui taină nu va încolți în izbîndă. Zvîcnetul se molcomește, înecul se definitivează și trupul lor, împăciuit, se ridică la suprafața torentului o ultimă dată. Valul de materie nefolosită îi mai poartă, o vreme, la vedere printre lucrurile cărora tînjiseră să le dea sens. Apoi sînt înlăturați, obiectele se redistribuie și înecați de mîine își ocupă încrezători pozițiile.

•

Generația celor care mînuiesc natural și simplu computerul în America se aseamănă, cu toată distanța în timp și spațiu, pașoptiștilor. Așa cum odinioară tot avîntul de înnoire socială s-a concentrat, în părțile noastre, în generația complicată și contradictorie a anilor 1848, asistăm, acum și aici, la înflorirea fără seamăn a aspirațiilor, și utopice și înțelepte, către un viitor mai generos și mai uman, nu printre umaniști, filosofi sau poeți, ci în rîndurile celor care programează atent și riguros mintea detașată de pulsația nesăbuită a vieții.

•

Privind tapiseriile franceze și flamande cu îmbulzeala lor de plante și nesfîrșita forfotă, printre tulpini, crengi, de sub cîte o frunză, a jivinelor, și mai mari și mai mărunte, devine clar că Europa acelor ani de demult va fi semănat cu unele din zonele Africii de azi, în care densitatea speciilor animale și vegetale amintește încă de rai. În filmul „Frate soare, soră lună", Zefirelli a intuit felurimea aceasta năvalnică a vieții în peisajul italian de demult. Francesco pășește printre maci și tufărișuri stîrnind la fiecare pas alt salt, altă ureche, alt tropot. Prin contrast, spectatorul înțelege că lăzuirea vegetală a fost, în Europa, conjugată cu o lăzuire animală încă mai nemiloasă, lăsînd continentul tăcut, răpindu-i fierberea care ne uluiește încă în unele documentare africane.

•

Pârvan vorbea excedat de sfertodocți. Eminescu propusese cîndva soluția radicală a spînzurătorii, decorarea, spunea, cu „ordinul sfintei cînepe al demnităților pendente" pentru „proletariatul de încurcători de legi" al „cenușarilor cu patru clase primare și un curs de violoncel".

•

Problema continuității se pune în mod diferit pentru țărani, muncitori și intelectuali în țările din Estul Europei. Pentru a o rezolva, au apărut și s-au consolidat treptat roluri ad-hoc.

Un asemenea rol este, în cazul intelectualilor din România sau din exilul românesc, cel al transmițătorilor. Ei stochează în țară documentul, faptele care nu trebuie uitate, cărțile care n-au fost să fie. Ei ocrotesc, în emigrație, limba, apartenența pîlpîindă la o cultură dătătoare de identitate, publicațiile românești. Mențin contactul cu realitățile din țară în forma lor complexă. Cu aspirațiile și puritățile celor de acasă, cu suferințele și mîinile lor.

Un altul ar fi, l-am observat în cazul țăranilor, rolul de surd și mut. Să nu uităm că mutul apare și în căluș, că surzii și muții împînzesc vechea farsă europeană.

Nu cunosc la ora actuală în România un rol de amploarea acestora care să se fi configurat răspicat în mediul muncitoresc. Un rol comparabil bunăoară cu cel de sindicalist sau de preot catolic în Polonia. Cu rolul de intelectual portar sau paznic de noapte în Cehoslovacia.

•

„Pauvere moué !" exclamă istovit unul din personajele romanului țărănesc **Raboliot** al lui Maurice Genevoix. Din Sologne, expresia mă transportă instantaneu în Maramureș. Mă aflam, în vara anului 1978, într-un sat de munte, pe care căldura uscată, neîntreruptă de ploi, ideală pentru cosit îl golise de oameni. Umblam lela pe uliți pustii, sub dogoare. Într-un sfîrșit, dintr-o curte, am auzit glasuri — bunică și nepoți. M-am grăbit către ele și am intrat în vorbă cu Dotie — alias Dochia Berbești eanului. Dotie își puncta povestea vieții și cîntecele cu o exclamație domoală, sobră, abia oftată — „săracu io".

Sanda Golopenția

povestea vorbei

Semiotică

Numărul al doilea din 1990 al revistei **S — European Journal for Semiotic Studies** — editată de Institutul de Studii Socio-Semiotice (ISSS) din Viena, în cooperare cu alte asociații europene (cu sediile în Barcelona, Budapesta și Perpignan) — e consacrat în întregime **Semioticii în România.** Volumul apare sub îngrijirea Marianei Neț, care prezintă, într-un editorial, caracteristicile generale precum și limitele inerente ale compoziției sale ; trebuie spus de la început că rezultatul e o grupare echilibrată și reprezentativă, care izbutește să sugereze pluralitatea de direcții și metode care se pot subsuma, în cercetarea românească actuală, semioticii. Dacă restrîngerea tot mai drastică a sferei de circulație a informației și a oamenilor, a făcut ca, în ultimii ani, participarea românească la congrese științifice și lucrări colective de specialitate să fie tot mai firavă, avantajul sincroniei din anii 60—70 pierzîndu-se treptat, în lucrări precum cea de față, a cărei importanță se cere subliniată, se pot vedea premisele unei reveniri la regimul de normalitate a vieții științifice. Autorii articolelor reunite în volum sînt profesori și cercetători din București, Iași, Timișoara, Cluj — majoritatea filologi, cu excepția unui matematician și a doi muzicologi. Între dominantele contribuțiilor care fac din acest număr de revistă o unitate, se disting tendința de repunere în discuție a unor concepte fundamentale (simbol, metaforă, text, stilistică etc.) și — mai ales — obsesia operei de artă — ca reper ideal. Un plus de gravitate ar părea să diferențieze această culegere de studii de multe alte volume similare, în care e mai puternică tendința pe care György Szepe și Vilmos Voigt au numit-o „centrifugă" : de explorare a semioticii faptului social cotidian, mărunt, a subiectelor celor mai eterogene : publicitate, modă, cod rutier etc.

Cercetările din volumul de față acoperă un domeniu larg : de la semnele verbale grafice, cărora Tatiana Slama Cazacu le inventariază trăsăturile semiotice pentru a le situa rolul în procesul lecturii — pînă la funcționarea estetică a unui text. Majoritatea autorilor își îndreaptă preferințele spre semiotica aplicată, în abordări care se revendică în egală măsură de la o perspectivă poetică, retorică, estetică, filosofică sau pragmatică. Florentina Vișan analizează în sincronie și diacronie scrierea chineză „ca sistem semiotic autonom", pentru a recunoaște în ea trăsăturile unei practici culturale complexe, cu rădăcini și implicații filosofico-estetice. Deschiderea culturală (alt fapt de înscriere a cercetării românești pe linia generală a interesului crescînd pentru contextele largi și istoricitate) e remarcabilă în studiul lui Ioan Pânzaru — „Semiotică și eicastică medievală" („eicastica" fiind termenul introdus de autor pentru a denumi studiul imaginii create într-o materie sensibilă — diferențiindu-l de cel al imaginilor mentale). Sînt inventariate sursele și principiile concepției medievale, coerente și complexe, despre imagine : infirmitatea imaginii față de prototipul platonic, corespondența nivelurilor cosmice, argumentul asemănării cauzale, principiul aristotelic al ordinii morfologice și cel al „prezenței epithymice" — și e urmărită reflectarea unei paradigme epistemice în dezvoltarea simbolismului și a alegoriei ; totul converge către o demonstrație convingătoare a actualității domeniului.

Raporturile fundamentale dintre disciplinele semnelor lingvistice — stilistică, retorică, poetică, pragmatică — sînt definite de profesorul Ion Coteanu în baza unei teorii cuprinzătoare asupra limbii ca ierarhie de variante și funcții — conectate de figuri și reguli de compoziție ; în acest tablou, stilistica apare ca o parte a pragmaticii. În cea mai mare măsură, studiile din acest volum sînt simptomatice pentru preocupările constante, pentru domeniile predilecte ale autorilor lor ; profesorul Solomon Marcus meditează asupra statutului metaforei științifice, a raportului analogie-metaforă. Alături de textul științific e prezent și cel social-politic, prin observațiile Mariei Carpov asupra discursului în epoca Revoluției franceze. Doina Comloșan oferă o tipologie a discursului folcloric din perspectiva pragmatică a situației socio-discursivă : textele-formulă, performative, sînt astfel disociate de cele libere, asertive. În cele mai multe studii, semiotica e subordonată interpretării produsului estetic ; în definirea simbolului artistic (Al. Husar) sau în analiza faptului muzical sau poetic. Două interesante studii sînt dedicate receptării și interpretării operei muzicale, ocupîndu-se de descrierea referentului specific, a ambiguității în muzică și a principiilor de interpretare (Dinu Ciocan), consemnînd observații de nuanță asupra raportului dintre partitură și interpretare (Șerban-Dimitrie Soreanu). Doina Bogdan-Dascălu și Crișu Dascălu propun un mod de a depăși dificultățile legate de definirea conceptului de text și de construirea tipologiilor acestuia, provocate de polimorfia discursului poetic, extinsă pînă la aparențele de non-text ; punctele de reper sînt oferite de delimitarea poziției pragmatice a receptorului și a tipului de discurs (poetic, non-poetic, patologic). Mariana Neț se ocupă de rolul metadiscursului (în special al ironiei și autoironiei) în indicarea convențiilor de verosimilitate și a claselor de texte. Și mai aproape de concretețea textuală se situează studiul semnat de Carmen Vlad și Emma Tămâian, tratînd despre semiotica numelui propriu în poezia românească (cu o foarte riguroasă clasificare a funcțiilor și etapelor de re-semiotizare a numelui în contextele pentru care el devine „conotator de poeticitate") — și cel al Felicieі Șerban, consacrat implicării (directe sau indirecte, intratextuale sau paratextuale) a autorului în poezia lirică. Asupra unui singur text — eminesciana „Dintre sute de catarge..." — se oprește Ileana Oancea, într-o analiză, de mare finețe, a trecerii de la o treaptă de lectură la alta, prin surprinderea unei discontinuități marcînd ruptura dintre aparenta transparență a discursului rațional și viziune.

Textele sînt urmate de două recenzii la două volume apărute în 1989 : „Cercetare de estetică a oralității. Eseu despre cîntecele de gestă" de Ion Pânzaru și „O poetică a atmosferei. Rochia de moar" de Mariana Neț (recenzii semnate de Anca Christodorescu, respectiv Cristina Florescu), de o prezentare făcută de Victoria Moldovan lucrărilor Seminariului de semiotică și poetică desfășurat din 1983 la Cluj și celor patru volume publicate pînă în 1989 care cuprind rezultatele lucrărilor Seminariului.

După cum se poate observa, volumul prezentat e apărat de posibilele obiecții privind neacoperirea anumitor domenii și direcții de cercetare — pur și simplu prin aspectul binevenit de fragment (viu) dintr-un proces în curs de desfășurare.

Rodica Zafiu

Confesiunea unei vieți amînate

Sarcasm la adresa iubirii, decepție în locul oricărei urme de speranță o dorință de revanșă prin cuvînt, repede temperată de sentimentul zădărniciei, așa se prezintă, în citeva cuvinte, poezia Elenei Ștefoi din **Citeva amănunte** (Editura Albatros, București, 1990). **Începutul de săptămînă** ar fi sinteza acestor stări de spirit asupra cărora apasă presiunea unui anumit orizont biografic și social, niciodată numit cu precizie, dar capabil, cu toate acestea, să pătrundă prin porii deschiși ai tuturor poeziilor. Biografismului „indiscret" al **optzeciștilor**, Elena Ștefoi îi opune deci un scenariu tulbure, care trage întîmplările din concretul imediat prin logica traseelor onirice și surprarealiste, luminate de fulgurațiile unor transfigurări cînd mitice, cînd folclorice : „Și cînd luni, spre seară, te-ntorci / (pe-o ceață ca la Podul Înalt) / cu patru-cinci ore întîrziere, acasă, / după ce-ai calculat și-ai recalculat upercut-ul / traiectoria unei îndelung aminate victorii // și cînd, pe alee, ți se pare că știi / cum armate de licurici se pot îneca, / pot putrezi pe-ndelete. / în profunzimea milоasă dintre gîndul curat / și ceea ce-a reușit să rămînă / după trecerea vremii // și cînd, în fața ușii cu două încuietori, / nu ceea ce-a fost, și nici urmarea urmărilor sale / îți ciuruiesc omoplații, / nu acestea te lasă grămadă pe prag, / ci numai o andrea din mîini obosite scăpată, / fostă unealtă a binelui, urmînd printre vămi / din apropae în apropae legile crimei, / numai secunda trufașă — o andrea / care zmeiște a zbîrnîit / adulmecînd prin văzduhuri — / îți despică teasta și din ea / în toate părțile fug bucuroase jivine / și-n marsupii în loc de pui / fiecare părinții și-i poartă / mama și tata și-o poveste cît mai frumoasă / despre cursul normal, despre unduirea / unui riu de cenușă". **(Începutul de săptămînă).**

Din citeva detalii repetate mereu se constituie nu o biografie, ci o rețea de obsesii, convocate fără sentimentalism și fără utilizarea inscenărilor ornamentale, pentru că e vorba de **traume**, nu de amintiri : „Cum să mă-nalț cu-această lespede / ce mi s-a lipit de spinare / și-n care cuib și-a făcut / ultimul zîmbet al mamei ? / Și judecați-mă, hai, judecați-mă / dacă gura mea nu vrea încă, / nu poate, desigur, în voia sorții să lase / împovărat și povară, și scrîșnește, scrîșnește / pînă țîșnesc pe hîrtie /multe, prea multe pirale înfuriate". **(Soluție zilnică)** pînă la urmă avem de-a face cu obsesia unei vieți-moarte repovestite „de o străină gură" : „plin de praf și fără trompetă / mai aproape de moarte este / personajul întortocheat / din spatele meu. // În fiecare zi / văd sfîrșitul dindu-i tîrcoale / în fiecare zi / și ochiul și glasul îmi cad / între două pietre de moară". **(Personajul de zi cu zi)**

Consecință a acestei atitudini nu e doar alungarea „ornamentelor" tradiționale din poezie, dar și, la limită, punerea în cauză a poeziei și a limbajelor ei, ironizate, bagatelizate și numite de mai multe ori „boț semantic", „spovedanie mieunată", vorbărie sfîrîind „ca mititeii la bilci".

Pornindu-se de la impresia antiromantismului aproape declarat din **Repetiție zilnică** (1986), poezia Elenei Ștefoi a fost apropiată de aceea a Ioanei Crăciunescu sau a Magdalenei Ghica, din **Antimateria**. Aș împinge comparația dincolo de marginile experienței poetice a **optzeciștilor**, pentru că versurile Elenei Ștefoi îmi amintesc, nu mai puțin, de încrîncenarea, de scrîșnetul și de mizantropia din poemele lui Ion Caraion. Poetice în înțelesul retoricii lirismului mai vechi rămîn doar cadența versurilor, respectul pentru punctuație, rarele inversiuni și o oarecare solemnitate teatrală, toate reușind însă paradoxul de a adînci, împreună, contrastul dintre disperarea profundă, ca stare generală de spirit, și dicțiunea încrîncenată a acestei disperări. Se ajunge, pe această cale întortocheată, la un fel de plăcere a autocontemplării în suferință sau, în orice caz, la o familiarizare aproape vicioasă cu ea : „La capăt de drum, cu gîtul în laț, / nimic nu mă putea apăra : / imagini imagini despre zăbrele, despre zăbală, / despre mugetul născocelilor ultime / care te-ajută de mers să te poți dezvăța / chiar pe măsură ce judeci și imiți / tîrîtoarele. Imagini viscoase lipitori / sub a căror năvală, acolo, la capăt de drum / bîjbîiam după marea speranță : treaz va trece / lesul meu într-o magică grămăjoară, / descrie-voi totul pînă în cele mai mici amănunte..." **(Artă poetică din altă etapă).**

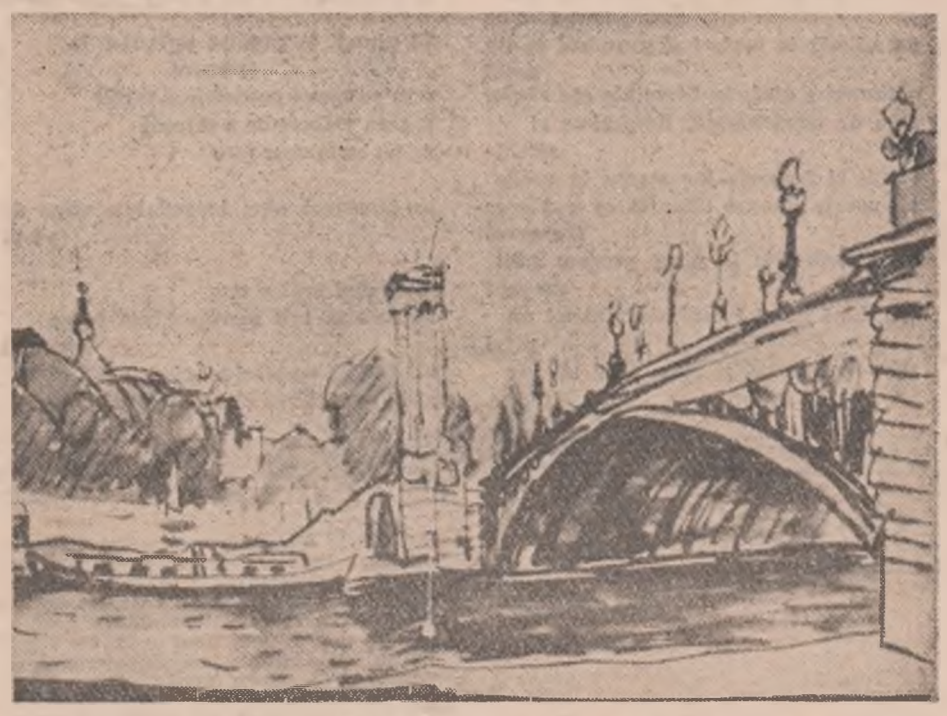

Și în același timp, decepția din poezia confesivă a Elenei Ștefoi este cu atît mai mare cu cît ea ne sugerează, adesea, că totul ar fi putut să fie și altfel : „altceva decît răbufnirea formulelor seci / șanțuri săpînd între parietale / și clasicul organ al vorbirii, / altceva am închipuit noi / pentru noi înșine / atunci, la-nceput, / surghiuniți sub faldurile / poate de mult jerpelite / dar încă pline de sfinte miresme / ale unei corecte entități creatoare. / Altceva decît această potcoavă de aur / pe care-o tot arărăm, prefăcîndu-ne, / și-așteptînd, de fapt, să vină clipa aceea / cînd un fulger ne-o va smulge din mînă / și ne va trăsni cu ea **între ochi". (Atunci, la-nceput)** Figura cea mai pregnantă a acestei ultime luzii pascaliene e mecanismul sau jucăria detracată, pe care nimic n-o mai poate redresa : „Două roți ale aceleiași jucării : / le văd, separate și singure / hăituite de-o fără zăbavă suflare, alungate / nu prin fulgi și catran / ci chiar prin mocirla profund luminoasă / de deasupra prăpastiei, / de deasupra cuptorului zilnic, / împinse în căutarea întregului / pe care-au crezut c-ar putea să-l desăvîrșească / atunci, în clipa în care ele-ntîlnindu-se / țîșnise parcă un tăciune-ntre spații. Le văd în oglinda de la intrare / și-aș vrea să le strig / și ele nu cunosc nici un semn, / nu-nțeleg nici o limbă, / să le strig să se-oprească / și să se sprijine, dacă pot, / doar una pe alta, s-aștepte / în liniște un fir care să le tragă / spre ceruri, căci restul / de mult s-a topit, a ars / și cenușă în patru vînturi / s-a spulberat". **(În oglinda de la intrare).**

Specifică pentru poezia Elenei Ștefoi mi se mai pare și capacitatea cu totul remarcabilă de a „deforma" relația dintre concret și abstract, dintre „povestea" cîndva trăită și urma pe care această poveste o lasă în cutele vizibile ale poemelor : „Pe fir de sîrmă, peste trei cartiere / alergam să te văd / din cenușiu înghețat / în cenușiul fierbinte / și iară și iarăși, // la fiecare încrucișare de drumuri / fără frică mă aplecam / cu clești potriviți / să smulg dintr-odată / limba altui cameleon, // plesnituri de harapnic / fulgere în stînga și-n dreapta / zarva hăitașilor / înapoi și-nainte // pe traseul acesta / într-una din zile, spre primăvară / am văzut pînă departe de tot / albia pe care urma că cad, să alerg / numai eu, numai eu / prin mijlocul nebuniei..." **(Sub coața cuvintelor).**

În poezia Elenei Ștefoi confesiunea se îndepărtează de originile ei, fără să-și piardă, prin aceasta, nici precizia și nici dramatismul.

Florin Manolescu

Locuri comune

Se poate concepe lumea fără poezie ? Sîntem, cumva, unii dintre ultimii care asistă, neputincioși, la agonia unei nobile moșteniri ? Iată genul de întrebare pe care simțul ridicolului și frica de o anume grandilocvență ne-o interzic de față cu martori. Ceea ce nu înseamnă că ea nu există, în nenumăratele variante pe care febrilitatea veacului i le împrumută. E o întrebare la care din ce în ce mai mulți și din ce în ce mai des sînt tentați să răspundă afirmativ, influențați de semnele unei aparente degradări exterioare, pur formale. Fără să bage de seamă schimbarea radicală care are/a avut loc prin încercarea de a capta omenescul din om. Asaltul particularului asupra antropologicului, relicizarea liricii, adică abandonarea, cu totul, a șablonului omului-simbolic în favoarea omului-care-trăiește. Simplă reluare a legăturilor, rupte, cu avangarda istorică, veți spune. Da, desigur, dar nu numai atît, fie și pentru motivul că nu mai este vorba de o tendință între alte tendințe ci de modul general de a fi (admițînd și excepții) a generații întregi de poeți. Diferența dintre avangarda istorică și aceea contemporană devine astfel una între simpla opoziție/abatere de la regulă și, respectiv înlocuirea regulii. Cu o altă regulă, cu un alt șablon : dar asta e altă problemă. Importantă e numai sesizarea mecanismului ca atare, descrierea lui pertinentă și, mai ales, înțelegerea amplorii fenomenului.

La întrebarea de la început răspunsul e simplu și, de nenumărate ori, a fost dat : se poate concepe o lume fără oameni ?

★

Scriem pentru că și atîta vreme cît credem că avem ceva de spus. Nu de co-mu-ni-cat, ci pur și simplu de pus pe hîrtie. Nu contează, adică, cel căruia ne adresăm, el nici nu mai există. În mintea autorului și poate că nici n-a existat, de fapt, niciodată Doar actul ca atare. Ca și cum ai face dragoste doar ca să arăți cît de bine te pricepi tu la asta. Fără să aibă nici o importanță cu cine. Eventual s-ar putea spune că textul nostru comunică, în felul lui propriu, cu textele care există deja. Dar noi, noi nu comunicăm nimănui nimic, să nu ne facem nici iluzia și să nu fim nici mincinoși.

Există o diferență între a comunica și a spune ? Evidentă, aceea dintre dialog și monolog. Și se înșeală cine crede că mă folosesc de afirmația lui Călinescu : „poeții fac doar gestul comunicării". Așa o fi fost, mai demult, dar poetul nu mai e un actor care simulează, ci un exhibiționist. Care-și arată mațele, sau sexul, sau găurile ce i se lărgesc, în piept. Și asta pentru că poetul nu este, nu mai este, nu vrea să mai fie altfel decît ceilalți.

E un lucru obișnuit să spui că limba română e mai frumoasă decît celelalte limbi. Și chiar este așa. Pentru că e a noastră. Și într-o asemenea propoziție nu trebuie căutată nici o fărîmă de naționalism ; poeții nu pot fi naționaliști atîta vreme cît se caută unii pe alții, dincolo de spațiu,timp și barierele lingvistice. Chiar dacă excepțiile ca Pound (avem și noi, nu puțini) nu se pot justifica numai prin alogismul că excepția confirmă regula, și nici prin doza de excesivitate atribuită geniilor.

A-ți considera limba mai frumoasă decît celelalte e o constatare care arată, la drept vorbind, nimic altceva decît gradul în care ești condamnat, legat fără scăpare de propria unealtă : limba în care te vei fi născut. Nu poți scrie poezie în altă limbă, oricît ar fi ea de frumoasă, adică de adecvată. Ceea ce demonstrează că, în ciuda faptului că poezia nu este descrierea și sau transmiterea unui sentiment, ea rămîne, totuși, un anume fel de simțire. Oricît ne-ar displace o asemenea idee, nouă, modernilor. Ceea ce, pentru vremurile actuale, dar nu numai pentru ele,duce la o singură concluzie : meseriașul, medicul, inginerul, împinși dincolo de limitele răbdării, își pot face meseria oriunde. Poetul, nu.

★

Se insinuează, din nou, întrebarea dacă, totuși, poezia nu va muri atunci cînd, peste secole sau peste numai decenii, tendința mondializării ar deveni realitate, — ipoteză utopică, care nu ține seamă de naționalismul înrădăcinat multora, nu numai români. Răspunsul există, adică poate fi născocit măcar în liniile lui mari. E greu, foarte greu de crezut că s-ar putea impune varianta unei limbi construite : asta ar duce, pentru multe secole, la un paralelism supărător și păgubitor. Mai curînd se va impune engleza, a cărei arie geoculturală se mărește tot mai mult în ultimele decenii. Situație, în definitiv, logică, pentru că engleza este, fără doar și poate, limba cea mai muzicală, cu, de departe, cea mai mare proporție de cuvinte scurte pe ansamblul vocabularului de bază, ceea ce face ca ea să răspundă perfect unei reguli care cere „cît mai multe unități într-un spațiu cît mai redus" (regulă căreia numai româna, nu-i așa, îi poate răspunde în aceeași măsură). Și, în definitiv, engleza l-a dat pe Shakespeare sau, în fine, Shakespeare a dat engleza, ce importanță mai are ; oricum, nici o limbă nu are un Shakespeare.

Dar hai să admitem că, mînați de naționalism sau salvîndu-l, oamenii vor adopta varianta unei limbi artificiale, gen esperanto sau orice altceva. Abia atunci își vor redescoperi rolul poeții. Generații la rînd vor trebui să muncească din greu, și cu cîte stîngăcii, eșecuri și împliniri naive, dar cu cîtă bucurie a începutului, pentru a transforma acel instrument artificial, monstruos și nărăvaș într-o limbă vorbită, — adică maleabilă, ascultătoare, muzicală.

Limba este singura unealtă a poetului. Deocamdată, să scriem și să citim românește :

„N-ai să vii și n-ai să morți
N-ai să șapte între sorți
N-ai să iarnă, primăvară
N-ai să doamnă domnișoară"

Mihail Oprea

mihai traianu

Punct vernal pe râu

Dacă privim iubito îmbrățișați din
acest punct
vernal echinocțial pe râu se vedea
nemurirea
adevărul de negrăit în prundul natal
din perspectiva de martie irevocabil
pe râu

și cum firul de iarbă întruchipează
slava unui ideal de viață

și admițând aceste axiome curgând
plopul iarba malul pasărea râul
ca teritorii aceea de viață

atunci eu eram bărbatul
care tu l-ai visat mereu
atunci tu erai femeia
care eu am visat-o mereu

mereu într-un punct vernal
echinocțial pe râu.

După ce ai trecut râul

După ce ai trecut râul înapoi nu privi
altcum dar urmează-ți viața nu
însigurat

prea bine știind că nu te scalzi
niciodată de două ori în același râu
și aceste câmpii ierburi și livezi în
lumină
au fost și aceea sunt
și umbra viguroasă a undelor, râului
în amurg cum în plină ziuă
și cum toate curg odată cu râul
această povară trebuie să o porți
vestitor
fii dar liniștit nu vei uita nimic din
toate pe râu
și cât de pierdut vei fi fost un țărâm
mai rămîne
un adevăr în maluri și prunduri ca un
vechi
palimpsest pietrele filozofale ale râului
albe de nenâchipuită limpezime și
sălciile
plopii și frunzele lor mereu în verde
o bucurie imensă tăinuită ca o durere
frumoasă
toate înăbușite în piept precum subt
un scut
dar după ce ai trecut râul înapoi nu
privi
altcum urmează-ți viața fiule adevăr
grăiesc.

Posibilă arenă pe râu

Să ajungi la capătul puterilor la
pământ
cum se spune noroaiele și iarba
și acea viziune de a fi legat
de tot ce lumesc este

în dezastrul unei insondabile clipe de
viață

să nu mai ardă o stea
un salcâm ivit pentru ființa ta pe
pământ
uitat să fii cu totul pierdut
până în măduva râului —

peremptoriu sărac bogat cu duhul în
iarbă

și înțelegând că aceasta e legea jocului
să mai crezi dar într-o minune
bătrâne leu în iarnă demult
în umbră lumina unei posibile arene
pe râu

Râu orb în albastrul zăpezilor

Mereu ajungând în această dimineață
de iarnă mereu
în miracolul așteptat în decembrii ca
o soartă
a cumpenei când albastrul zăpezilor e
cel
mai luminat adevăr de netăgăduit
reflex inițiatic pe imaculată ființa
poemului tînăr
lucrări suave de bibliotecă vei zice
investigație
eminesciană pîrzanie zălog drag prin
ninsori
așadar viața dumncalui viața ta ca un
râu orb
în albastrul zăpezilor în noaptea
înzăpezită
și cea mai lungă pe pământ
pe această paralelă fără sfârșit de
suflet

și trezit în aerul tare ale zorilor de
iarnă
ca un râu orb în albastrul zăpezilor
ce vreau să spun altfel iubito ne ningea
prin oase
în marea lumină de iarnă și delirantă
adâncime.

dezbateri

Deschiderile romanului

Atenția cu care este urmărită de cercuri tot mai largi fiecare apariție românească de calitate are la noi — și pe plan european — o îndelungată tradiție. Nu se poate uita faptul că încă de la jumătatea veacului trecut cititorii recunoșteau sub pana lui Pantazi Ghica, Nicolae Filimon, D. Bolintineanu, M. Kogălniceanu, în cele dintîi manifestări de gen, documente de viață românească prielnice ideilor și atitudinilor ca depoziții ale spiritului național.

Ca să înțelegem natura procesului de diversificare și maturizare a audienței eposului (printr-un cuprins emotiv și mai cu seamă socio-psihologic) se impune să vedem de ce întîmpinare se bucură el în țările europene cu viață editorială mai intensă în exact momentul în care la noi romanul demarează spre public. Aceasta ca să fixăm actul literar de impunere a romanului cu imperativele spiritului civic din epocă.

Se știe că în Franța, de pildă, monarhia și păturile aristocratice văd multă vreme în roman o apariție primejdioasă. Dată fiind popularitatea sa el agravează sentimentul social antidinastic și de criză a societății feudale. Așa se explică reprosul făcut lui Voltaire că se precipită asupra ficțiunii. Nu vor intra la Academia Franceză pînă în 1844 decît poeți, oratori, cel mult dramaturgi. Ca să ajungă la sperata notorietate academică și să nu înfrunte interdicția oficială legată de roman, Balzac încearcă pe toate căile să califice segmentele **Comediei umane** drept „studii" sau „scene". Epopeea socială începută în 1827 și curmată de moartea sa timpurie, în 1850, trebuia să-i confere autorului statut de istoric, de filozof, de moralist, numai de romancier nu.

Este profund semnificativă reticența care între 1844 și 1894 (deci de la primire între „nemuritori" a lui Prosper Merimee și pînă la cea a lui Paul Bourget) duce la respingerea unor creatori de talia lui Flaubert, Zola, frații Goncourt. Pe scurt, romanul nu are drept de cetate în Pantheonul literar fiindcă s-a compromis în foiletonul gazetelor și în colecții de mare tiraj. Evident, era vorba de un pretext falacios. Arta se cere să rămînă privilegiul celor aleși nu să coboare în arenă și să proclame „ideaturi de prestimii".

Democratizarea romanului întreprinsă de Zola la finele veacului, apoi de un Thomas Mann și, la noi de Mihail Sadoveanu, în perioada interbelică începe cu acuitatea judecăților despre lume și cu dezvoltarea vitalității sale pragmatice. Nu întîmplător acesta este momentul cînd mari scriitori, precum Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Gib Mihăescu, G. Călinescu conexează atitudinea lor creatoare de legitimarea idealurilor istorice ale societății noastre și duc mai departe, prin militantism artistic, particularitățile unui anumit localism activ.

Finalitatea pozitivă a romanului dovedită admirabil după Eliberare răspunde unor revendicări de prim ordin care își marchează rațiunea în chiar schimbarea direcției de dezvoltare a poporului român.

Este în toate acestea o revanșă previzibilă, căci nu degeaba i s-a zis romanului genul proteic. Fervoarea cu care îl cultivă nu doar autori consacrați (mă gîndesc la Al. Ivasiuc, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Ștefan Bănulescu) ci și tinerii impuși în deceniul 8, denotă mai mult decît o schimbare de optică față de diagnosticul românesc. Este, la mijloc, forța lui de a face prozeliți, de-a antrena hotărîtor adeziuni menite să radicalizeze studiul moravurilor și mentalităților contemporane.

Desigur, o rezultantă a „devierilor" romanului spre multitudinea de fațete ale realului decurge din viziunea prismatică de care se slujește naratorul. În nuvelă există o anumită economie în abordarea zonelor adînci, în trecerea de la o formulă la alta din zbuciumata geografie umană. Romanul mărește, micșorează, apropie, depărtează scenele, gesturile, chipurile. Oglinzile lumii fenomenale se sparg și se refac necontenit. În geometrismul deformat al unui autor ca Vasile Andru, de exemplu, căruia istorisirea îi permite să gliseze mereu din prezent într-un fel de univers atemporal și din ordinea existențelor în dezordinea ambiguității acesteia, regăsim mecanismul aparatului de filmat. Numai legile ce îi sînt proprii, pot tutela acest joc fantast, năstrușnic cu ipostazele. Lui Vasile Andru (vezi romanele lui, **Turnul** și **Progresia Diana**) alternanța cvasi-cinematografică de întîlniri secvențiale îi oferă un fel de legitimare pentru însidioasa răsucire între planuri. Parcă cineva dezmembrează relatarea și pe firul insertului de secvențe, instrumentul lingvistic se amuză să persifleze un fel de neant valoric. Dar procedînd astfel autorul izbutește să atingă o performanță: să scrie un roman de esență ironică din care transpare curînd insolitul discursului. Epicul se adună pe nesimțite în albii mărunte, întreprinzătoare, avînd — în cele din urmă — chiar propensiunea să figureze magnetismul vital al întregului. Fragmentarul ce părea că își afirmă primatul se supune funcției unificatoare a eposului, într-un mod pe care Sartre l-a subliniat cu tărie în eseul său despre imaginar. Este în puterea lui să recompună realitatea din o mie de cioburi, să se dizolve în prismaticul analogiilor și corespondențelor revărsate enumerativ și cumulativ. Acest polimorfism vădește, în mod categoric, vitalitatea genului și elimină din repertoriul detractorilor săi, argumentul că romanul nu mai are... forță ofensivă, că este perimat, schița și povestirea luîndu-i-o înainte.

Filoanele narativității sînt exploatate după o strategie bine elaborată de un prozator care are o bine stabilită experiență a situațiilor și soluțiilor: Al. Ivasiuc. Romanele sale, **Vestibul**, **Interval**, **Iluminări**, **Păsările**, **Apa**, **Racul** recuperează cîteva tipuri de scriitură, dau mereu prioritate unui tip de scenariu ce aglutinează eșeul, limbajul publicistic, obsesionalul liric, metamorfoza tipologiilor. Structurile se maturizează din mers ca și cum suma artificiilor are rădăcini nu în text ci în istorie. Semnele cele mai diverse vorbesc astfel de o continuă împrospătare și îmbogățire — scrisul lui Ivasiuc fiind aidoma unei delte ce primește aluviuni și dinspre uscat și dinspre mare. Drumul lui, de la viața sufletească la cronica politică include prezentul imediat într-un timp mai încăpător, ca o recapitulare de povești trasă dintr-un registru al crispării în altul, al înfruntării.

Intențiile autorului ca și cele ale eroilor nu coincid, se situează la nivele diferite. Dar este limpede că autorul are un statut superior, iar personajele îi execută indicațiile, focalizîndu-le. Codul propus de Ivasiuc retușează cel mai adesea realitatea narativă și vizează distanța între narațiune și existență. Descoperim în autor un virtuos al alternativelor trăite în spirit, asumate ca atare, atașat de fiecare în parte. Purtarea lor, pe umerii textului, poveri grele de sens, este acceptată în numele coerenței de atitudine și, numai apoi, și de o retorică a narativității. O retorică decantată atent, sistematic, la nivelul întregului literar prin deschideri centrate pe un repertoriu de opoziții/similarități. În laboratorul autentificării lor romancierul structurează fizionomiile, clasifică stările, alternează vectorii, echilibrează cuplurile. A străbate materia verbală prin scriitură corespunde explorării și transpunerii auctoriale, cu echivalentul ei — istorisirea. Nu este cîtuși de puțin deplasat să plasăm istorisirea (cu trama ei) în istorie. Cu tot ce înseamnă flexiune de suflet, reverberări de conștiință, evoluție, ecouri la evoluția celorlalți.

Istoria, ca vehicul al istorisirii operează la nivelul macrobiograficului. Ea minuiește indivizii după cum indivizii se raportează și dincolo de nivelul totalizant, exponențial. Atunci dobîndește însemnătate cum se dezvăluie polisemia „vocilor". Vocile se lasă judecate anecdotic, cu scrupule, ca față de înșelătorul „fapt divers". Codul acestuia presupune transferul de la fenomenal la individual, de la finitudinea obiectului la autonomia subiectului, structurat parțial, elementar. Romanele lui Zaharia Stancu din ultima perioadă de viață a sa retrăiesc prin această răsturnare de accepții, de condensare și miniaturizare a destinului. Tăietura destinului vorbește simultan și permutativ despre un fir de poveste care prevalează asupra cadrului general. Acțiunea nu epuizează povestea. O scrie și o saturează cu propriul ei proces. Psihobiografismul sentimental este mai activ, intonează propriul lui discurs/sistem. Axele dominante absorb din istorie etajarea pasională și din reverberarea socială decupajul temporal, suflul deschiderilor confesive.

Iată cum, în concordanță cu nevoia de edificare complexă a cititorului de azi, romanul împinge mai departe frontierele cunoașterii prin literatură. El definește printr-o serie de constante stabilitatea perspectivelor narative, regăsindu-și echilibrul între consolidări și expansiuni, cum sîngele multiplică pulsiunile din artere în vene, ciclic.

Henri Zalis

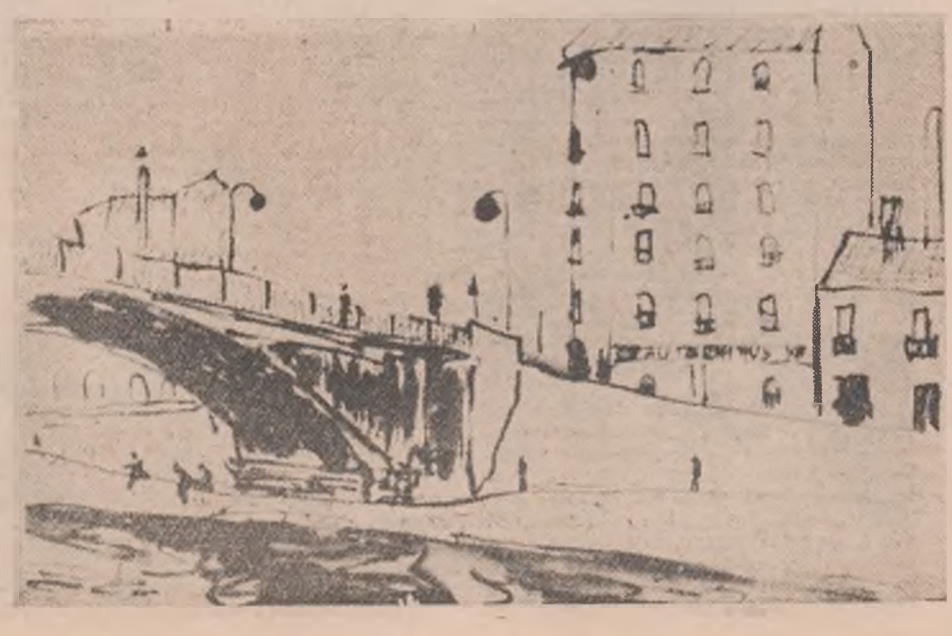

centenar

Călătoriile lui Alecsandri

Memorialul de călătorie, ca gen literar cu identitate proprie, cu particularități distincte, a izvorît din necesitatea de a comunica impresiile acumulate pe parcursul unui periplu într-o zonă geografică, istorică și umană necunoscută, inaccesibilă multor categorii de oameni, dar incitantă prin pitorescul ei inedit, prin atmosfera specifică de legendă și de fabulos exotic. Călătoriile, în ținuturi mai apropiate sau mai îndepărtate, nu au tentat pe nimeni în epoca clasicismului, scriitorii acelei epoci fiind sedentari, cantonați în reguli fixe de spațiu și timp. În ampla sa lucrare **La Crise de la conscience europeenne**, Paul Hazard sublinia : „Cînd Boileau mergea la băi la Bourbon, i se părea că se află la capătul pămîntului ; îi era de-ajuns Auteuil. Lui Racine îi era de-ajuns Parisul ; și amîndoi, Racine și Boileau, au fost foarte stînjeniți cînd au fost nevoiți să-l urmeze pe rege în expeditiile sale. Bossuet n-a fost niciodată la Roma ; nici Fénelon. Molière nu s-a dus niciodată să revadă prăvălia bărbierului din Pézenas. Marii clasici au fost sedentari." .

Tentația călătoriei s-a ivit în perioada postclasicistă, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd în conștiința literară europeană a început să se afirme o nouă sensibilitate estetică, preromantică. Memorialele rezultate din călătoriile întreprinse în acea epocă aveau însă un dominant caracter livresc, ca celebrul **Voyage en Syrie et en Egypt** al lui Volney, apărut în 1787. O adevărată erupție a călătoriilor și, implicit, a memorialelor pe care le-au generat, s-a produs odată cu marea și înnoitoarea efervescență spirituală a romantismului, cînd creativitatea literară și artistică dobîndește dimensiuni inedite, ca tematică și viziune, de o tulburătoare intensitate emoțională. Călătoriile au corespuns plenitudinar involburatei sensibilități romantice, setei de evaziune și peregrinare, atracției spre pitoresc și exotic, nestatorniciei și chemării nostalgice spre alte orizonturi, voluptății pasiunilor pentru fabulos și întîmplări neobișnuite, — trăsături specifice scriitorilor romantici. Ca și preromanticii, marii scriitori romantici din prima jumătate a secolului al XIX-lea au fost atrași mai întîi de zonele legendare ale Orientului, începutul făcîndu-l Chateaubriand, cu **Itineraire de Paris à Jerusalem** (1811), continuat de Lamartine cu **Souvenirs, impressions, pensées et paysages pendant un voyage en Orient** (1835) și de Gerard de Nerval cu **Voyage en Orient** (1842). Au urmat apoi călătoriile în Germania, Italia, Spania, Grecia.

Tentația călătoriei i-a stăpînit și pe unii scriitori români de la începutul secolului al XIX-lea, primele memoriale fiind **Insemnare a călătoriei mele** de Dinicu Golescu și **Peregrinul Transilvan** al lui Ion Codru Drăguşanu, cu un caracter precumpănitor luminist și o finalitate documentară, analitică și critică în raport cu realitățile românești din acea vreme. Prin contact direct cu romantismul apusean, mulți scriitori români din prima jumătate a secolului al XIX-lea și-au întreprins călătoriile și și-au redactat memorialele sub înrîurirea aceluiași curent literar, aplicată însă, în mare măsură tot realităților specifice societății românești din acea epocă. La început, scriitorii noștri nu s-au avîntat prea departe, întreprinzînd călătoriile în primul rînd în interiorul țării, din perspectiva programului estetic național, lansat de **Dacia literară**, preocupați de a releva frumusețea pămîntului românesc, bogăția și farmecul naturii noastre, vestigiile istorice care atestau vechimea și continuitatea neamului românesc pe aceste meleaguri, tradițiile și obicejurile, comorile de gîndire și simțire ale folclorului național. Dintre însemnările lor de călătorie, amintim **Piatra Teiului** și **Stînca Corbului** de Alecu Russo, **Memorialul de călătorie** al lui Grigore Alexandrescu, **Istriana** de August Treboniu Laurian, **Din itinerariul d-lui Bolliac, Impresiuni de călătorie în România** de Alexandru Pelimon, **Impresii de călătorie în Moldova** de Pantazi Ghica, **Călătorii în Moldova** de Dimitrie Bolintineanu. Ulterior se întreprind călătorii și peste hotare, consemnate în **O călătorie la Constantinopol** de Teodor Codrescu, **Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria și Constantinopol** de D. Ralet, cele mai importante fiind **Călătorii în Palestina și Egipt, Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria, Călătorii în Asia Mică și Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa-Agora** de D. Bolintineanu, precum și **Escursiuni în Germania meridională** de Nicolae Filimon. Lîngă acestea, la loc de frunte, se situează și memorialele lui Vasile Alecsandri, relevante pentru autentica dimensiune valorică a prozei sale.

Ca scriitor romantic, Alecsandri a fost stăpînit, după expresia lui G. Călinescu, de „demonul turistic". Începînd din 1834, cînd merge la Paris, pentru studii, și pînă la sfîrșitul vieții sale, a întreprins numeroase călătorii, atît în țară cît și în străinătate, ca simplu turist sau cu însărcinări oficiale, relatîndu-le în **O primblare la munți, Iașii în 1844, Borsec, Balta Albă, Călătorie în Africa, Istoria misiilor mele politice, Jurnal de călătorie în Italia** și altele. Memorialele lui Alecsandri se deosebesc structural de cele ale contemporanilor săi. Ele nu provin din sursă livrescă, nu își propun să transmită informații documentare, cu caracter enciclopedic, ci sînt expresia unei sensibilități și viziuni personale, a unei trăiri emoționale spontane în fața celor văzute ,exteriorizînd senzații, sentimente și meditații proprii, originale, conferindu-le vibrații artistice ce-și păstrează și astăzi viabilitatea. Ca scriitor cu o structură sufletească și spirituală romantică, înclinat reveriei, impulsionat de învolburări lăuntrice, de setea de cunoaștere și de peregrinare, Alecsandri călătorea sub îndemnul fanteziei, al tentației spre necunoscut, fără nici un plan prestabilit, după cum însuși declara : „Eu nu înțeleg călătoriile ca cei mai mulți, adică : de a să face robul unui plan și, în urmare, de a alerga țintă pe linie dreaptă pînă la țelul propus, fără a să abate din cale și fără a îndrăzni de a ieși din rolul de mașină drumeață. Numesc voiaj acela singur care, liber de orice înrîurire străină, urmează numai capriților vremelnice a închipuirei și care ia ființă fără pregătire, precum și fără scop hotărît. Adevăratul călător e acela care, cînd pornește la drum, își propune să meargă unde l-a duce fantazia lui, astăzi spre răsărit, mîni spre apus, astăzi pe mare, mîni pe uscat. Iar cît pentru acela care să jertfește de bunăvoie unui țel întocmit după harta geografică, acela îl socot un curier însărcinat de a să purta pe sineși ca pe un pachet dintr-un loc în-tr-altul." Aceeași concepție o mărturisea și mai tîrziu, în 1853, cu prilejul călătoriei în Africa : „Eu am obicei a călători fără marș-rută hotărîtă de înainte, ci numai după îndemnurile fantaziei mele."

Privite în ansamblul lor, memorialele de călătorie ale lui Alecsandri se disting în primul rînd printr-un accentuat caracter de confesiune, sinceră și naturală, lipsită de ostentație și retorism, împletind armonios epicul cu liricul, efuziunea intimă cu relatarea obiectivă a unor date concrete. Trăirile interioare și le exteriorizează cu subtilitate, adesea drapate sub faldurile ironiei, prin raportare la propria-i persoană, prin comunicarea subiectivă a impresiilor, ipostazelor afective și meditațiilor față de o anumită realitate sau un anumit eveniment. Poetul are o evidentă predilecție pentru inedit și pitoresc, pentru insolit și exotic, pentru senzațional și anecdotic. Narațiunea e divers nuanțată prin parafraze lirice, prin note de umor suculent, prin surprinderea sugestivă a formelor și culorilor, într-un stil expresiv, presărat cu savuroase sonuri specifice graiului moldovenesc de la mijlocul secolului trecut : „Acolo era tocmai virful Grohotișului... Razele soarelui începeau a răzbate pintre copacii de pe creștetul munților și da negurei ce-i cuprindea o văpsală roșietică ; iar în fundul văilor, unde pîcla era încă deasă, abie se zărea, ca pintr-un vis, apa Bistriții, ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpide ; și, deodată, cînd soarele s-au ivit pe cer, umplînd toată întinderea de lumină, deodată frumoasa vale a Bistriții au steclit ca o panoramă, cu rîul sau rapide pe care se coborea vreo cîteva plute, cu munții nalți și tufoși ce o împregiură, cu satele sale sămănate pe costișe ca niște giucării și, într-un cuvînt, cu tot farmecul care împodobește natura sa mîndră și sălbatică". Frecvent, călătorul e atras de farmecul peisajului nocturn, generator de imagini fantastice, prin întrepătrunderea dintre senzațiile vizuale cu cele auditive : „Nu voi uita cît oi trăi acea primblare fantastică pin întunericul codrului ; toate lucrurile ce ne încongiura lua o privire spărioasă sub razele luminii finariului ; iar mai ales umbrele noastre, prin mișcările lor deosebite, producea o fantasmagorie cumplită. Orîncotro ne uitam, părea că se ridica înaintea noastră tot urieși ; mii de arătări trecea iute aproape de noi, fugea de se ascundea în fundul codrului și apoi iar se ivea și iar perea în văzduh. Freamătul frunzelor avea un sunet misterios, care da fiori și mă făcea să-mi închipuiesc că auzeam șoapte jalnice din altă lume. Mai cu samă cînd țipa în depărtare vreo bufniță spărietă, atunci simțirile mi se exalta atît de mult, că mă credeam alungat de duhuri adevărate : părea că le videam cum mă îngîna și cum căuta să mă rătăcească în sînul codrului."

În 1842, cînd întreprindea **O primblare la munți**, Alecsandri se situa pe o coordonată majoră a romantismului românesc, aceea a descoperirii frumuseților naționale, naturistice și umane. Peisajul montan autohton umple sufletul poetului de o îndreptățită mîndrie, exteriorizată cu discretă dar vibrantă emoție : „Ceahlăul ni se arăta în toată mărirea lui, ca un urieș ce și-ar fi întins capul pe deasupra munților ca să privească apusul soarelui. Umbrele se suiseră treptat, ascunzînd în întuneric stîncele mari și codrii sălbatici de pe coastele lui, și numai Panaghia, stînca cea piramidală de pe creștetul său, era încă luminată de razele aurite ale soarelui...". Contactul direct cu realitățile românești i-a dezvăluit un nou univers social-uman, spiritual și moral : „Auzind vorbă de cimpoi și de horă, m-am apropiet de cioban și l-am îndemnat să ne cînte o doină ; îndată el și-au scos cimpoiul din desagi, l-au umflat, l-au pregătit și, răzămîndu-se de un brad, a început a suna cîntecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume : doina de la munte, acea melodie curat românească, în care toată inima omului se tălmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase ; doina jalnică, care face pe român să ofteze fără voie, și care cuprinde în sînul ei un dor tainic, după o fericire perdută. Eu, de cîte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plîngînd după gloria sa cea veche."

Ca scriitor reprezentativ pentru romantismul românesc din epoca regenerării noastre naționale, Alecsandri a adoptat și el o atitudine moralistă, preocupat de a instrui și educa, de a asana moravurile, de a îndrepta și înlătura aspectele reprobabile, utilizînd ironia, sarcasmul și umorul acidulat, ca în memorialul **Iașii în 1844.** Construit ingenios pe tehnica contrastelor, scoate cu pregnanță în relief cele „două fețe" ale Iașului din acel timp, „una orientală și alta evropienească", pledînd pentru înlocuirea aspectelor ce frînau pătrunderea suflului nou al progresului și civilizației. Aceeași tehnică a contrastelor, cu aceeași finalitate, e vizibilă și în **Balta Albă**, în care, luînd ca pretext călătoria unui pictor francez în aceste locuri, satiriza spoiala de civilizație, improvizațiile ridicole după moda apuseană, superficialitatea, discordanța dintre esență și aparență.

Disponibilitatea lui Alecsandri pentru utilizarea simultană a mai multor procedee compoziționale se relevă în memorialul **Călătorie în Africa.** Aici, poetul contemplativ, iubitor al peisajului exotic, coexistă cu observatorul ager, atent la amănuntul fizionomic, vestimentar, la particularitățile moravurilor și aspectelor arhitecturale. În genere, e un bun descriptiv, sensibil, observă, trage învățăminte, comunică o idee morală, sensul unui fapt istoric, o caracteristică socială, un detaliu specific al peisajului, realizează o radiografiere caracterologică și tipologică. Efuziunile lirice au o prezență constantă : „Mă aflam de o lună la Biariț, oraș mic, perdut în fundul golfului de Gasconia, pe țărmurile oceanului, și îmi petreceam zilele într-o necurmată plăcere. De la fereastra salonului meu, ochii mei se primblau fără sațiu, cînd pe albastra și mult măreața întindere a mărei, cînd pe tainica nemărginire a ceriului. Închipuirea mea, urmînd zborul ochilor, se legăna pe virful argintiu al valurilor și, lunecînd pană în fundul orizontului, mergea adeseori de se oprea, ca o pasere călătoare, pe catargurile corăbiilor ce treceau în depărtare...". Sensibilitatea romantică a lui Alecsandri se dezvăluie mai ales în fața ruinelor. Spre deosebire însă de romanticii apuseni, care contemplau ruinele copleșiți de melancolie, de sentimentul zădărniciei, poetul nostru, dînd expresie unei atitudini active caracteristice romantismului românesc, privește ruinele ca pe niște mărturii tonifiante ale unui trecut de glorie, menite să reînvie virtuțile înaintașilor, să stimuleze dorința urmașilor de a redobîndi strălucirea de odinioară. Admirînd ruinele romane de la Nime, mărturisește : „E un lucru surprinzător cum s-au mai putut păstra ruinele ce se văd în ziua de astăzi și care servesc de martori a mărimei, a puterei și a geniului romanilor. Priveliștea acelor gigantice rămășiți a unei civilizații perdute umple sufletul de o adîncă admirare și îl face a să înclina dinaintea măreței umbre a trecutului. Mare popor a fost acela care a lăsat în urmă-i asemine mari și glorioase monumenturi !... Și în ochii mei el are un prestigiu mult mai adimenitor, căci se numea popor roman."

În timpul călătoriilor, Alecsandri a păstrat o permanentă comunicare sufletească, intimă, cu patria și neamul din care face parte. În momentele de reverie și de încîntare în fața unor realități demne de admirat, de prin alte locuri ale lumii, poetul român își recheamă în inimă și în gînd patria : „Mii de visuri vin de mă îngînă cu-ale lor poetice adimeniri, și, pintre ginduri și pintre visuri, țara mea se arată mie ca o mamă iubitoare ce mă cheamă la sînul ei."

Teodor Vârgolici

fragmente dintr-o etică a autorului

Gică

Și dacă **arta**, așa, în general, ar reuși să semene cît de cît cu Gică Petrescu la peste 80 de ani —și-ar îndeplini menirea și, împăcată, n-ar mai avea de ce să existe. În cazul vieții și operei marelui cîntăreț nu poate fi vorba decît de exemplaritate. Senilitate și muzică ușoară ! Acea durere de la încheieturile sale de peste 80 de ani — cînd dansează ! Șalele, inima, varicele și gîlciul — **artă întrupată !** Rasul bărbii de mai multe ori pe zi pentru ca niciodată albul ei să nu contrasteze cu negrul cănit al părului... Cîtă înțelepciune a senectuții, cîtă împăcare cu sine, cît orgoliu romantic al geniului îți trebuie oare ca să cînți și ca să dansezi la 80 de ani, ca să poți crede la această virstă în menirea și gloria muzicii ușoare ? Vorbeam de viață și de operă. La Gică ele există într-adevăr una prin cealaltă. De la marea și ultima fericire, pînă la nasturii de la paltonul său, nasturi pe care și-i aranja patru-cinci minute în fața oglinzii din frizerie ca să fie perfect aliniați, tot ceea ce a ținut dę existența sa a trăit și trăiește prin muzică. Se spune că n-a stat niciodată la coadă. Se spune că a cumpărat unt, lapte, carne și benzină doar prin față. Așa, numai c-un cîntec de-al său șoptit cald la urechea vînzătoarei...

Noi, cei care ne ocupăm cu **arta**, toți tînjim după acea de mult pierdută Uniune, acea totală suprapunere între referentul Vieții și semnul Operei... Prin fericirea proprie doar începutului pur, doar sfîrșitului pur, prin acea **copilărie** sau (cine poate ști ?) **senilitate edenică**, proprii doar ne-în-doitei sărăcii cu duhul, prin toate acestea exemplaritatea reală, palpabilă a lui Gică Petrescu mă face să exclam : SÎNT FERICIT !!! Și ce fericire poate fi mai mare pentru un poet decît să știe că, acolo, undeva, a existat, există și va exista, întrupată și vie, ca un ideal și ca o confirmare : propria sa **poezie...**

Mi-l închipui pe Gică Petrescu inaugurînd (tăind panglica la) un bilci rezervat bătrînilor. „Interzis accesul persoanelor sub 80 de ani." Așa să scrie la intrare. Iar la trenul ăla, sau cum îi zice, ăla de merge pe sus și-ți vine rău de la stomac cînd cobori în cea mai mare viteză, să fie adaptate doar scaune cu roate mari, pentru invalizi. Și Gică, cu barba albă, sprijinindu-i-se pe piept, cu sprîncenele tot albe, stufoase, cu pletele cărunte, într-o plăcută neorînduială (vezi celebra poză cu Tolstoi bătrîn), Gică să cînte de pe-un podium melodiile lui de neuitat. Și aplauze... și ovații...

Mi-l închipui apărînd pe scenă după ce, cu cîteva ore înainte, mai făcuse un preinfarct. Își lipește microfonul de piept, în dreptul inimii, ca să se audă bătăile în toată sala. Toba bate rar, în ritmul lor. Gică dansează, cîntă. În ritmul inimii. Lumea bate din palme în ritm. Toba bate din ce în ce mai repede. Gică dansează. Inima îi bubuie asurzitor în difuzoare. Lumea scandează în ritm. El cîntă, dansează — după placul inimii. Mi-l închipui urlînd surd, gîtuit... Și aplauze... și ovații... urale...

Ce bine-i stă bătrîneții ăsteia cu arta! Gică Petrescu instalîndu-și difuzoarele în copacii din Cișmigiu și cîntînd la nesfîrșit de-acolo ; cip-cirip ! cip-cirip ! Gică Petrescu dind afară — spre deliciul admiratorilor săi — toate păsărelele din Cișmigiu...

Mi-l închipui întins pe catafalc, înconjurat de plînsete și flori și ducînd dintr-o dată luminarea de pe piept, aprinsă, spre buze. Murmurînd un cunoscut refren de-al lui — ca la microfon...

(CONCLUZIE : **Constantin Noica — să zicem — zîmbește, așa, înțelegător, cînd se gîndește la Gică Petrescu ; Ioan Sărarul — să zicem — zîmbește, așa, înțelegător, de-acolo, de Sus cînd se gîndește la Constantin Noica ; Cristian îl bagă-n mă-sa pe Popescu pentru că acesta din urmă vorbește prea mult și rîde prea tare. Poate că, întors de-acolo, Popescu va fi un altul : mai bun și mai frumos — un nou-născut. Iar Dumnezeu, deasupra tuturor, se bucură și se veselește de cum îl oglindește oglinda — încă — de bilci a lumii.)**

Cristian Popescu

ION CARAION

INTELECTUALII ŞI PUTEREA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA DE AZI (III)

Ceva mai înainte vă pomenisem de o fostă prietenă şi poetă comunistă, admonestată în 1956 — era anul contrarevoluţiei maghiare — că nu i se va mai şti de nume, dacă va persevera să rezerve spaţiu ideatic şi atenţie înlăuntrul poeziei sale motivelor elegiace, tristeţii, dezolărilor, fiindcă pe poeţi — pe poeţii oficiali — îi face şi îi desface partidul ,ca pe lăzile de legume ,atît existenţa, cît şi notorietatea lor depinzînd de cheful, nazurile şi interesele mereu schimbătoare ale partidului.

Am să relev în paragrafele următoare nişte detalii politice şi culturale poate că nu unanim ştiute nici azi — cînd pare că se cunosc totuşi ceva mai multe detalii despre comunism — de către opinia publică a Occidentului.

Cînd, în 1944, România a început să fie ocupată militar de armatele sovietice, ocupaţie căreia atît ruşii, cît şi cozile lor de topor i-au zis **eliberare**, ca şi cînd ai spune noroiului hidromel, de cum pătrundeau într-un oraş, cel dintîi act „eliberator" era acela de a sparge tezaurele băncii naţionale şi, desigur, şi pe ale celorlalte bănci, însuşindu-şi socialist conţinutul. A doua măsură „eliberatoare" consta în ridicarea de la domiciliu pentru totdeauna sau pentru timp lung a unora din cele mai de seamă şi de obicei mai populare personalităţi ale aşezărilor urbane în care salvatorii pătrundeau furînd, siluind şi pustiind : oameni politici, avocaţi, preoţi, arhitecţi, negustori, magistraţi, ofiţeri, proprietari, profesori, ingineri, ziarişti, medici etc., — în genere intelectuali sau (termen şi mai peiorativ) intelectuali burghezi, orice intelectual fiind, în mentalitatea lor, de regulă, burghez. Şi deci duşman de... clasă ! Lipsite în felul acesta din prima clipă de energia minţii acelora care le-ar fi putut la nevoie conduce, masele populare terorizate, cu frica în oase şi sabia deasupra capului, fără nici o busolă morală, puteau fi mai lesne îngenuncheate, dezorientate, supuse oricăror abuzuri din partea ocupanţilor sau a „eliberatorilor", dacă e să discutăm în termenii unui umor absurd. Îndeobşte, ei te eliberau de bunuri şi de viaţă, oricine riscînd să fie împuşcat oricînd, pe stradă sau în casă, fără nici o explicaţie sau motivare. Veneau cu liste gata făcute, pe care cel mult le completau, niciodată nu împuţinau numărul persoanelor de pe acele funerare liste întocmite anticipat de agenţii lor, agenţi peste activitatea subversivă a cărora foste regimuri burgheze, democrate şi tolerante, trecuseră adesea cu blîndeţe, miopie şi indiferenţă. Blîndeţe şi indiferenţă pe care apoi le-au plătit cu viaţa multora dintre membrii lor.

Toate ziarele, revistele, periodicele au fost suprimate sau cîtorva cu largă audienţă la public li s-a mai păstrat o scurtă vreme titlul, schimbîndu-li-se radical conţinutul.

Toate editurile au fost închise sau cîtorva li s-a mai suportat existenţa în măsura în care s-au angajat să devină oficine de propagandă comunistă.

În fiecare minister, în fiecare instituţie, în fiecare asociaţie profesională, în armată, în şcoală, în presă, în biserică s-a trecut la epurări. Era prima fază a reglării din societate. Urma pentru unii din cei azvîrliţi pe drum, ca o momeală (mai tîrziu aveau să-i excludă, învinuindu-i că s-au strecurat acolo ca duşmani de clasă, înşelînd vigilenţa clasei muncitoare...), propunerea de a se înscrie în partid şi de a desfăşura o activitate antinaţională şi antiumană. Urma pentru alţii închisoarea, deportarea în Rusia Sovietică sau exterminarea.

Proprietăţile particulare s-au expropriat ,la sate şi oraşe, fără a se acorda nici un soi de despăgubire nimănui. Majorităţii foştilor proprietari [illegible]

permis nici măcar să-şi ia lucruri de îmbrăcăminte, pentru ei şi pentru copii.

Bibliotecile au fost arse. Cărţile celor mai mulţi autori interzise. Manuscrisele lor confiscate. Academicienii — daţi afară din academie, unii arestaţi, alţii evacuaţi din case, treziţi fără nici un mijloc de existenţă.

Tot aşa, scriitorii afirmaţi şi care nu „colaborau" sau nu li se accepta colaborarea. Exista o Societate a Scriitorilor Români. Ea a fost desfiinţată. Cine a refuzat să scrie pentru comunişti n-a mai avut voie ca să publice. Tot aşa ziariştii. Unele conştiinţe au renunţat la rigoare şi demnitate, supunîndu-se circumstanţelor, preferînd compromisul, complicitatea cu abuzul, decît consecinţele lui pe propria piele. Alte personalităţi au acceptat riscul de a-şi păstra verticalitatea şi de a înfrunta moartea Floarea intelectualităţii noastre a dispărut. Zvîrliţi în temniţă, într-adevăr unii au pierit acolo sau la scurtă vreme după aşa-zisa lor — tîrzie — punere în libertate. Zeci şi sute. Sute şi mii. Cum însă aveau acută nevoie de propagandă (pe forma aceasta a minciunii comunismul cheltuie sume enorme) şi cum numărul celor trecuţi de partea lor — deşi plătiţi fantastic — nu era îndeajuns de mare, mulţi fiind ziariştii şi scriitorii care nu acceptau să sprijine regimul şi mulţi, de asemenea, cei epuraţi, privaţi de libertate, dispăruţi fără urmă, sinucişi, omorîţi pe stradă, luaţi la anchete în Rusia de organele K.G.B.-ului, oficialităţile comuniste şi-au inventat o şcoală proprie — un fel de fabrică — de produs în serie poeţi, prozatori, dramaturgi, ziarişti, critici şi ce mai trebuia. Acelora care veţi spune cu indignată consternare, stupefiaţi, că talentul artistic e înnăscut, că el nu se poate preda şi învăţa la nici o şcoală sau că e ridicol să urmezi cursuri (ce fel de cursuri ?) pentru a deveni romancier, epigramist, poet liric sau autor teatral, vă voi răspunde că aveţi dreptate, însă totuşi aşa s-a procedat. Urmînd exemplul experimentatei Uniuni Sovietice, partidul comunist român a înfiinţat o „şcoală" de literatură, ziaristică, artă şi îndoctrinare, ai cărei absolvenţi alcătuiesc în considerabilă proporţie suprastructura noii societăţi actuale. Constatarea, deloc surprinzătoare, că majorităţii acestor scriitori şi artişti le lipsesc tocmai măiestria artistică şi harul, v-o puteţi — cauzal — explica singuri. Tipului de scriitor comunist român pe care-l preferă actualul regim nu artă, nu vocaţie, nu cultură ,nu talent i se cere, ci pregătire politică în primul rînd : el e un propagandist, sau, şi mai rău : un mesager al poliţiei de partid. El răspunde la comenzi cu hotărîrea odioasă şi docilitatea abjectă de a servi în orice idee de folos ţelurilor diseminării comunismului în lume şi menţinerii sale înlăuntrul ţării, prin orice mijloace, acreditînd iluzia că în ţările Estului s-a realizat un tip de societate model. Cine vrea într-adevăr să guste laptele şi pîinea acestei societăţi model n-are decît să meargă — dacă le va găsi — să le guste acolo şi să trăiască un timp înlăuntrul fericirii din ţările de Est. Se va vindeca pe totdeauna. Dacă se va mai întoarce, bineînţeles. Dacă va mai fi lăsat să se întoarcă şi să spună ce a văzut. Iar medicamentul cel mai eficace contra comunismului nici nu este altul decît comunismul, decît convieţuirea un timp **cu** sau **în** măruntaiele de vis ale acestei gîşte îndoctrinate care este ideologia comunistă, obişnuită să-şi mănînce prozeliţii, adoratorii şi nostalgicii cu insaţietatea cu care îşi mînca, în antichitate, Cronos, copiii.

Toţi sau aproape toţi deţinătorii puterii politice în comunism au diplome, titluri universitare, opere şi ranguri. Foarte puţini însă dintre ei au şi studii. Să nu vă mire. Ei sînt licenţiaţi ; ei sînt doctori în fel de fel de discipline ; ei sînt membri ai Academiei sau academiilor române şi străine ; ei conduc institute în care nu se pricep nici la o şurubelniţă ; ei sînt autori de cărţi scrise de alţii (cărţi cărora uneori nu le cunosc nici titlurile, necum conţinutul) ; sînt directori, sînt preşedinţi, mari comandanţi, mari şefi şi eminenţe. Distinse eminenţe. Dar, cu toate că învestiţi cu asemenea flatante titluri ; cu toate că ajunşi pe căi oculte în posesia unor acte doveditoare precum că ar fi absolvit şcoli superioare şi facultăţi ştiinţifice şi umaniste, adevărul gol-golut e că foarte puţini dintre ei au — aşa cum vă spuneam — şi studii efectuate realmente. Dintre dînşii, majoritatea n-ar şti (căci de unde şi cum ?!) să spună în ce şcoli au învăţat şi cînd, cu cine au fost colegi, care obiecte se predau în şcoala respectivă, ce discipline i-au atras, cum se vor fi numit profesorii audiaţi, din cine era compusă comisia care le-a acordat diploma de absolvire, sau licenţa, sau doctoratul, sau certificatele cu care încearcă să ateste comic că au frecventat şi absolvit cursuri universitare etc. Pentru că respectivele certificate li s-au înmînat ca nişte prime onorifice, ca nişte cadouri din partea viteaz-mărinimosului partid, prin exercitarea puterii absolute şi din ordinul partidului, fără martori, fără public, fără colegi sau concurenţă, necompetitiv, pe ascuns, folosindu-se timorarea, şantajul, pilele, ameninţarea, coruperea profesorilor. Şi cînd astfel de metode necorecte s-au dovedit ici-colo infructuoase, atunci s-a recurs la scoaterea din învăţămînt a profesorilor, la anularea studiilor pe care ei le satisfăcuseră prin efort şi examene strălucitor trecute ,la arestarea ca reacţionari, chipurile, şi la condamnarea celor a căror conştiinţă nu se lăsase terfelită sau nu fusese de vînzare. Dimpotrivă, cei care se lăsaseră manevraţi şi acceptaseră abjectul tîrg, din oportunism, teamă, interes, renegînd orice urmă de probitate profesională ; aceia care emiseseră incontinent, fără **nici o** examinare, certificate de promovare şi bună şcolaritate atîtor inculţi mari membri de partid, aceia au fost curînd şi copios răsplătiţi, curînd instalaţi fără nici o altă calitate în vile şi apartamente de lux şi-n fruntea învăţămîntului. A învăţămîntului sau a diferitelor treburi publice, de unde fuseseră puşi în disponibilitate cu stupid calm şi senină lipsă de răspundere savanţi, magiştri şi intelectuali de renume internaţional. E cazul, bunăoară, al unei femei cu nume predestinat, Suzana **Gîdea.** În limba franceză, **gîde** înseamnă **bourreau.** Fără vreo pregătire adecvată, pe seama inculturii sale circulă zeci de cancanuri acide, această femeie dilatată peste idei care o refuză, a deţinut şi ea mai întîi postul de ministru al Învăţămîntului, unde titular e acum o miliţiancă, iar apoi pe acela de ministru al culturii şi educaţiei socialiste, calitate în care figurează — căci mai mult decît figuraţie nu face — şi azi, cu o nepricepere proverbială. Tovarăşa Suzana **Gîdea** ar fi fost aceea — după cum se spune — care ar fi acordat, pe cînd era doar un insignifiant cadru didactic, diplomele de absolvenţă ale Facultăţii de Politehnică domnului şi doamnei Ceauşescu. Această doamnă Ceauşescu posedînd pînă atunci, în realitate, mari şi late, numai două clase primare, iar a doua repetată, într-un fără precedent avînt spiritual recuperator s-a pomenit ratrapînd cu timpul de toate : inginer, academician, savantă, şi aşa mai departe. Pe seama ei, ceea ce este cum nu se poate mai explicabil, circulă şi mai multe glume caustice. Caustice şi tragice. Însă ca să n-o mai urmărească niciodată complexele din copilărie, cînd îi fusese imposibil să treacă micul prag al marei clase a treia primară, a luat hotărîrea conducerii directe a problemelor ştiinţifice şi culturale din fericita — oare cine ar fi fost mai indicat ca ea ? — Republică Socialistă România. Aşa că fără semnătura anevoioasă a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu nimeni nu capătă azi doctoratul, oricîtă carte ar şti candidatul, oricîtă lume competentă din ţară şi străinătate i-ar aprecia şi recunoaşte personalitatea şi cunoştinţele. Căci doctoratul în România de azi nu-l conferă o comisie de profesori de specialitate, nu e o problemă de cultură, ci în primul rînd o problemă politică şi obţinerea sa cere girul umorilor atotştiutoarei soţii a preşedintelui, el însuşi nu mai puţin atotştiutor, comparat pînă acum cu Alexandru cel Mare, Cezar, Octavian August, Napoleon şi cu alţii, iar în taină chiar cu genialul Stalin. Dacă în ultimul deceniu şi jumătate mii de matematicieni, medici, fizicieni, profesori, ingineri, chimişti, compozitori, pictori, scriitori, arhitecţi, regizori, coregrafi, preoţi, economişti, geologi, diplomaţi au părăsit şi părăsesc intensiv România, sărăcind o cultură şi îmbogăţind altele, meritul cel dintîi înlăuntrul sistemului este al acestei catastrofale tovarăşe Elena Ceauşescu care — împreună cu soborul ei de tate şi miliţience şi cu partenerul său de viaţă şi de dictatură proletară — a ştiut a face din ignoranţă o teroare şi o greaţă existenţială fără precedent. Vitează şi ea, ca şi partidul.

Ca să revenim însă la oile noastre, e de adăugat că atît promovarea de către unii profesori abili şi labili a nulidocţilor comunişti, cît şi promovarea promovatorilor de către promovaţi n-a avut ca singur criteriu decît meritele politice. De unde şi lipsa de respect pentru intelectuali din partea protejaţilor inepţiei istoriei şi ai întîmplării, ei închipuindu-şi că întreaga dificultate se reduce la şmecheria de a părea ce nu eşti, devenind posesorul pe nemuncite al unor diplome acordate fără examen şi martori ,într-un ceas tîrziu al întunericului şi impasurilor lumii. Necesitatea inventării unei fastidioase şi ridicole mitologii de partid, în alianţă cu falsul şi infracţiunea, au fabricat nişte simulacre intelectuale ,nişte intelectuali de puncte, potriviţi în comedii nescrise, nişte falşi titraţi meniţi să dubleze şi să ţină sub un vulgar control neîntrerupt pe acei adevăraţi intelectuali de care, volens-nolens, partidul trebuia sau trebuie încă să se folosească, în lipsa propriilor săi specialişti.

În nordul României, aproape de Ucraina Subcarpatică, pămînt altădată aparţinînd Cehoslovaciei, dar după război încorporat abuziv de Rusia Sovietică, pentru ca teritoriul statului român să se afle pe o cît mai mare distanţă înconjurat, evasiasediat şi, desigur, mereu sub ameninţarea trupelor sovietice oricînd gata de invazie, — ei bine ! în partea aşadar de nord a ţării noastre există o provincie cu numele de Maramureş. Legenda spune că de acolo ar fi descălecat întemeietorul Moldovei, Dragoş Vodă, şi al uneia din cele mai vestite dinastii româneşti — aceea a Muşatinilor. În Maramureş, sînt mine de plumb, de cupru şi de aur, dar în acelaşi timp sînt închisori. Unele dintre cele mai crude închisori ,de predilecţie pentru intelectuali. Crude şi multe. Eu am stat în două. Ca deţinut politic şi intelectual, mă trimiseseră la un moment dat să-mi execut pedeapsa acolo. trebuind să lucrez 12 ore din 24, în condiţii subumane, de un primitivism şi o rigoare de-a dreptul sălbatice, la aproape 1 000 de metri sub pămînt, unde temperatura era aşa de ridicată că umblam cu toţii în pieile goale, în abataje foarte înalte, unde nu se putea asigura securitatea muncii. Nici o mirare că unii au pierit zdrobiţi de blocurile de rocă desprinse de sus, la cea mai uşoară clătinare produsă de perforatoarele cu care trebuia să găurim muntele şi să căutăm filoanele de minereu. Filoane din ce în ce mai zgîrcite. Dar nu era numai asta. Prin fisurile stîncii, se infiltra apă. Apa era acidulată şi picura pe trupurile noastre, după cum v-am spus, goale. Acolo unde cădea stropul de apă acidulată, carnea sfîrîia şi se făcea bubă. În aşa fel încît, la foarte scurtă vreme, toţi cei care lucram în astfel de locuri expuse ajunseserăm să avem corpurile îmbrăcate ca într-o plasă de zale de bube. Şi bubele acelea nu ne mai treceau, nu aveau timp să se cicatrizeze ori să se vindece, deveniseră o rană vie şi deschisă, care ne durea tot timpul, formînd peste pielea noastră

un cofraj, o coajă, o crustă cafeniu-neagră. Pe deasupra, normele pe care eram obligați să le îndeplinim erau în sine irealizabile, înadins calculate astfel. De ce ? Pentru ca prizonierul politic să se afle continuu față de direcția închisorii și de puterea politică a statului în stare de culpă și de recalcitranță. Pentru ca în permanență nimeni neputîndu-și realiza norma, fiecare să poată fi oricînd învinuit că sabotează munca, munca socialistă, socialismul așadar și că sabotajul este firește politic și că deci se face susceptibil de un nou proces, în care va fi gratificat cu o și mai mare pedeapsă, în așa fel încît să nu mai spere a se elibera vreodată. Iar dacă nu-ți făceai norma (și, după cum am explicat, nimeni nu putea să și-o facă), la ieșirea din mină erai vîrît 12 ore la carceră, desculț, numai în cămașă și indispensabili, cu rația mîncării redusă, iar adesea și bătut. După care te trimiteau iar la munca forțată din mină, unde iar nu realizai norma și iar puteai fi pedepsit cu alte 12 ore de izolator sever. Iar asta zi de zi, noapte de noapte. Iarna, o atare pedeapsă se dovedea foarte dură, aproape de neîndurat, căci frigul cobora acolo, în carceră, pînă sub 20°, carnea ți se învinețea, picioarele degerau, necesitatea de a țopăi continuu, spre a te încălzi și a alunga somnul morții albe te obosea, te extenua, te apropia de letargie și final.

Odată, într-o astfel de iarnă, mă vîriseră din nou la arest, vreau să spun că nu era pentru întîia oară, din cauza tot a neîndeplinirii normei. Fiindcă eram ajuns la marginile disperării și devenise așa de acută suferința încît propria mea viață nu mă mai interesa, am hotărît să declar greva muncii și pe a foamei. Zis și făcut. Am declarat grevă. Iar tîrziu, într-o noapte, afară ningea abundent, temnicerul de serviciu, o dihanie crăcănată și scundă, un troglodit pe chipul și în înfățișarea căruia părea că toate-urmele involuției sau degenerării concură și zbiară, temnicerul de serviciu, a cărui gheretă bine încălzită se afla lîngă celulele noastre de pedeapsă, lîngă izolatoarele noastre de scînduri cu țurțuri de gheață, printre care sufla vîntul și pătrundea zăpada, m-a scos așa cum eram — desculț, cu cătușe la mîini și la picioare și aproape congelat —, m-a dus în ghereta lui și cu felurite amenințări căuta să mă determine să renunț la grevă. Nereușind, a luat vătraiul din sobă, înadins ținut acolo pînă atunci, ca să se înroșească în jăratec, avea o sobiță de fontă, alimentată cu cărbuni; a luat vătraiul incandescent și apropiindu-mi-l ba de o tîmplă, ba de tîmpla cealaltă, mi-a spus, privindu-mă cu setea de omor a unei fiare de pădure : „Uite, aici trebuie să dau ! Aici trebuie să dau !". Firește ,n-am să afirm că-l instruise special Comitetul Central Comunist unde anume să-și lovească adversarul de clasă, un intelectual, dar degeneratul știa din instinct, un instinct de asasin, unde e sediul gîndirii, ce periculos trebuie să fie să gîndești, să gîndești îndeosebi liber și deci unde trebuie să aplice el lovitura mortală. Poate că nu-l învățaseră special membrii Comitetului Central (sau, cine știe....) să-mi dea în acea noapte cu vătraiul aprins în cap, în tîmplă, dar nici nu mai era nevoie ca să-l învețe special. Ca și ei, unii nu cu mult mai evoluați, ca și tovarășii lui superiori care își uciseseră cu mîinile lor pe alți tovarăși concurenți din ilegalitate și din legalitate — știa de la natură unde e pericolul și se pricepea de minune unde trebuie lovit fatal. Complexați de o teribilă frică instinctivă care îi și rezumă, superstițioși pînă la ridicolul monstruos, necivilizați, necompetitivi, mereu imprevizibili în violențele și iraționalismul lor, tributari prin structură negației și distrugerii, niciodată capabili de confruntarea prin argumente și dialog, de nimic nu le este, nu le-a fost, nu de va fi comuniștilor mai frică decît de inteligența adversarului, de domeniul spectacolelor cerebrale (în fața cărora se comportă ca triburile hominide la vederea unor sticle colorate) și de puterile dinamicii minții aceluiași adversar de a-și folosi deplin liber libertatea și emanațiile inteligenței. În aspirația lor de confruntare, comuniștii urcă doar pînă la ură, furt, agresiune și asasinat. Neputîndu-și întrece potrivnicul, ei caută să-l anuleze prin forță, să-l silească să le cedeze, să-i prejudicieze, să-l pună în stare iminentă de pericol sau să-l extermine. Într-una din poeziile clandestine care circulau în temnițele românești, două versuri exprimînd situația de fapt a intelectualilor impresionau îndeosebi prin adevărul, semnificația și puterea lor de concentrare :

Nu cu mintea, nu cu harul, —
Ne-ați învins cu pumnul și cu parul.

Față de intelectuali, argumentele puterii politice în România de azi — iar prin **azi** înțeleg toată perioada de după 1944, adică toată vremea dominației comuniste, ea nediferind constitutiv și teoretic cu nimic înainte și după moartea lui Stalin, ci doar travestindu-se, doar îmbrăcîndu-și procedeele vechi în metode mai rafinate, mai perfide, mai primejdioase — sunt argumentele de fond, arhiștiute, ale comunismului mondial, argumentele forței, cu anexele acestora : corupția, batjocorirea, șantajul, amenințarea, atragerea din imprudență sau neatenție în mici infracțiuni prin care să te aibă la mînă, urmăririle neîncetate pe stradă, la domiciliu sau la serviciu, delațiunea, înfricoșarea continuă, arestările, condamnarea, tortura, uciderea. Cine vrea să trateze cu comunismul altfel decît de pe poziții de forță, acela nu știe ce e comunismul, acela e naiv, acela pierde. Fiindcă singura lege de care știu, de care ascultă, sub greutatea căreia comuniștii acceptă să-și respecte cuvîntul dat e numai frica. Dacă știu de frică, ei devin rezonabili și, uneori — nu totdeauna — paroliști. Altminteri, își rîd cinic de partenerul de discuții, îl sfidează, îl îmbobinează, și-l vîră în buzunar, văzîndu-și cu nesimțire de scopurile lor fără suplețe și menajament, bine definite și, desigur, imperialiste. Imperialismul comunist e un imperialism rus. Tendințele expansioniste și dominatoare ale Rusiei folosesc drogul comunismului, narcoticul acesta, iluzia optică și utopia acestei nocive orientări a civilizațiilor împrostite către neantul și dispariția civilizației, ca pe orice bomboană a momelii, ca pe orice capcană camuflată, ca pe o fantastică înșelăciune pentru naivi, pentru idealiști, pentru ignoranți, pentru subdezvoltați mintali, pentru cei care uită cum păcălește vulpea, cum pute dihorul, cum mușcă șarpele, cum sfîșie lupul, cum înfășură și insalivează păianjenul, cum sug lipitorile și căpușa, cum apără sepia, cum domină șacalul și hiena peste împărății de cadavre. De un singur popor li-i rușilor poate cu adevărat frică azi, de un singur popor se tem poate ei într-adevăr, în exportul lor de morfină ideologică : de chinezi. Deoarece chinezii nu-i cred, decît după ce-i percheziționează. Lor nu le pot vinde castraveți la grădinar. Chinezii nu procedează în relațiile cu rușii pe temeiul principiilor nobile, absente din garderoba Moscovei. Ei știu că rușii nu se țin niciodată de cuvînt și că mint întotdeauna. De aceea utilizează ca limbaj comun ortografia argumentelor forței și demascării continue. Din punct de vedere militar chinezii sînt, firește, mult mai nepregătiți, mai nedotați, mai rămași în urmă decît sovieticii. Îi întrec în schimb ca număr și nu-și fac iluzii asupra ipocriziei lor, ceea ce avantajează și înavuțește arsenalul chinez cu o armă dintre cele mai incomode și incomodante pentru rusi : absoluta lipsă de credit în raporturile mereu controlate cu ei și întotdeauna sub semnul scepticismului, sub semnul rezervei.

Ceea ce nu înseamnă că speța de comunism chinez ar fi mai puțin vitregă față de intelectuali. Nici pomeneală. Zdrobirea aceasta s-a chemat acolo revoluție culturală — și ar fi o eroare să credem că ea a încetat complet, numai fiindcă virulența sa a cedat avanscena unor spectacole de înșelare. Dincolo de panourile prim-planului, infernul și-a păstrat coafura. Experiența a fost importată în 1971 de N. Ceaușescu și cunoaște o aplicare din ce în ce mai sadică, de atunci încoace, în România — unde ignoranța, diseminarea ignoranței a ajuns să fie o obligație patriotică și întunericul s-a legiferat.

Cultura în comunism e suportată numai ca o subalternă a politicii, dacă prin ea se poate face propagandă ideologiei și dacă se ghidează după instrucțiunile și direcțiile primite din partea diferitelor cabinete, comisii și cercuri oculte ale partidului, care s-a investit cu atributele dumnezeirii : tot ceea ce săvîrșește partidul e desăvîrșit. El nu-și critică în veci greșelile, fiindcă nu greșește niciodată. Greșesc unii din membrii săi, în afara, desigur, a numărului **unu**, acela e tabu. Judecă, dar nu e judecat. Condamnă, dar nu e condamnat. Ucide, însă nu e dat morții. Și așa mai departe... El are toate drepturile și o singură datorie : de a face, prin orice mijloc, maximum cu putință spre a avea și mai multe drepturi, de care să abuzeze.

Baudelaire presupunea că Th. Gautier ar fi spus : „Je mettrais l'ortographe même sous la main du bourreau". Dacă totuși Gautier chiar a spus-o, e pentru că — deși purta ceva din personajul lui Marx — habar n-avea romantica lui psihologie de fetiță cu barbă la ce virgule și la ce puncte or să recurgă peste două-trei sferturi de secol călăii, în posibila intelectualizare a cărora credea, — și nici cît preț are o pată de sînge intelectual. În realitate, drumul de la ei pînă la ortografie (și comunismul ce e în cultură, decît o doctrină a hiatusului ?), e întrerupt de un abis așa de profund, că toate victimele aruncate în el nu ajung pentru măcar o trăsătură de unire între crimă și alfabet.

Traducere din limba franceză :
Geo Șerban

marian drăghici

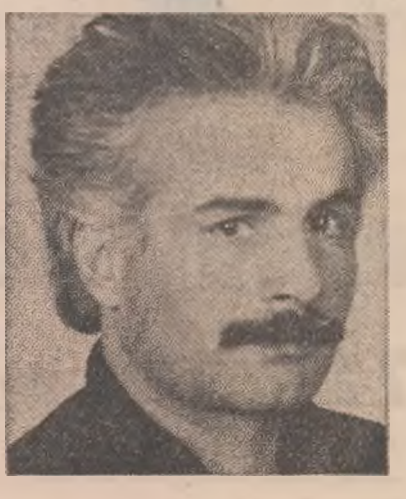

Hați-sau zodia pinului

pun mîna-n foc
zodia pinului mă va conduce
la o artă săracă. La un foc mic de vreascuri.
Pun mîna într-un foc mic de vreascuri.
Acesta e primul cîntec pentru Anouk.
Care Anouk ? Anouk, fata căreia-i albise părul
încă demult în zorii cunoașterii cînd splendoarea
de cleștar a eului
ademenea albina morții — fără ca aceasta
să-ntîlnească
după zile și nopți de zbor inter-
stițial
numai bineînțeles pereții inimii
numai pereții inimii

și inima bătea fără să-i pese
cum își bate dracul iubita peste fese
ca muncitoarea cărnii intr'-însa să se-ndese

astfel și vocea umană a ta Anouk
ca să comunice ca să placă
poetul hați o coboară
din creier în albina morții în pietre în șobolani
într-o artă săracă.

Mai departe scrie-n carte

De grație, primii fulgi. Ai unei ierni fără ea.
Anouk o nouă inteligență a inimii
duce la ceva ?

Femeie pană de cocor păpădie
ca electronul cu spin străpuns de spin
astfel cu sufăr suspin
privesc în mine cu lupa și nu văd nimic divin.
— Cum pe bălți nici-un nufăr ? — Cum pe bălți
nici-un nufăr !
Mai departe scrie-n carte : pînă și
delicatețea a condus uneori
omul la disperare, la moarte. Tocmai lucram

la arta mea căzută-n dizgrație, ca atîtea
in acest secol al prăbușirilor voioase
cînd
gata, zisc. Femeia pana de cocor păpădia. Se ridică și
porni
prin fereastra deschisă, dusă de vînt
deși vîntul nu bătea deloc
cu un surîs adresat timpului ce o să vină
deși Timpul nu vine defel ci fiecare merge la el, cu
darul.
Lumea în case la cină. Rîsete — ale cui ? Cineva
sparse
pe trepte de ciment paharul.

Cîntecul lui Eutih către A

cu fiecare vers îmi descriu Moartea. Oarecum
dus de pe lume, pășesc în ea.
Am fost în fierbere, ca vinul. Faza
exaltării a trecut. Mă limpezesc încet — cu anii
sînt tot mai nobil, mai bun. Bea-mă tu femeie
ca să nu mă beau singur. Bea-mă tu.
A fi femeie înseamnă (aproape sigur)
a ascunde mereu ceva
și din cînd în cînd iubitul. Ascunde-mă
pustia mea. Vine iarna bate vîntul și cade frunza pe
mine.
Ascunde-mă niște ani niște luni niște zile. La urmă,
încet
să mă dezgroape de sub zăpadă poetul (un alt
poet) : voi fi
un tradafir negru iarna.
Să mă arate lumii cum eram : un boboc de trandafir
negru negru
pus de mama în vază la geam. Oarecum dus de pe
lume
încă te mai previn. Asta înseamnă deja moarte :

noaptea la foc scăzut bolboroseala unui biet om.
a fuma o țigară, din plictiseală.
a fuma țigară după țigară.
a nu avea nimic de ascuns.

ştefan agopian

ORAŞUL MOTHONI, 1715

Duminică, îmbrăcată într-o rochie scumpă, după ce cîntă în corul bisericii, Maria Dragases o aşteptă pe Orjen pentru a-i dărui colacii şi vinul, dar mai ales pentru a o invita în casa ei unde, spunea ea, copiii o aşteaptă ca să se joace şi să cînte. Orjen luă colacii şi vinul şi privi într-o parte, pe lîngă măslinul care le umbrea frunţile :

— O să vin mai tîrziu, mulţumesc doamnă, îngînă şi apoi se întoarse şi rupînd-o la fugă, curînd nu se mai văzu. Maria Dragases îşi porni trupul spre palatul pe care îl stăpînea, visa sunetele amiezii şi gustul îngheţatei de după, cu felii de lămîie în ea. Lumea o privea şi îşi dădea coate, gurile o bîrfeau, urmaşa împăraţilor bizantini îşi legăna fundul sub nasurile lor, grecii bătrîni croncăneau şi se ploconeau şi, ea era tînără şi frumoasă şi văduvă de cinci ani, atît cît avea şi băiatul cel mic, Constantin Dragases, pe care-l iubea ca pe ochii din cap. El era acum bolnav de pojar şi şi-o dorea pe Orjen cu care să se joace şi să cînte şi Orjen să-i pună palmele ei reci pe obraji, să-l desfete şi să-l adoarmă. S-o lăsăm să-şi vadă de treburi. Nu are de unde să ştie ce va face Orjen, ceea ce chiar a început să şi facă, îşi mişcă agale picioarele pe sub fuste şi fustele se înfoaie pe drumul de piatră şi-n soare.

Giacomo Minotto, prevedorul, o priveşte printr-o lunetă din palatul administrativ şi cînd n-o mai zăreşte îşi soarbe grăbit paharul cu vin pe jumătate golit şi se bese. Apoi îşi comandă mîncarea şi vinul, micul dejun care va să zică, îşi blestemă zilele şi viaţa fără lagună şi curve. Şi la el, în timp ce mănîncă, intră Francesco Tron, gălbui de nesomn, pustiit de femeile grece :

— Mănînci şi bei şi te beşi, spune, după ce se aşează, Francesco Tron.

Dante de Malamocco, locotenentul, în timp ce visează la fundul lui Marion de L'Orme, îi împinge scaunul sub fund, se îndreaptă din şale, ascultă şi tace :

— Dar şi tu stai sub fusta lui Marion, spune prevedorul Minotto cu gura prea plină, împroaşcă în dreapta şi stînga firimituri şi salivă. Francesco Tron îşi umple paharul, face un semn locotenentului Malamocco să iasă, apoi bea.

•

Întorcîndu-se şi rupînd-o la fugă, în dreptul grădinii lui Petalades, băiatul Demetrios o aştepta pe Orjen, ea se opri dintr-o dată. Demetrios era spălat pe faţă şi ochii îi luceau negri :

— Ai adus ?

Orjen îi întinse legătura ce o purta în mîna stîngă, zîmbi către cer, dinţii i se zvîntară în aerul cald şi uşor legănat dinspre mare. Se întoarce şi porneşte agale, ca orice femeie, spre casa Mariei Dragases, palatul. Soarele îi învîlvoră părul.

•

După ce-şi mănîncă chefalii, Aaron Juda Hartman bea vin şi joacă zaruri cu Evemon Notarades, trăncănesc în timp ce zarurile se rostogolesc într-o parte şi-ntr-alta : vorbesc greceşte şi amîndoi îşi sîsîie cuvintele, despre turci, dar şi despre prevedorul Minotto, despre decrete, despre muierile Gaspara şi Manina Manin, despre Maria Dragases, urmaşa împăraţilor bizantini. În cîrciumă, de după obloanele trase, e un întuneric plăcut, zarurile zuruie asemeni, se aud bătăi în oblon, e patrula şi ea e condusă de Malamocco, locotenentul ce-şi bîţîie curul cînd vede vin sau muieri : rîde şi intră, vrea peşte fript pe grătar şi vin rece din beciuri, soldaţii dorm cu muştele-n gură, peafară. Trăncănesc în continuare despre boala franceză şi Rialto, Tron pare să fie omul unei respectabile persoane, limba este acum curgătoare precum apa sau vinul, apar pe masă ducaţii şi ei, o duzină, fac un ţechin, aurul străluceşte peste lirele de argint :

— Voi aţi fost întotdeauna bogaţi, spune Dante de Malamocco, îl priveşte pe Juda.

— da, spune acesta, îi rînjeşte în nas, chior, căpitan de Corinthas, Evemon Notarades, aruncă zarurile, ele se duc, cinci, într-o parte şi alta, Evemon strînge banii cu palma făcută căuş ; iar despre Tron :

— Nu, să nu mai vorbim, ăsta are urechi şi în cur, spune locotenentul, să bem,

— dar el ne omoară,

— vin turcii şi ei or s-o facă mai bine ca el,

— care sînt ultimele zvonuri ?

— ei bine, turcii bat bine din tunuri, dar noi sîntem sub ziduri, răstoarnă paharul cu zaruri cel ce-a vorbit, Malamocco, ele se duc într-o parte şi alta, i s-au dus ţechinii şi lirele de argint, îl priveşte pe Juda :

— De la curve iei boli, şi una-i mai rea decît alta !

— Vorbiţi despre boala franceză ? cel chior întreabă.

— Da, despre ea şi cum urcă prin tine din scula bărbatului înspre creier !

— Să vedem ! spune Aaron Juda Hartman şi puţa lui Dante apare pe masă şi e vînătă toată de parcă ar fi muşcat-o vreun cîine :

Aaron o apucă, o cercetează o vreme, trage de pieile ei flasce, rîcîie cu unghia o umflătură ca o boabă de linte şi aidoma ei la culcare, Dante se screme să tacă.

— Nu e nimic, dragul meu, încă, şi puţa se-ntoarce acolo unde-i e locul, cînd se aşează, Dante se aşează cu curul pe ea şi zbiară, zîmbeşte apoi şăgalnic şi tace.

•

Casa Mariei Dragases e un mic palat aşezat înspre zidul de vest al oraşului şi din grădina de portocali, prin frunzişul ei alunecos se poate zări marea. Soarele este acum deasupra grădinii, lumina lui e ca o lămîie necoaptă, fricţele luminează aşijderea, vîntul cară spre ţărm mirosul mării, clipocitul. Casa e cu obloanele trase, ei dorm sau se învîrt sub cearceafuri în lumina difuză ; cu pulpele larg desfăcute Maria Dragases aşteaptă după-amiaza, gustul ei venind răcoros dinspre mare, degetele mîngîie sexul păros născător de copii, el se desface din buzele-i roşii şi creţe fremătînd ca o algă, aerul lipicios pătrunde prin tuburi călduţe în creierul ei, se încolăceşte acolo, ea cască şi-şi strînge picioarele, se întoarce cu curul la noi. Fundul ei este aidoma unui burduf pe care apeşi însetat, şade cu o mînă-ntre pulpe, unghiile ei se înfig în carnea prea albă, icneşte şi dinţii i se văd sub răsuflarea greoaie, îşi mîngîie ţîţele cu stînga făcută căuş : lumea pare aidoma ţîţelor ei dormitînd şi lîngă ele se joacă copiii, degetele lor grăsuţe se întind înspre sfîrcuri, sfîrcurile se lungesc de o palmă, par să amu-

şine lumea, cearceaful, ele sînt tuburi prin care lumea se scurge-n afară, se face cum e : o grădină şi o casă şi la acestea şi vocea fetiţei Orjen :
poalele lumii un bărbat simţind toate
— Maria Dragases !

Maria Dragases tresare, e goală şi goală se întoarce spre noi cu ochii închişi şi visîndu-şi lumea din pîntecul ei : o poftă nebună de viaţă şi o scîrbă nebună : lumea se strînge, se face pitică, ea se ghemuie, se destinde oftînd, se trezeşte : saliva din gura ei este acră şi rece, părul îi miroase a fier şi-a pucioasă : surîde ! :

•

Maria Dragases s-a trezit pe la orele şase în după-amiaza acelei duminici. Dormise o jumătate de oră şi acum, transpirată şi puţin buimacă sună din clopoţel. Vine o servitoare bătrînă, da, copili dorm încă, cel mic, Constantin, a băut lapte şi-a adormit cu burta umflată în sus.

— Vreau şi eu lapte, Euphemia, spune Maria Dragases, clipeşte spre draperiile trase.

Euphemia îi aduce o cană cu lapte ; proptită-n perne, cu picioarele puţin desfăcute, Maria soarbe din cană, laptele e rece şi aducător de copii, îl simte aşa în burta ei albă şi netedă ca o faţă de pernă.

— Poţi să pleci, spune, mai soarbe o dată şi buza de sus i se mînjeşte cu lapte de capră.

•

În drum spre Maria Dragases, Orjen se opreşte la cîrciuma lui Evemon Notarades, obloanele sînt trase şi cîrciuma e goală la ora aceea. Lipăie cu picioarele goale pe duşumelele goale şi proaspăt spălate, pantofii, două botine-argintii cu şnururi ce strîng glezna strîns, îi are în mînă, dă cu ochii de chior, Evemon se holbează :

— Mi-e foame, spune Orjen şi din palma ei licăreşte stins un ţechin, pune ţechinul pe masă, Evemon se aşează cu curul pe scaun, priveşte şi spune :

— Eşti bogată, Orjen, priveşte moneda, părul ei roşu şi verde acum.

— Ce-ţi pasă ! spune Orjen, îşi aranjează pantofii pe masă spre stînga, îi împinge cu cotul.

Evemon Notarades îi aduce mîncare : brînză de capră şi pîine şi ceapă şi vin într-un clondir pîntecos şi rece, de pe clondir se preling broboane ca roua. Orjen mănîncă şi apoi bea sorbind pe-ndelete din burduhănosul clondir, îşi şterge fruntea cu mîna făcută căuş şi adoarme, îl visează pe Fric, figura lui cu gura căscată şi limba ieşindu-i de-o palmă-n afară. Evemon Notarades o mîngîie pe părul ei roşu şi verde, sughite privind-o.

•

Amiaza trecu astfel peste ei, poposi în odaia lui Tron, acesta îşi scrie rapor-

tul cu o pană de gîscă. Este în pielea goală şi trupu-i e plin de muşcăturile femeii ce zace tăcută sub baldachinul făcut dintr-o catifea verde şi voal, ea e Marion de L'Orme. El se ridică din jilţ, se scarpină cu pana în fund, apoi o înmoaie-n cerneală, scrie stînd în picioare, pe cur are cîteva bube aşa cum au puberii pe faţă, îşi pipăie bubele gînditor la ceea ce face. Marion se scoală alene şi fără vreun zgomot anume, îl sărută pe şira spinării sărată ; el spune :

— Am treabă acum, mai scrie, apoi se întoarce spre ea : ea are ţîţele răsucite spre subţiori şi pielea zgrumţuroasă pe umeri şi rece, o încalecă trîntind-o pe pat, ea îşi desface picioarele şi geme cu ochii mijiţi prefăcut şi-şi împinge curul în sus proptindu-se în călcîie :

•

Orjen se trezi despulată în patul căpitanului de Corinth, Evemon Notarades, şi pe el îl văzu privind-o cum doarme, cum clipeşte din singurul lui ochi şi spunînd :

— Aş putea să te iau de nevastă de-acuma, Orjen, eşti femeie şi puful ţi-a mijit între pulpe !

— Asa o fi, spune Orjen şi cască, îşi strînge picioarele şi se întoarce cu fundul la el.

— Eşti coaptă şi într-o zi un căpitan de Corinth nu va fi prea puţin pentru tine.

Orjen se sculă, îşi căută hainele care zăceau botite sub fundul lui lenes şi gras, îl împunse cu un deget în piept şi ţîţele ei mici tresăriră, ea spuse :

— Este tîrziu şi am treabă, Maria Dragases mă aşteaptă, dacă nu-mi dai hainele o să-ti pîrlesc barba de ţap nătărău, se întoarse şi apucă lumînarea care ardea într-o cană, luminînd încăperea cu obloanele trase, părul ei luci verde si roşu, ţîţele ei împunseră aerul ca două cornite : apropie lumînarea de barba căpitanului de Corinth, el privi surîzînd flacăra pîlpîind rece şi albă, îşi întinse labele negre şi o săltă pe Orjen deasupra capului, ea se zbătu ca un peşte, lumînarea îi căzu dintre degete, nimeri în capul lui Notarades, unde se stinse sfîrîind, apoi alunecă pe podea.

•

Duminica se scurge aşa sub tălpile lor, ţesută din ore şi pofte.

•

La ora patru din după-amiaza aceea, Giacomo Minotto, prevedorul oraşului Mothoni, îşi bea a sasea sticlă cu vin si se scobeşte în nas transpirînd din belşug. Este gras si ciupit de vărsat pe pomeţi, se plictiseşte şi ar vrea să mai dea un decret care ar împinge lumea-nainte, despre găinile cu curul golaş si care fac trei ouă pe zi, cum să fie ele crescute, felul si chipul, găinile astea galeze îi macină fericit vremea, toţi grecii vor creşte aceste găini începînd din vara aceasta, si vremurile mai grele, războiul si foametea si asediul, întîmpinate vor fi cum se cuvine : îsi toarnă şi bea. Sună din clopot şi mai cere o sticlă, a saptea pe ziua de astăzi, i-o aduce Apostolo Zeno, cel cu nasul ca un cîrnat atîrnîndu-i în gură. Apostolo pune sticla pe masă, îşi suge mucii şi tace.

— Stai jos, spune Minotto, şi scrie !

Îşi dictează decretul prin care, sub amenintarea pedepsei cu moartea, toti grecii vor creşte găini ouătoare din cele fără pene pe fund, numite galeze. Zeno scrie grăbit şi îşi muscă nasul cu dinţii gălbui şi întorşi înafară. Balele-i curg pe hîrtie, se amestecă cu cerneala. Termină si întreabă :

— Mai aveţi vreo nevoie cu mine ?

— Să-ţi văd bucile, comandă Minotto, se-aşezară-ntr-o rînă.

Supus, Zeno îşi lasă nădragii în vine şi se întoarce cu curul spre cel ce priveşte. Bucile îi sînt slabe şi cenuşii şi gălbui înspre şale, din gaura lor iese un smoc de păr lung de un cot.

— Văd că n-a mai crescut, constată Minotto, apucă de smoc şi trage de el. Zeno scapă un vînt puturos şi verde. Ai mîncat varză, spune Minotto, şi salam din carne de capră.

— Aşa e, îşi clatină capul Zeno.

Primeşte apoi poruncă să-şi tragă nădragii şi să deschidă obloanele :

— Potriveşte-mi luneta spre ferestrele Mariei Dragases.

Sînt trase obloanele şi luneta se-ntinde spre cea care, în pat, îşi face siesta şi somnul.

— E acolo ? întreabă Minotto şi Zeno îşi scutură şalele şi priveşte uitînd de stăpîn, coboară lentilele înspre pulpele ei, întinde mîna şi degetele i se agită prin aer, rîcîie zidul, tencuiala i se înfige sub unghii.

— I-acolo, spune şi-şi pipăie nasul cu limba şi se scarpină-n cap şi apoi între buci :

(Fragmente din romanul Fric)

promoția '90

florian filip

CATEGORIA I, CU DUȘ

Într-adevăr, vremea era destul de ciufută, asta a confirmat-o și vocea care-a venit de sus, probabil de la balconul de deasupra: „uite, bă, seara e soare ! fir-ar mă-sa a dracului !" Nela s-a gîndit în treacăt că tipul care comentează are perfectă dreptate și, fără să slăbească o clipă din concentrarea cu care-și smulgea firele de păr rămase pe picioare după epilat, a murmurat : „mda". A așezat penseta pe brațul șezlongului, și-a umflat obrajii cu aer într-atît încît nici n-ai fi zis că în mod normal are o figură de sfîntă greu încercată de postul negru, apoi a oftat lung și-a-nceput să-și mîngîie grijuliu pulpele. Buburuzele roz nu arătau tocmai apetisant, un fel de pojar acolo. „Ai zis ceva ?", s-a auzit glasul Pușei, dar, pînă să-i răspundă sau măcar pînă să clatine din cap că nu, cealaltă se adîncise din nou în studierea revistei de modă pe care le-o împrumutase vecina de cameră și pe care trona mare, impozant, scrisă cu un roșu fosforescent, inscripția : OTTO. S-a ridicat leneș în picioare și a aruncat o privire peste balustrada balconului. Aceeași imagine. Plopi, mulți plopi legănîndu-se ametiți, acoperișurile smolite ale restaurantului de la parter, sticle sparte pe deasupra, chiștoace de toate dimensiunile și mărcile, scursuri ruginii, un șlap rupt, flacoane cosmetice greu de identificat aruncate toate cîndva, în negura timpului, de mîinile ferme sau ezitante ale cine știe căror turiști — străini ?, autohtoni ?, asta numai Cel de sus ar putea avea în evidență — oricum, obiecte ale nimănui, sîrme, frunze, bucăți mototolite de ziar, iar în aer, ca fulgii de zăpadă, pufi purtați haotic de vînt, norocuri. „Tot nu vrea să se-ncălzească, fato ! Își bate joc de noi, să vezi ce-o să rîdă proștii ăia, Marian cu Gigi, ăia, cu strîmbu' ăla de Nichi, cînd ne-om întoarce la serviciu. Eee, că mult îmi pasă mie că ne-am luat bilete și nu ne-am bronzat deloc ! Pîrț !" Se răsuci, o ocoli pe Pușa care-i încadra mișcările buzelor c-o căutătură fixă, îi trecu degetele prin păr, intră în cameră. Pușa rămase statuie, o tresărire nu i se citea pe chip, după direcția în care i se duceau privirile s-ar fi zis că vînzoleala norilor a acaparat-o cu totul. Dintr-odată capul îi intră într-un fel de trepidație, pe verticală, o bîțîială din ce în ce mai întețită care dură secunde bune, pînă cînd bărbia înțepeni brusc, iar ritmul unei melodii se ivi pe gura întredeschisă. Tocmai ajunsese la paragraful hărăzit costumelor de baie, un paragraf destul de interesant, din toate punctele de vedere, cînd din cameră țîșni întrebarea : „unde-i, dragă, sticluța aia de spirt, o caut de-nnebunesc ?!" „Vezi și tu p-acolo, tre' să fie...", replică Pușa, dar nu-și trădă cu nimic închipuirea care-o încerca. Costum întreg, negru, cu șinii roșii în degradé spre buric, 'ai de capu' meu cum m-ar prinde, uuufff !

După cîteva minute, triumfătoare, Nela-și făcu apariția în prag. Mișcă din nas, ceva între zîmbet și maimuțăreală, clatină sticla în dreptul urechii, o aruncă în poala celeilalte și se tolăni în șezlongul care încerca să te convingă că te afli undeva în preajma mării. Dungile în culorile curcubeului cel puțin. Își sprijini picioarele de măsuța care le despărțea, depărtate, ușor îndoite din genunchi. Cu palmele trecu pe deasupra lor într-un gest voit sugestiv. Instantaneu, Pușa își recăpătă expresia crispată de mai înainte. Maxilarele i se întăriră, piatră curată. „Ttț, ești culmea ! Hai, tu, dă-mi cu spirt pe picioare, nu vezi cum arăt ?! Mai lasă revista aia, mă ia cu dureri de cap cînd te văd, povestește și tu ceva că mor de plictiseală ! Zi ceva care-ți place dacă tot nu e de plajă, fir-ar a naibii ! Mori tu de revistă, eeh poftim !"

Adică ce să zică ? Turnă spirt în palma făcută căuș, încetișor, să nu dea pe lîngă. A dracu' Nela asta, schiloadă cum e și ce picioare poa'să aibe ! Freca cu grijă, molatec, ce dumnezeu să povestească ? Nela : mmm mmm, mmmhhh... Ținea ochii închiși, capul într-o parte, căzut, îi tremura încet pielea de pe gît.

„Știi cînd am avut eu măseaua aia umflată ? Imposibil să nu știi... Hai că m-ai văzut... Era cevaaa..., mi-era și rușine să dau ochii cu lumea, noroc cu șefa că mi-a semnat medicalu'. Dragă, asta de lîngă caninu' de sus, hai, mă Nela, amintește-ți, acu' vreo lună, de ziua lu' Gigi, cînd ai venit tu la mine să-ți dau banii pentru cadou și ți i-am aruncat pe geam." Nela se-mbățoșase deja, nu-i mai ardea de gîngurit, doar o dată, scurt încuviință din gene, nici măcar nu catadicsi să-și miște tot capul. „Am o carie la ea de rămîi tîmpită, nu știu, mi-e o frică de dentiștii ăștia... Pe cuvînt, nu, mor cînd aud de ei. Da, fată, și nu-ș ce naiba am făcut, m-o fi tras, habar n-am, da' s-a făcut cît pumnu', nu ceva obișnuit, eraaa.... Mama zicea că se duce la creier și aia sînt. Cică o cunoștea ea pe una din Cartieru' nou, care fusese colegă cu ea la cofetărie, așa, și asta păți-se la fel, stătuse și ca muta pînă n-au mai avut ăștia ce face și au dus-o la București s-o opereze la cap. Femeia..., na, ghinion, dragă, să te taie la cap pentru o măsea. Se-ntîmplă niște treburi... Și-ți ziceam de asta a mea, se suise infecția pîn-la ochi, arătam de parcă mă bătuse careva. Îmi venea să plîng întruna. Nela, mă Nela, nu m-ai fi cunoscut, eu-ți zic ! Abia mai țineam ochiu' deschis. Știi..." „Stai, stai puțin, da' tu nu luai nimic, nu comprese ?", o întrerupse cealaltă. Pușa tresări, se încruntă iarăși, avea un tic sau, mă rog, cum spunea unchiul ei, pictorul, cîteodată părea speriată de bombe. „Eee, nu luam nimic, luam, normal că luam, doar nu-s de la țară. Am luat, tu, și algocalmine și biseptoale, îmi făcea mama ceai de mușețel. Auzi idee : nu luam nimic ! Hai, mă Nela ! Da' degeaba, știi ce-i aia ?, degeaba. Mă durea de țîmpeam și se umfla incontinuu. Măcar dacă m-ar fi durut numai, da' arătam groaznic. Aoleu, fată, îmi venea să sar pe fereastră sau să mă pun în fața trenului cînd mă uitam în oglindă ! Taică-miu făcea că-mi umflă și ochiu' celălalt dacă nu mă potolesc. Mare lucru, îl deranja pe el că mă chinui eu ! I-am și zis : măi tată, matale nu ești sănătos ?! Nu, că el cică nu mai rezistă cu smiorcăielile alea și mă pocnește dacă nu tac. Nu cred că era băut, da' îi intrase un ardei iute-n fund, m-ar fi bătut, fată, dacă nu-l trimetea mama după tanti Corina. Aia din blocul de vizavi, care e soră la maternitate." În nara stîngă a Nelei tocmai se cuibărise un puf zdravăn de plop, dar, cu toate că se scobea de zor, cu arătătorul vîrît înăuntru pînă la a doua falangă, nu rată ocazia să se intereseze : „care, moașa aia grasă care a fost și la cumnatămea?" „Ihî aia, tanti Corina... Ce... se-nserase deja cînd a venit. Mi-a pus o compresă cu alcool medicinal, o chestie așa, cu un plastic și-un fular legat în vîrfu' capului și s-a așezat cu mama în sufragerie, la o cafea. Zicea că vrea să mă urmărească cum evoluez. Au stat ele cam o oră, au discutat de afacerea aia cu furtu' de la supermagazin, cunoștea ea pe un contabil și ne-a dat și nouă ceva amănunte. Măseaua mă mai lăsase, ce, păi te cruceai dacă auzeai cum au reușit țiganii ăia să intre. Mă mai gîdila, niște-nțepături cînd dădeam cu limba. Eram precisă că e spre bine. Nici nu concepeam, păi și uitasem de durere aproape... Nela, cînd mi-a dat fularu' jos am văzut-o cum se-nverzește, a țipat, da' a țipat nu s-a jucat, cum e ea mare, grăsună, m-am speriat ca altă aia, mi s-au fleoșcăit picioarele. Domnu' Amariei, face, repede, chemați pe cineva c-o mașină că n-am mai pomenit ! Repede ! Fată, m-am lăsat pe fotoliu, gata, mor, numai colega aia a lu' maică-mea îmi umbla prin minte, aia cu operația... Parcă-mi atîrna o gogoașă de obraz, pfaaa..., așa o chestie... Și tata cum a fugit, nu-i mai ardea de cafteală, în picioarele goale, în maieu, direct pe scări, la patru, la vecinu', să-l roage de mașină." Plici !!! Palmele Nelei plesnite una de alta adică : „mă, și tu să nu mă suni pe mine... Păi nu zburam eu cu tata, și-a scos-o din service de la sfîrșitul lu' mai. Mă, Pușa, mă..." Probabil că Pușa nu se așteptase la remarca celeilalte, care acum renunțase să mai stea lungită, se săltase cu coatele pe genunchi, cu bărbia sprijinită în palme. N-o luă în seamă, tăie aerul cu o mișcare largă a mîinii. „Să vezi acolo, la orășenesc, beznă, dormeau ca porcii, tata-i tot dădea cu vecinu' că tre' să fie cineva, nu se poate. S-au pus pe claxonat pînă s-a aprins la parter o lumină și-a apărut unu', un moș nenorocit, că ce paștele mă-sii facem, că-i sculăm bolnavii, ce, sîntem pe cîmp, ne e dor de sectorist, ce dracu' avem ? Nu sufla nimeni o vorbă, zău, fată, nici tanti Corina. A șoșotit ea ceva, că-l știe, da' e nebun și e pericol, mai bine să nu-l întărîtăm. În fine, m-au băgat, dragă, într-o cameră acolo, cabinet, ce era și m-au așezat pe-un scaun. Era una la vreo cinzecișcinci de ani, o cotoroanță cu niște ochelari cretini, parcă era bufniță, pe cuvînt. Tot bombănea și-și căuta ceva printre fierătăniile alea ale lor. Îmi venea să mă tăvălesc pe jos, fată. Ca o cîrpă eram, zău. Mamă, cînd am văzut-o că pune pînă pe chestia aia ca o linguriță, n-am mai putut, am prins-o de braț, ooohhh... Atunci l-a chemat pe paznicu' ăla ramolit, ăla cu claxonatu' și a zbierat la el să mă țină de cap. Nu, da' m-am zbătut, nu puteam, tu, s-o las să mă nenorocească, numai cînd îi vedeam moaca... S-a oprit ea, s-a chiorît la mine și-mi zice : dumneata, după cum te manifești, precis ai vreo afecțiune cu inima, ești cardiacă, duduie. Nesimțită, tu, zău, să mă facă cardiacă ! Hi, hi, hi, hoașca aia ordinară, cardiacă, mă, texte pe ea ! Zice: nu-ți mai fac injecție. Mă doare-n fund de injecția ta, m-am gîndit și tocmai cînd mă bucuram c-am scăpat, îmi înfige, fată, fii atentă aici," Nela, că nu te mint, o treabă așa, cu un cîrlig în vîrf și-ncepe să tragă de gingia mea. Pe urmă habar n-am ce-a mai fost, am urlat cît am putut, am simțit un gust scîrbos că-mi umple gura și m-am dus, fi-fiu., m-am dus, am leșinat", Pușaaa, hai, măi, chiar să leșini ?!", se auzi glasul Nelei pe deasupra melodiei indiene care uroa de la restaurant. „Da, dragă, ce vroiai să fac, m-au trezit cu apă, cu palme... ia stai ascultă !, bate cineva la ușă, nu ?" Nela își retrase speriată degetul pe care-l ținea între dinți, scuipă delicat într-o parte bucățele de unghie, dădu un vînt ușii de la balcon și se-ntinse înspre cameră. „Ahă, da, da, du-te tu și deschide !" Își aranjă în grabă părul, cîteva șuvițe aruncate răzleț, șic, se lungi iarăși în șezlong, cu picioarele întinse pe măsuță. Tricoul larg îl lăsă cam alandala, cu decolteul nu tocmai potrivit pentru a acoperi sînii. Auzi limpede vocea lui Sandu, chelnerul de jos, închise ochii și se lăsă pradă razelor rahitice ale soarelui. „Săru' mîna, săru' mîna ! Ce fac fetele ?" Ridică din sprîncene ca și cum ar fi fost complet uluită, mișcă din nas, ceva între zîmbet și maimuțăreală. „Uite, tocmai terminam ceva de povestit... Așa, Nela, și mi-au turnat un kil de apă..." Din șezlong se înălță, un rîs drăgălaș : „las-o naibii de măsea ! sîntem la mare, mă Pușa !" Mișcă din nas ceva între zîmbet și maimuțăreală. Sandu : „ce credeți c-avem diseară, ăăă? Ia ghiciți, ăăă ? Snițel parizian... Eee, eee ?! Ca lumea, ăăă ?"

NOROCUL

Sau atunci cînd plecase cu un prieten din blocul de alături, într-o amiază, n-avea nici zece ani, se plictisea, strada era pustie, se duseseră la grădiniță, unde fratele ăluia onora grupa mare. Mîncau biscuiți, ronțăiau la ei ca să-și găsească o ocupație, asta pînă au traversat curtea școlii, cînd s-au săturat de gustul ăla făinos și fără nici un dumnezeu și s-au gîndit să-i arunce. Erau pe maidanul plin de buruieni de sub ferestrele laboratorului de biologie, ocoleau bălțile fără să le prea ia în seamă, discutau despre un film care rulase la cinematograful din piață cu cîteva săptămîni în urmă. În rahatul de cîine călcase amicul lui, Luigi îl chema, nu era țigan, mai curînd masa fusese amorezată de vreun cîntăret italian atunci cînd îl botezase. Îl fleoșcăise zdravăn, se murdărise și pe tenișii, avea cultul tenișilor, altminteri, băiatul ăla, bă, zicea, ca să simți mingea ca lumea pe picior trebe neapărat să joci în teneși, în fine, înjura și el cum se pricepea mai bine dihania cît viețelul care abandonase pleasca pe lume. Pe atunci erau prea puștani ca să se suporte rîzînd unul de celălalt, arătau ca porcii probabil, nici el nu-și putea aminti cu exactitate, mă rog,, o imagine reconstruită logic și atîta tot. Ideea i-a venit lui, personajului principal, pe nume Andrei M., care, așa cum am spus, era copil în acea vreme. Adică ce-ar fi, mă nene, să mînjim noi biscuiții care ne-au mai rămas cu porcăria asta, să facem așa, un fel de senvișuri. În curtea școlii ieșiseră copiii de la semi-internat, băieții alergau după o minostași", profetele jucau „țară-țară, vrem era imposibil ofesoarele nu se zăreau, dar pe undeva, i șetînd și trebuia să nu fie și ele pe acolo casnice ale , într-un loc mai însorit, crotoate astea, recînd în revistă meniurile sînge, nici săptămînii. Știa foarte bine n, avea semi-internatul în capul și sa nu era nevoie să întoarcă chiriituri privească, după strigăte și putea să descrie tot ce se întîmpla în spatele lui. Era ora cînd începuseră să apară părinții, și el rămînea mai mereu pînă la acea oră, cinci-șase, ziua aia fusese o excepție, scăpase maică-sa mai devreme de la servici. Îi cunoștea pe toți, camarazii lui, oameni serioși cu care catapulta bucăți de pîine așezate pe capul fără dinți al furculiței și cu care slăbea șuruburile de la paturile pliante ale fetelor atunci cînd pedagogul ieșea pe culoar să fumeze. Ungea biscuiți tacticos, fără grabă, parcă îl gîdila un drac pe dinăuntru, lua cu un băț din resturile atît de naturale ale digestiei cîinelui și întindea cu grijă, puțin cîte puțin, pînă arăta totul cît mai credibil, aidoma cremei de la eugenii. Țipase o femeie care trecea pe poteca dintre bălți, ce idiotenie e chestia care-o fac ?, se dăduse la ei chiar, o femeie cu aspect de gospodină pursînge, de familistă împătimită, atît îi rămăsese în minte, mare, grasă, cu sacoșe în mîini. Nu izbutise să-i prindă, își obosise degeaba varicele ca să se aplece, întotdeauna însoțea în închipuire femeile din categoria asta cu părul și cu somptuoasele vene care le acoperă picioarele, o auzeau drăcuind undeva în urmă, la mai bine de o sută de metri. Erau pe terenul de fotbal deja, cronțăneau ostentativ în dinți biscuiții păstrați curați, evident cu bună știință, pe ceilalți îi ofereau cu larghețe în stînga și-n dreapta, calmi, liniștiți, ca pe cea mai firească faptă din lume, mai trăncăneau cu unul și cu altul, aiureli. Doar doi au poftit, oricum gustarea se împărțise numai cu un sfert de oră înainte, foamea nu era prea mare, totuși, ce era și gustarea cînd e vorba de stomacuri sănătoase ? Unul mai durduliu l-a hăpăit rapid și-a tulit-o după mingea care tocmai ajunsese în dreptul lor. N-a comentat în nici un fel, nici n-avea timp s-o facă, mișca din fund ca o văduvă la a doua tinerețe și tot lovea bășica de cauciuc care se-nvîrtea ca un ou. Celălalt, un tip absolut oarecare, cu cele mai mari strădanii și nu și-ar putea smulge din memorie despre el decît că avea o figură de tigaie turtită, nu juca, comenta, dădea sfaturi, așa că și-a permis să se așeze lîngă ei și să înghită destins vreo trei biscuiți. I-a și lăudat, dar asta fragmentar, pînă s-au auzit iarăși zbieretele femeii, ce faci, nenorocitule ? aruncă-i imediat !, doamne ce se întîmplă și pe lumea asta, era chiar maică-sa, adică grasa care-i studiase atent în timpul preparativelor. Copii fug întotdeauna iute, ba chiar sînt situații cînd fug admirabil, e un comentariu necesar, distant și care reușește să arunce o nuanță de onorabilitate asupra ndelor care le-au trebuit pentru a fi de ceva parte a gardului care împrejmuia terenurile. Adevărul e că omul împrumută diverse obiceiuri de la animalele din fauna patriei, fie ele sălbatice, fie domestice, n-are importanță, nu le alege, îi sînt date, probabil cineva hotărăște asta la modul ; ia, bă, să-ți fie de c.., !, băiatul cu figură de tigaie turtită, spre exemplu, fusese hărăzit cu însușiri de cațîr. A venit la gard, le-a cersit biscuiți, ei i-au dat, ce puteau s.. facă ? să-l refuze ?, îi înghițea aproape pe nemestecat în timp ce maică-sa căuta disperată să pună mîna pe el, urla, aruncă-i, boule, că au căcat pe ei ! aruncă-i cînd îți zic, dobitocule, animalule, tu-ți crucea mă-tii de copil ! aruncă-i, că te omor !, el îi mînca, le zîmbea complice, ei stăteau cu degetele agățate de plasa gardului, priveau, meciul de fotbal se oprise, femeia gîfîia, era mai roșie d cît un gogoșar, off, uuu..., tu-ți copilu' mă-tii, pun eu mîna pe tine, scuipă, mă boule, nu-nghiți ! Pedagogul apăruse și el, venea agale, ca un tip versat, se scărpina după ureche, pufăia țigara din colțul buzelor, una din profesoare lăsase croșetatul, se-nțepenise în picioare, cu mîinile-n șolduri, privea de la depărtare, ce pricepea și ce nu treaba ei, celelalte lucrau în continuare, două pe față, două pe dos, două pe față două pe dos.

În curînd
NOUĂZECI
supliment de direcție al revistei „Luceafărul", dedicat scriitorilor tineri.
Apare lunar în 12 pagini.

eseu

Drumul și poteca
(schița unei opțiuni)

În volumul de memorialistică „Însemnări de drum" (Ed. Sport-turism, 1983), Ion Petrovici disociază, la nivelul semnificației psihologice, drumul de potecă. Drumul este privit cu o îngăduință rece, acceptat doar ca utilă inexpresivitate derivată exclusiv din nevoia prozaică a unei funcții. El ar fi lipsit de mister, fără metafizică și nul sub raportul impactului psihologic. Poteca, din contră, este „intim legată(e) de sentimentele umane în revărsarea lor inițială" reprezentînd „o grafică a simțirii omenești...". Opțiunea se desprinde limpede : poteca are toate datele unei umanități integre și nealterate pe cînd drumul e doar un aditiv artificial. Eliminînd din cele două noțiuni înțelesul strict peisagistic, așa cum autorul însuși o face, și încercînd a le situa ca modalități tipice de orientare a spiritului, ipoteza lui Petrovici este fundamental falsă.

Poteca nu este decît o intervenție de primă instanță în natură, un răspuns primar la solicitări netipice. Prin ea omul intră într-o relație aleatorie și superficială cu mediul. Natura este folosită ingenuu și nu luată în stăpînire. Poteca este ipostaza unei reacții spontane, expresia topografică nemijlocită a instinctului de conservare, la îndemîna omului și animalelor deopotrivă. Fiind nespecifică ea rămîne fixată pentru totdeauna în marginal și nu duce nicăieri sau, în cel mai bun caz, duce la limanuri anodine — liant fragil între adăpost și sursa de hrană ori de apă. Este o realitate închisă, exprimă nevoia de primă instanță a individului și, prin excesiva mărginire, ratează generalul și chiar exponențialul. Poteca nu poate elimina obstacole pe care natura i le pune în cale, ea le ocolește ; de aici și evoluția meandrică, întîmplătoare, semn al unei instinctuale adaptabilități și nu al unei deliberări reflexive. Ea nu este niciodată emblema umanității ci întotdeauna a omului efemer întrînd ea însăși sub specia efemerului. Vitalității naturii o amenință permanent [illegible] destrucția și ea nu poate exprima, în planul general al spiritului, mai mult decît o efuziune romanțioasă. Iar oricine ar încerca să găsească în potecă temeiul unui demers cultural va fi victima inevitabilă a unei orgolioase prezumții. Virful muntelui, spre care poteca urcă, sau albia rîului spre care coboară, nu vor putea lansa spre lume decît ecouri stinse și irelevante. Recluziunea, fuga de spațiul deschis, invocarea protectoare a umbrei montane (care introduce și ideea unui comportament uman nu foarte limpede), par a fi singurele caracteristici ale potecii. Realizînd insuficiența acestela, caracterul ei restrictiv și provincial, omul a recurs la o nouă soluție, expresia unei limpezi conștiințe de sine : drumul, șoseaua. Drumul iese din categoria imprevizibilului și devine actul concret al unei deliberări. El implică nu doar o deschidere spațială ci și una morală, a omului spre umanitate, fiind semnul unei solidarități specifice, al unei superioare comuniuni. Drumul leagă muntele de cîmpie, dealul de fluviu, pămîntul de apă. Marile așezări umane, indiferent de spațiul geografic în care viețuiesc, sînt legate între ele prin drumuri și nu prin poteci, drumul devenind astfel un „limbaj", un sistem de comunicare și nu un simplu accident peisagistic sau semn suficient sieși al simplei adaptări primare. El supune natura, o ia în posesie, o modifică fără a o distruge infuzînd în ea sensuri pe care doar o înaltă rațiune specifică le poate propune și tot ea le poate recepta. Depășind conotația egoistă a potecii drumul se înscrie polemic față de aceasta și se adresează nu individului singular ci Omului însuși. Cine va încerca vreodată să determine statutul omului social în istorie are obligația elementară de a recurge la drum ca la un reper de primă importanță. Drumul se constituie, astfel, într-un prag al civilizației. Din această perspectivă arheologia ne oferă astăzi o lecție esențială : nu s-a păstrat nici o potecă a popoarelor barbare dar s-au păstrat cu prisosință drumuri ale popoarelor civilizate care sînt deopotrivă căi spirituale și vestigii peisagistice. Edificatoare, din această perspectivă, sînt viae-le romane ale căror urme se regăsesc pe o întinsă arie geografică nu ca semne ale unor provinciale abisalități ci ca embleme majore ale rațiunii, fie ea și „inginerească" și „poruncită(e) de interese foarte terre à terre".

Pavel Șușară

haiku

În cană
pe suprafața ceaiului
o nouă zi apare !

GLOSSĂ

Ploaia pe cîmp / și greierii — / ți-e frică, ești liniștit...

Totuși ploaia și sunetele greierului... Fanatismul absolut al naturii. Scalp al unui univers pe care nu-l pot înțelege. Îmi mișc degetele ca pentru a para într-o luptă invizibilă.

☆

Un sunet care înconjoară carotida. Citeva distanțe la care trebuie să-ți cobori trupul. Umbrele prietenilor stăruie în memorie : o veche pălărie, un bol sclipitor, o rădașcă oprită pe-o piatră. DerizIune a ceea ce știi că era odinioară **altfel**. Nu e nimeni : doar noi, cei cu cinci degete la mîini și cu ochi acoperiți de pleoape. Nu e nimeni : doar purtătorii de viață ai morții.

☆

Dacă pămîntul ar începe să reverse ploaia în spațiu ,să redea universului ploaia pe care a primit-o și, ca un nor imens, compact, ultrasensibil, să asigure circuitul apei în sistemul nostru galactic — să fie un fel de soare al ploii — probabil că oamenii s-ar transforma de la sine în ființe sau plante acvatice, fluide, colorate, perfide dar necuvîntătoare. O, în sfîrșit, cel puțin necuvîntătoare ! Pentru că în lipsa cuvîntului, care girează durata și stabilitatea, schimbările, oricît de abjecte ar fi ele, devin naturale ca vîntul, ca apa.

☆

Flori de cîmp într-un ceainic de porțelan. Sunetele greierului brulează ploaia. E absurd ca greierii să cînte altcum decît în liniște. Îmi vine să ies afară pe fereastră și să țip. Ori greierii să înceteze, ori ploaia să stea. Sau, în chiar clipa asta, să mor.

☆

Cîte elemente naturale poate cumula un același punct spațio-temporal ? Ploaia, cînd de greieri, cutremur, trăznet, curcubeu, erupție vulcanică, etc. Există un punct-iov al universului ?

☆

Greierii se-aud mai tare decît ploaia. Ei par mereu aici, undeva, prin casă, prin colțuri nebănuite. În timp ce ploaia e mereu după ziduri dincolo de terasă ,pe poteca ce coboară în luncă, pe malul rîului, spărgînd cu pietricele invizibile suprafața apei.

☆

Greierii îți țiuie-n ureche, în timp ce ploaia îți descurajează trupul, îți înmoaie nervii, te atrage într-o rețea sepulcrală. În acest dialog (insotit pentru mine) greierii țin partea spiritului, ploii nerăminîndu-i decît o vagă aură ca aceea a unei materii privilegiate (mucegai fosforescent).

☆

Galbul sunetului de greier.
Pedeapsa zidului dincolo de care se aude ploaia.
Tristețe descompusă : nimicul pregătit pentru viitoarea splendoare.

★

Resursele unei tot mai îndepărtări : o ureche pentru ploaie, o alta pentru greieri.

☆

Și iarăși, plescăitul ploii pe terasă, în întuneric, în depărtarea care moare și învie. Te vei întîlni cu prietenii : mîine, poimîine, o viață întreagă Vei strînge, poimîine, o viață întreagă greieri. Vei deschide palma, vei întinde degetele. Sssst ! numerele universului fac în clipa asta rocada.

Constantin Abăluță

ligia holuță

exilul și împărăția

întuneric
întuneric deschis
coamă de ochi radianți — tu
cum suporți durerea
singele propriu ?

azi
mi-am auzit un foșnet al inimii
un suflu nevindecabil —
„și fiecare sîntem un altul"

ascult
o muzică blîndă
prin gratiile împletite ale mîinilor

poate că acum
„prăpastia se ridică pe vîrfuri"

timpan

sechestrat
în orașul
ușor înclinat
sub vînt

în loc de „bună seara"

un scurt mîriit
cu vocea bătrînetii
vocea neagră
vocea din manție

drumuri nocturne prin cameră
în jurul florii de levănțică

insomnia agilă
pleoapele
ușoare
ca macii

să strecor printre gratii
încă o frunză

mai înțeleg
doar
limba/ploii/lui Pound

solo

frumusețea trece
din tăiș în tăiș

(„fără violență...")

— descos mînecile
porumbeilor
ridic statuilor
ceața de pe umeri
o-nfășor
în jurul gîtului
de lebădă
al acestei dimineți

îmi petrec ziua
în fereastră
deasupra lumii

viața se mișcă lent
trebuie să smulg mereu de pe lucruri
aceeași pînză a ochilor negri

— mă privesc

am obrazul scris
pînă în cele mai mici amănunte

limită

ating prin crengi
cenușiul norilor
ochiul plîns
al orașului

— un amurg după celălalt —

și partea nopții
violența fără sunet
a frigului

scrisul tău
îngropat
în gloria
aspră

în singurătatea dorinței...

mise-en-abîme

cînd — după nopți și nopți — dau
la o parte
țesutul putrezit al memoriei

apari tu
vastitate calmă

însă mai singură decît ultima
nuanță din creier

...poate doar fața acoperită cu
mărunte flori
a unui orb

înfrînt orgoliu / înfrîntă milă

în zori în amurg

pun tîmpla grea
pe lemnul blînd —

— va-nflori ? —

mîna închisă
are forma unui cap embrionar
— lumina modelează un chip liber —
„aproape o orbire"

amintindu-mi,
deschid noaptea cu Hamlet :
aici doarme o frunză de plop încă verde

— un fluid care se opune —

și totu-i misterios
din nou inocent

Măreția anonimatului

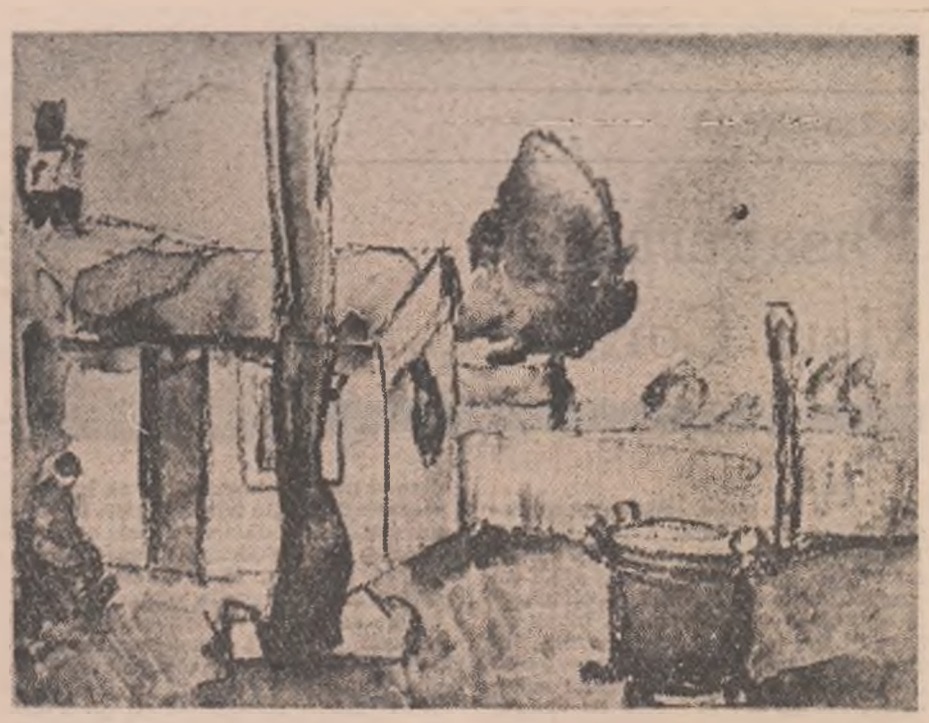

Multe culturi își au petele lor albe, teritorii prea puțin cunoscute sau abandonate în conul de umbră al „monștrilor sacri". Cine își mai apleacă astăzi ochiul studios asupra lui Marlowe a cărui nesansă a fost că a trăit în același secol cu Shakespeare ? Sau, cine se mai gîndește la Bramante ori Bruneleschi cînd opera (amintirea) lor dăinuie copleșită de personalitatea lui Leonardo ? Păstrînd proporțiile, pictura românească ne mai relevă și astăzi bucuriile unor descoperiri tîrzii, timpul fiind și în acest caz arbitrul infailibil al valorilor adevărate, dincolo de cenzurile uitării, nepăsării și ignoranței. **Gheorghe Ionescu**, artistul aproape nonagenar de care ne ocupăm în rîndurile de față, face parte din această categorie a marilor destine nedreptățite de recunoștința publică a contemporanilor.

Existența lui artistică este un miracol născut din duhul nobiliar al discreției cu care și-a trăit clipele ființa lui biologică. O făptură aureolată de nemărginita lumină a împăcării cu tot ce-i de la Dumnezeu lăsat. Un om solidar cu fiece fibră a universului în care viețuiește, pătrunzîndu-l, încredințîndu-i-se cu patimă religioasă pînă la a-i deslușì esențele și eternitatea, iată simpla filosofie pe care artistul a așezat-o la temelia operei sale. Pictura și acuarelele sale refac în segmente de o impresionantă precizie și austeritate a mijloacelor stilistice acest **continuu dialog interogativ,** pe care artistul a înțeles să-l poarte cu divinitatea prin ambasada ei cea mai autorizată și omniprezentă — **natura mater.** Gheorghe Ionescu face parte din acea rară speță de oameni, care niciodată nu pot fi singuri și nicăieri. Celulă vie a universului, el se simte plămadă din plămada atotcuprinzătoare și semnul deplin al acestei conștiințe de sine ni-l indică forța de pătrundere și sintetizare a gestului său contemplativ. Nu de o ipostaziere de tip poetic este vorba în cazul său, ci de o percepere intens sensibilă a realului. Ca și cum, în demersul lui creator, artistul se regăsește pe sine la infinit, bucată cu bucată, **autoportretul niciodată încheiat al sinelui** oglindit în polimorfa alcătuire a matricei universale.

Nu întîmplător, pictorul își vădește măiestria cu osebire în **peisaj** și în **autoportret.** În acestea din urmă, este remarcabilă intuiția versatilă cu care transcrie în culoare și, mai cu seamă, în notația detaliilor atitudinale, conglomeratul vibratil al lumilor interioare. Este, în această secțiune a operei pictorului de care ne ocupăm, o exemplară dezvoltare a lecției marilor săi înaintași — Andreescu și Luchian —, în a căror descendență se situează fără nici un complex. De altfel, Gheorghe Ionescu este depozitarul unei ireproșabile retorici picturale, bazate pe solida sa școală artistică și pe exercițiul neîncetat al ochiului, direct în natură sau în contact solitar cu simfonica armonie a formelor de care se lasă înconjurat.

Peisagistica lui Gheorghe Ionescu se distinge prin puritatea culorilor, prin calma lor juxtapunere în acorduri de o cuceritoare simplitate și frumusețe. E greu de spus dacă natura, în secvențele cercetate de ochiul sensibil al pictorului, deține prin ea însăși argumentele picturalității concentrate ce ne impresionează într-atît, sau artistul operează asupra realului sublimîndu-l în forme ideale, emblematice. Oricum, contactul privitorului cu un asemenea univers, dominat de încîntătoare armonii lăuntrice, estompează dilema obișnuită ce pune în cumpănă imaginile realului și amăgitoarea poetică a imaginarului. În pictura lui Gheorghe Ionescu aceste limite dispar în densa atmosferă, rafinat spiritualizată, ce învăluie fiecare tablou. Un transfer sensibil de impresii optice și afective este sesizabil în compozițiile artistului, fără efort, ceea ce conferă picturii sale o comunicabilitate cordială și neîngrădită.

Opera sa, puțin cunoscută de marele public, își are locul cuvenit în muzeele și colecțiile importante ale țării. Foarte posibil ca în anii ce vin, pînzele de acest mare artist să dobîndească audiența pe care o merită. Pentru că viziunea plastică a pictorului urmînd cu consecvență (și fără emfază) „dulcele stil clasic", cum ar spune poetul, reușește să întrunească, prin particularitățile paletei sale cromatice, atributele sensibilității contemporane, atît de avidă de pacea adîncă și răscolitoare a rostirilor esențiale. Din vast-luminosul imperiu al solitudinii sale, pictorul Gheorghe Ionescu ne îmbie să sorbim din fîntîna cu apă vie a bucuriei de a ne redescoperi în fiecare dintre minunile care ne înconjoară, dar pe care în mod atît de indiferent le numim uneori „natură".

Corneliu Antim

Sing și play

Englezii numesc **sing** cîntarea vocală și **play** pe cea instrumentală. Italienii, făcînd aceeași distincție, au piese **da cantare** și **da suonare.** Românii, și-aici poate fi făcut un studiu lingvistic sau chiar sociologic, spun **a cînta.** Simplificare sau recurs la istorie ? La începuturile ei, la starea inițială, de puritate, ce-a aparținut vocalității ? Îmi este greu să dau un răspuns, chiar dacă el ar putea fi unul foarte simplu și, într-un anume sens, ar ține de pragmatic. N-a existat, nu există decît cîntecul.

Unul din celebrii frați Petreuș ne-a explicat de ce ține chitara în poziție verticală. La nunți, botezuri, spre biserică, gîtul instrumentului, în poziția clasică, ar fi incomodat lumea. Simplu. Și adaugă : „armonia a venit pe urmă". Să ne întoarcem puțin în secolul XV. Încă dinaintea Renașterii instrumentele **dublau** vocile corului. „Spectacolul", trecerea de la cîntul individual la cel de grup, trebuia să fie mai penetrant. O problemă de acustică, deci. E doar o ipoteză : instrumentul s-a alăturat vocii pentru a o pune mai bine în evidență, pentru a-i suplini limitele (ambitus, dinamică).

Și totuși raportul dintre sing și play nu poate fi redus la atît. În ecuație trebuiesc introduse formele muzicale, stilurile, dezvoltarea instrumentelor și a tehnicii lor, fapt ce-a dus într-o oarecare măsură la „corodarea" vocalității, la o aparentă, totuși, „autonomie" a lui **play.** Trecerea la formele mari, sonată, simfonie nu putea fi făcută în cadrele lui sing. Complicarea liniei melodice în muzica începutului de secol **XX**, deci maxima sa „instrumentalizare", a arătat însă „rezistența" vocalului. **Wozzek**-ul lui Berg, **Oedip**-ul enescian, scurtele dar foarte dificilele piese ale lui Webern o probează. „Nostalgia" cîntului e permanentă.

Ar fi interesantă, cred, și o analiză mai detaliată a „împrumuturilor" între cele două sfere. Madrigalul, de exemplu, caută sunetul „alb", „pur", nonvibrant, atipic vocii. Unele tehnici moderne sugerează că instrumentul e o prelungire a lui sing (scapta în instrument, cuvîntul chiar, anumite glissando-uri etc.).

În schimb, simplificarea vocală în exces a unor stiluri de muzică ușoară lasă în prim plan ritmul și sintetizatorul cu, ce-i drept, multiplele sale posibilități timbrale. Sing pare-a se fi rătăcit în pădurea electronică a unui play atotputernic. „Invazia" vizualului, „demonismul" gratuit sînt și ele descurajante. Vom ajunge cîndva să uităm că nu există decît cîntecul ? Iată doar unul din serioasele motive ce ne obligă nu numai să conservăm folclorul, ci și să-l întoarcem pe cel „actual", cît mai e posibil, în vechea lui matcă.

Am asistat la examenul pentru clasa a V-a începători, la Liceul de Artă „Dinu Lipatti". Ce-am auzit ?... Cîte-un fragment de romanță, folclor din cel „nou". „Deșteaptă-te române", unii au cam tăcut (deșteaptă-te, copile), un puști dezghețat și cam brunet ne-a dat emoții, nu, nu era Cenușăreasa, în sfîrșit, a fost o zi tristă despre care, cu puțin cinism, ar putea fi scrise niște proze „vesele". Putem interpreta faptul acesta ca pe un semn al mai vechii „rezistențe" față de anume melodii și inspide texte, sau ca pe o înfrîngere de moment ? Oricum, după S.O.S.-ul poetului Florin Mugur — (Delta !), ar trebui cu siguranță lansat și-un **S.O.S. cîntecul !**

Valentin Petculescu

„Vă urez deci vizionare plăcută și mai ales instructivă"

Cu vorbele de mai sus ați încheiat, distinsă domnișoară sau doamnă prezentatoare, mica dumneavoastră cuvîntare menită să preceadă, în ziua de marți, 11 septembrie, ingeniosul film rusesc **Aplauze, aplauze.** Urma deci (înțelesesem din cele spuse de domnia-voastră) o comedie sau o tragicomedie, iar eu nu eram chemat să admir nimic, dar nimic, și nici de plăcerea artei nu era vorba (decît așa, poate, în mod subsidiar...). Eu, telespectatorul, trebuia să mă uit și să bag la cap. Că doar nu era de glumă. Că doar nu era, cum tot domnia-voastră, prea naiva mea prietenă, ați spus (despre film) „o bomboană fondantă în mijlocul căreia se află o migdală amară". Nu, bomboana lipsea. Așa cum vă lipsește dumneavoastră darul de a face comparații care să nu fie ridicole. Sigur, domnișoară, doamnă, adevărul e cel pe care l-ați descoperit acum cîteva zile, cine vă poate contrazice ? „Cinematograful, ca și viața, e o școală". Este ? Este. Stai cuminte, elev ! Am stat cuminte și m-am uitat.

Și am văzut un film care nu m-a învățat absolut nimic, scuzați-mă ; mai există și elevi proști. De plăcut, mi-a plăcut foarte mult, scuzați-mă încă o dată. Dar ce să-nvăț ? Că există pe lume și neputința ? Știam dinainte, domnișoară-doamnă-duduie. Știam al dracului de bine. Că doar nu e doar un film „despre viață" (toate filmele, despre viață vorbesc, asta-i situația, toate, absolut toate !), ci unul despre acea stare nu atît de rar întîlnită, care are un nume precis : neputința. O celebră artistă de „revistă", cam îmbătrînită ea, dar încă aplaudată, vrea să joace rolul principal într-o dramă sfîșietoare. O ajută covîrșitorul ei talent (Ludmila Gurcenko e o actriță de talia Giulietei Massina) și o împiedică deprinderile. A tot dansat și a tot cîntat timp de douăzeci de ani (era să scriu : timp de patruzeci și cinci de ani), și iată că altceva nu mai poate să facă. O bufnește rîsul, cînd ți-e lumea mai dragă. Deși e vorba de rolul unei îndrăgostite din timp de război, deși pe măsuța de lemn din fața ei se află doar cîteva bucățele de pîine neagră, deși, la un moment dat, între ea și omul iubit este o distanță de numai douăzeci de metri, douăzeci de metri de pămînt pe care cad bombele — „și fiecare pas e un infarct"...

Ei da, și acesta vi s-a părut un film — așa, în general — despre viață ? Nu cumva e o peliculă de o cutremurătoare actualitate pentru noi, cei din România de azi ? Despre neputința unor oameni plini de bune intenții de a face altceva decît au învățat timp de... hai să nu mai numărăm anii. Că doar nu de lichelele și de afaceriștii de doi bani (care pulesc la noi...) e vorba în film, ci despre oameni de ispravă. Despre o femeie admirabilă, cam usuratică poate, dar extraordinar de talentată, care vrea — și nu poate. Nu mai poate. E prea tîrziu pentru ea. S-a învățat cu minciuna veselă, s-a învățat cu carnavalul și cu melodiile de carnaval pe care le cîntă (o replică dată filmelor lui Fellini, evident). Nu mai e în stare să cînte altceva ! Iar dumneavoastră îi trîntiți un trei în catalog (o femeie „lașă") și, cu înțelepciune, ne lăsați pe noi să tragem concluziile. Le-am tras. Nu e lașă cîtuși de puțin. Se zbate. Încearcă o dată și încă o dată. Dar nu poate ! Cine știe dacă mîine nu va reuși ! Regizorul crede în ea, iar regizorul acela chiar că intuiește ce e arta (și putința, și neputința, și gloria, și tragismul de a nu izbuti...). Poate mîine. Slabe speranțe, dar... Ca să punem încă o dată punctul pe i, nu e și problema a milioane de oameni de la noi, oameni admirabili, să fie clar, care au făcut și erori și care, tocmai pentru că sînt asemenea oameni, ad-mi-ra-bili, se simt vinovați pentru micile lor greșeli, și fac gesturi nehotărîte, descumpăniți, în timp ce marile canalii scot capul de unde nu te-ai aștepta și sisîie pe limba lor șerpească și ne dau tuturor lecții de conduită morală, de acolo, din mocirla din care n-au nici un chef să iasă, că le e cald și bine...

Florin Mugur

cartea străină

Pasagera din visul Corail

Ce am putea spune despre pasagera trenului Corail 4072, direcția Tours—Paris, vagonul 27, compartimentul 10 ? Că s-ar putea numi Berthe, un nume cu valoare generică, pretîndu-se la un **proces** à la Dürenmatt întors pe dos ; că sub pielea ei transparentă circulă mai degrabă lapte, nu sînge, avînd o aproape imperceptibilă nuanță mov ; că respiră nu aer ci esență de violete, procurată nu se știe de unde ; că, sub ochi, cearcăne nobile încadrează ansamblul **distingué** al chipului ; că vîrsta îi e incertă și, în orice caz, neconformă cu cea de-a treia tinerețe pe care o inspiră vivacitatea ei ; că va fi fost în serviciu la o familie „bine", vreme de mai multe generații din chiar ziua cînd a împlinit cincisprezece ani ; că medicul profesor de Breulle i-a fost cel dintîi stăpîn și apoi fiul său, Romaric, care a moștenit-o, probabil odată cu castelul și secolele de [illegible] cu argintăria și mobilierul, cu manuscrisele, cu tapiseria, cu morga unui monoclu și a unei mustăți în coadă de rîndunică, ușor pomădată ; și, dacă insistăm asupra personalității tînărului pe atunci, Romaric, este pentru el într-o după-amiază oarecare soarta lor se vor fi întretăiat în ritm [illegible] contopindu-se apoi într-un geamăt comun,de surprindere și plăcere, izvorînd — ei, hai, subiect de ilustrație frivolă de pe la unamie-opt-sute-nouă-zeci și ceva — ...din „floarea roșie a dorinței împărtășite" ; (vor fi cunoscut Ninie-Noémie și Suzette-Suzanne, surorile, taina ?) ; că viața la castel, cu desuetudinea ei ușor scrobită, i-a oferit, totuși, neștiute satisfacții ; că — ne întoarcem în tren — în poșetă poartă o amintire de familie, o piesă rară de colecție, id est un Napoleon din 1855, emis de monetăria imperială din Lyon în numai 44 685 exemplare (aflăm de la Alban Rossignol, controlorul — numismat al trenului Corail 4072, controlor a cărui virilitate este apreciată mai ales de alt personaj cu nume generic — Odette, „leneșa" — din compartiment) ; că „Berthe" s-a căsătorit cîndva cu „Lucien", „brave garçon" et „travailleur" la ferma din Saint-Martin-les-Varennes ; că Lucien a acceptat-o cu tot cu fetița din flori ; că micuța Thérèse s-a născut la fix nouă luni de la sezonul înfierbîntat petrecut la Quiberon de familia de Breulle, dimpreună cu servitorii : („Le fol été ! Et le plaisir dans la chambre aux persiennes bleues de Monsieur Romaric...") ; că mamele-fecioare nu mai păstrează decît dreptul de a se căsători cu oricine se îndură de ele și de bastarzii lor, după care urmează, nemijlocit, izbăvirea prin muncă abrutizantă ; că între a fi fericit și **a nu fi** fericit este o diferență enormă ; că a avea un soț erou, primul mort — erou din sat în războiul din '39, poate fi echivalent cu a avea, după aceea, în gazdă un anume Karl-Theodor, austriac dar ofițer al celui de-al III-lea Reich (de o mie de ani ?), care te poate face să-l îndrăgești peste măsură pe Mozart ; că Mozart este deasupra urii, a discordiei și a războaielor ; („Avec Karl-Theodor ce fut : **tout...** Elle est devenue merveuilleusement femme, merveuilleusement belle.") ; că Berthe s-a reîntors la castel (unde le Professeur s-a apucat de redactat povestiri polițiste sub pseudonimul Ray Bradbury Breul) și că Thérese s-a măritat cu un diplomat în Brazilia ; că Berthei nu-i place să vorbească despre boli, în schimb adoră televiziunea ; că trenul 4072 cu sosire la 7,31 este de o banalitate îngrozitoare. Iată taxiul, un Peugeot 504, negru.

S-ar zice, încă un roman liricoid, chiar dacă el este primul al Genevievei Evrard (debut direct la Calmann-Lévy !). Surpriza vine însă în partea a doua a acestei, totuși, surprinzătoare **Pasagera din trenul Corail**, în care Dürenmatt pare a fi repus în drepturi sau, dacă nu exact piesa lui foarte cunoscută, la fel de celebra ecranizare cu Alberto Sordi protagonist.

Putem lăsa ca o nelămurire necesară faptul că imaginația, tracasată dar și excitată de voiajul pe cale de fier, poate colora totul în negru funest, însă, din reconstituire suav-madeleinizantă, intriga se transformă în policier. Personajele sînt „călătorii" deja enumerați, plus tovarășii lor de compartiment, neamintiți de mine încă : cei doi avocați (domnii „Cormoran" și „Barakorum", degustătorii de rahat Lokoum), substitutul Procurorului General și psihiatrul. Ei dezbat crima (reală ? prezumtivă ?) a văduvei Sainson („Berthe"). Victima ei este „leneșa" Odette, devenită amantă a numismatului Alban Rossignol (controlorul CFR, pardon — SNCF !), atentator la piesele de colecție ale Berthei. Arma crimei : un pistolet Browning 7,65, „o minune a tehnicii", procurat de însăși Odette de la unchiul ei, armurierul Alfredo Goldini (în compartiment, Odette avea o sacoșă — reclamă a firmei). Un detaliu suplimentar : pistoletul fusese încărcat cu muniție de abatele Paul, fratele mai mic și răsfățat al Berthei. Scopul inițial : o tentativă de sinucidere a prelatului. Alt detaliu : arma ucigașă fusese cumpărată la sfatul vecinei Marguerite Boulonneau. Et **caetera.**

„Esențialul, în viață, este să te pui de acord cu tine însăți", declară patetic văduva Sainson, fără a avea pretenția că, astfel, își explică fapta „criminală". Dar, oare, ne mai interesează pe noi dedesubturile polițienești ale afacerii ? La o întrebare retorică se răspunde pe același ton, cu coeficientul oniric (autoarea zice „rocambolesc") de rigoare. Berthe a ucis „prin acumulare", adică Odette, odată intrată în viața sa, problemele celei de-a doua s-au suprapus cu ale sale, tensiunea **acumulată** devenind insuportabilă și acționînd de la sine trăgaciul armei. **„Tuer ou être tuée ?"...** o întrebare care se pune atunci cînd cineva îți violează intimitatea sufletească, fie și numai în vis. **Tuer le corps ? Tuer l'ame ?** Dar poate că Odette era deja un cadavru viu, iar Berthe n-a făcut decît să consfințească realitatea unei morți preexistente, punînd-o pe falsa victimă de acord cu propriu-i sine. Rolul de „victimă" îi aparținea în exclusivitate și el trebuia jucat pînă la capăt.

Și apoi, închisoarea nu-i decît o ficțiune pentru cineva care scrie / își construiește o temniță din cuvinte. Berthe, autoare a narațiunii, inventase, nu-i așa, viața și avatarurile „Berthei". Singurul ei „adevăr" : călătoria inversă spre sine, pentru care trenul Corail nu-i decît o palidă convenție, abia un pre-text de joc. „Madame, dans cette drole de vie, l'important est d'avoir en soi un rêve. Et d'aller jusqu'au bout de ce rêve, envers et contre tous." **Que voules-vous, les Berthe sont comme ça...**

Dan-Silviu Boerescu

RYSZARD KAPUSCINSKI

ÎMPĂRATUL

TRONUL (15)

A.W. :

Vai, în ziua aceea a judecății, Mister Richard, poporul nostru loial și supus a făcut dovada însuflețitoare de dăruire față de venerabilul stăpîn. Căci, atunci cînd păcătoșii aceia înfrînți au părăsit palatul și au început să fugă în direcția pădurii din apropie e masele înfierbîntate de patriarhul nostru s-au ținut pe urmele lor. Nici un fel de ta e sau tun, prietene, fiecare lua ce avea la îndemînă și, după ei... Cu ciomege, cu pietre, cu lănci și pumnale, totul s a pus în mișcare. Oamenii de pe stradă cărora milostivul stăpîn le dădea cu atita dăruire de pomană, cu ură și turbare s-au pus pe spartul capetelor acestor nebuni, păcătoși și răzvrătiți care vroiau să le ia Dumnezeul lor și să le pregătească nu se știe ce fel de viață. Căci dacă n-ar mai fi fost stăpînul nostru, cine le-ar mai fi dat de pomană și i-ar fi îmbărbătat cu vorbe de încurajare ? Și mergînd pe urmele sîngeroase ale acelor fugari, orașul atrăgea după sine satul și iată că am fost martori cum țăranii din jur luau ceea ce aveau la îndemînă, ba un par, ba un cuțit și, blestemîndu-i pe necredincioși, se aruncau în luptă, vrînd să răzbune insulta adusă milostivului stăpîn. Bandele din gărzile înconjurate s-au apărat prin păduri pînă au avut muniții, iar mai tîrziu o parte s-au predat, iar alții au murit răpuși de soldați și norod. Trei, ba poate cinci mii de oameni din aceștia au ajuns la pușcărie ,și tot atîția și-au dat duhul spre bucuria hienelor și șacalilor, care de pe cele mai îndepărtate meleaguri veneau atrase de cadavre spre pădurile din jurul orașului. Și mult timp încă, nopți întregi, pădurile acestea vuiau de urlete. Iar cei care au întinat demnitatea distinsului stăpîn s-au dus, prietene, în iad. Generalul Dibon, de pildă, acesta a căzut în timpul asaltului palatului, iar trupul lui a fost spînzurat de cei adunați în fața porții Primei Divizii. Mai tîrziu s-a aflat că colonelul Workneh după ce a ieșit din pădure, a ajuns la periferie, acolo a fost înconjurat, vrînd să-l prindă viu. Dar el, Mister Richard, nu s-a predat. A tras pînă la sfîrșit, a mai omorît cîțiva soldați, iar cînd i-a rămas ultimul glonte, a băgat țeava pistolului în gură, a tras și s-a prăbușit mort. Trupul lui l-au spînzurat într-un copac în fața catedralei Sfintul Gheorghe. De mirare este însă că stăpînul nostru n-a crezut niciodată că Workneh l-a trădat. S-a șoptit mai tîrziu că după luni de zile își striga încă slugile noaptea în dormitor și le cerea să fie chemat colonelul la el. Stăpînul nostru a venit cu avionul de la Asmara la Addis Abeba, sîmbătă seara, cînd se mai auzeau încă în oraș mitralierele ,iar în piețe avea loc execuția trădătorilor. Pe chipul monarhului am văzut îngrijorarea, oboseala și tristețea din cauza nelegiuirii comise împotriva lui. Mergea în autoturismul lui în mijlocul unei coloane de tancuri și mașini blindate. Tot orașul a ieșit să-i aducă un omagiu pios de supușenie. Tot orașul îngenunchia, dîndu-se cu capul de pămînt și, îngenunchind și eu cu gloata aceasta, am auzit țipete și strigăte de groază, suspine și chemări. Nimeni nu avea curajul să privească în ochii venerabilului monarh, iar la porțile palatului prințul Kossa, cu toate că nu era vinovat, căci a luptat și avea mîinile curate, a sărutat ghetele împăratului. Încă în noaptea aceea atotstăpînitorul nostru a ordonat să fie împușcați leii săi îndrăgiți, care în loc să apere intrarea în palat, au dat drumul trădătorilor în el.

Și întrebi acum de Germame. Sfîrșitul acesta rău, împreună cu fratele lui și un oarecare căpitan Baye din garda împăratului au fugit din oraș și s-au ascuns încă vreo săptămînă. Puteau umbla numai noaptea, căci a fost pus imediat pe capul lor un premiu de cinci mii de dolari, deci îi căutau toți, căci erau bani nu jucărie. Au încercat să ajungă în sud, doreau probabil să treacă în Kenia. Dar după o săptămînă, cînd stăteau ascunși prin tufișuri, de cîteva zile nemîncați și leșinați de sete, căci le era frică să apară în vreun sat să capete mîncare și apă, au fost înconjurați de țărani, care îi urmăreau și vroiau să-i prindă. Și atunci ,așa cum a recunoscut Mengistu, Germame a hotărît să pună capăt la tot. Germame, așa a declarat, a înțeles că a devansat cu un pas istoria, că a mers mai repede decît alții, dar dacă cineva merge cu arma în mînă cu un pas înaintea istoriei, trebuie să moară. Și cu siguranță că ar fi vrut ca singuri să se sinucidă. Deci Germame, cînd țăranii îi înconjuraseră deja, gata să-i înhațe, a tras mai întîi în Baye, apoi în fratele său, și după aceea s-a împușcat. Țăranii au crezut că au pierdut premiul, căci trebuiau prinși vii, și cînd colo, prietene, doar trei cadavre. Morți erau însă numai Germame și Baye, Mengistu zăcea cu fața plină de sînge, dar încă mai trăia. L-au transportat în grabă în capitală și l-au dus la spital. Despre toate astea a fost informat stăpînul nostru, care după ce a ascultat a spus că vrea să vadă trupul lui Germame. Conform dorinței, cadavrul a fost adus la palat și aruncat pe scările ce duceau spre intrarea principală. Atunci, bunul stăpîn a ieșit din palat, s-a oprit și multă vreme s-a uitat la trupul întins. A tăcut, îngîndurat, fără să spună un cuvînt. Oamenii din preajma sa n-au auzit nici o vorbă. Apoi s-a scuturat și s-a retras în interiorul clădirii, cerînd slugilor să încuie ușa principală. Am văzut mai tîrziu trupul lui Germame spînzurat în copacul din fața catedralei Sfintul Gheorghe. Stătea acolo o grămadă de oameni care îi batjocoreau pe trădători, aplaudau și strigau lucruri vulgare. A mai rămas însă Mengistu. Acesta, după ce a ieșit din spital, a fost adus în fața tribunalului militar. În timpul procesului, s-a comportat demn și, contrar obicelurilor de la palat, n-a manifestat umilință și dorința de a fi iertat de milostivul stăpîn. A spus că nu-i este frică de moarte, deoarece din momentul în care s-a hotărît să înfrunte nedreptatea și să dărîme monarhia, a contat că va muri. A spus că a dorit să înfăptuiască revoluția. A mai zis că el s-a apucat să facă aceasta, dar că își dă sîngele din care va crește arborele verde al dreptății. L-au spînzurat pe treisprezece martie, în zori, în piața principală a orașului. Împreună cu el au fost spînzurați alți șase ofițeri din gardă. Nu mai semăna nici un pic cu ceea ce fusese. Glonțul tras de fratele lui i-a scos un ochi și i-a zdrobit toată fața, pe care crescuse acum o barbă neagră, încîlcită. Al doilea ochi, sub presiunea sîngelui îi ieșise din orbită.

x

Se povestește că în primele zile după înapoierea împăratului la palat domnea o mare vinzoleală. Măturătoarele frecau dușumelele, curățind de pe parchet urmele de sînge îmbibat, valeții demontau draperiile zdrențuite și arse, camioanele cărau grămezi de mobilă distrusă și lăzi de gunoaie, geamgiii puneau geamuri și lustre noi. Zidarii tencuiau pereții de gloanțe. Încet a început să dispară și mirosul de lemn ars și de praf de pușcă. Multă vreme au avut loc înmormîntările festive ale celor care și-au păstrat pînă la capăt loialitatea ; în timp ce trupurile rebelianților au fost înmormîntate noaptea în locuri necunoscute, ascunse. Cele mai multe au fost victimele întîmplătoare. În timpul luptelor de stradă au dispărut sute de copii gură-cască, femei ce mergeau la piață, bărbați ce se duceau la servici sau își încălzeau oasele la soare. Acum schimbul de focuri a încetat, armata patrulează străzile orașului, care, abia acum, cu întîrziere. a început să trăiască groaza și șocul. Povestesc apoi că au urmat săptămîni care au trezit panica datorită arestărilor, cercetărilor obositoare, anchetelor brutale. Domnea nesiguranța, frica, oamenii șopteau, bîrfeau, își aminteau despre amănuntele loviturii de stat, adăugînd la ele, fiecare ce putea, pe măsura fanteziei și curajului său, vorbind pe la colțuri, căci orice abordare a ultimelor evenimente era condamnată în mod oficial, iar poliția — și cu ea niciodată nu trebuie glumit, chiar dacă ea însăși te îndeamnă la asta, ceea ce în orice caz nu a avut loc — dorind să se curețe de imputarea ce i se aduce, a devenit mai periculoasă și mai productivă ca de obicei. Nu lipseau, de asemenea, voluntarii, care împingeau în comisariate clientela speriată. Toți așteptau să vadă ce va face împăratul și care va fi comunicatul în afara celui făcut după înapoiere în fața capitalei speriate și marcată de trădare, cînd și-a exprimat durerea sa și mila în fața grupului de oi rătăcite, care îndepărtîndu-se necugetat de turmă și-au pierdut drumul în pustiul pietros și însemnat de sînge.

G.O.-E. :

Întotdeauna, a-l privi în față pe împărat se considera drept o dovadă de insolență ce putea fi pedepsită și care era împotriva obiceiurilor de comportare, iar acum, după cele întîmplate, nici cel mai mare curajos din palat n-ar fi avut un asemenea tupeu. Toți se simțeau rușinați că s-a ajuns la atentat, fiindu-le frică de mînia dreaptă a stăpînului nostru. Toți au început să cedeze acestei neputințe rușinoase și paralizante de a se privi unul pe altul în față, căci la început nimeni nu știa în ce situație se află, respectiv pe cine venerabilul stăpîn îl va recunoaște și pe cine îl va respinge, loialitatea cui o va accepta și pe a cui nu, cine îi va putea șopti ceva la ureche și cine nu ar mai avea nici un acces și de aceea fiecare, nemaifiind sigur de nimeni și nimic, a preferat să nu se uite în ochii nimănui, iar întregul palat a fost cuprins de boala evitării privirilor și de orbire, căci ochii erau țintiți în parchet sau rătăceau pe plafoane, coborîți asupra bombeurilor ghetelor sau pironiți pe geam. Căci dacă acum aș fi încercat să mă uit la cineva, aceasta ar fi trezit bănuieli și întrebări : — de ce se uită acesta la mine atît de atent, pentru ce sînt bănuit, cu ce mă condamnă. Pentru a preveni presupusul meu zel, cel pe care îl priveam fără nici o intenție, din pură curiozitate sau fără nici un scop anume, nu va crede în nevinovăție și curiozitate, adulmecind doar acuzarea, va răspunde la ardoare cu supra-ardoare și imediat va alerga pentru a se purifica și cum ai fi putut să te purifici atunci dacă nu murdărind pe cel care presupunea că ar fi vrut să ne murdărească ? Da, privirea provoca și șantaja. Fiecare se temea să ridice privirea ca să nu vadă undeva în aer, într-un colț după o draperie, într-o crăpătură, un ochi strălucitor ca un stilet. Iar în întreg palatul răsuna încă, ca un tunet, pe un cer întunecat, întrebarea plină de rezonanță, pentru care nu există răspuns — cine s-a făcut vinovat, cine a atentat ? Practic, vinovați erau cu toții și în plus pe drept condamnați, cît timp trei dintre cei mai apropiați oameni și mai demni de încrederea împăratului nostru, pe care îi considera ca pe niște fii ai săi, așa era de mîndru de ei, i-au pus pistolul la tîmplă. Doar Mengistu, Makonen și Dibon făceau parte din rîndul celor mai înalți aleși care puteau intra în orice moment la venerabilul stăpîn, ba chiar — dacă ar fi fost nevoie — aveau dreptul unic de a intra în dormitor și de a-l trezi din timpul somnului ! Închipuiește-ți acum, prietene, cu ce simțăminte milostivul stăpîn se culca în patul său, fără să știe niciodată, dacă se va mai trezi a doua zi dimineața. O, ce greutăți nedemne, ce neplăceri și necazuri aduce după sine puterea ! Dar cum ne-am mai fi putut salva de bănuieli ? În fața bănuielilor nu aveam salvare. Fiecare comportare, fiecare acțiune sporește bănuiala, ne amenință tot mai mult. Să începem prin a ne explica — da de unde !

Versiune românească de Nicolae Mareș

JULIEN GREEN

LA

NOUĂZECI DE ANI

La 6 septembrie 1990, Julien Green — pe numele său Julian Hartridge Green, scriitor de limbă franceză, membru al Academiei Franceze, dar cetăţean american, împlineşte nouăzeci de ani. Autor al romanelor Adrienne Mesurat (1927), Leviathan (1929), Minuit (1936), Moïra (1950), Chaque homme dans sa nuit (1960), L'autre (1971) **şi al celor despre războiul de secesiune :** Les Pays lointains (1987), Etoile du Sud (1989), **al celebrului său** Jurnal **din care au apărut pînă în prezent 14 volume (lucrează la al XV-lea, al biografiei lui François d'Assisse : Frère François), al unor volume de nuvele şi piese de teatru, jucate şi reluate în Germania, Austria, Anglia, etc. — a intrat cu operele sale, încă din viaţă, în prestigioasa colecţie Pléiade a editurii Gallimard — volumul VI urma să apară pînă la sfîrşitul lui august.**

Cu această ocazie, Franz-Olivier Giesbert i-a luat un interviu publicat în Figaro **din 4 şi 5 august 1990, din care dăm mai jos citeva extrase :**

„Nu am iluzii asupra mea. Personajul pe care oamenii îl văd în mine eu nu-l recunosc. Nu am personaj". Într-o convorbire cu astrofizicianul André Georges, J.G. afirmase : „La anglo-saxoni, scriitorii sînt rareori personaje." El adăugă : „Sînt cîteva excepţii, ca lord Byron (...), dar ele nu sînt numeroase." La observaţia ziaristului că literatura anglo-saxonă e plină de mari personaje, dînd ca exemplu pe Pound şi Hemingway, Julien Green răspunde : „Nu sînt sigur că ar fi mari scriitori." Trecerea lui Julien Green la catolicism a făcut multă vîlvă în anii 20 şi datorită acestei convertiri el a fost socotit un scriitor catolic, ori el neagă : „Sînt catolic, şi din ce în ce mai mult. Dar nu sînt un scriitor catolic !" Cînd Fr.-O. G. îl întreabă : „Dumneavoastră aveţi (...) ironia disperării ca Kierkegaard ?" el răspunde : „E foarte drăguţ să mă compari cu Kierkegaard. Mi-ar plăcea chiar dacă n-ar fi decît pentru o singură frază pe care **a spus-o şi care s-ar putea aplica unei anumite biserici moderne : Biserica modernă a reuşit un miracol mai mare decît cel al lui Hristos. Ea a transformat vinul în apă..."** Avînd o părere proastă despre oamenii politici, el face o excepţie : „Secolul nostru a cunoscut un personaj : de Gaulle. Era singurul. O să-mi reproşez toată viaţa că am avut ocazia să-l cunosc la Washington şi că am scăpat această şansă. (...). În timpul războiului, aveam în camera mea Apelul său de la 18 iulie. Îl ştiam pe dinafară. Îmi spuneam : **Noroc că există acest bărbat."** Adaugă, apoi : „Lucram la Vocea Americii, unde, timp de un an, am vorbit francezilor. André Breton mă anunţa." Ca să continue astfel despre acesta : „André Breton a fost totdeauna foarte amical cu mine, ştiind că eram catolic, lucru care, în ochii săi de papă al suprarealismului, era egal cu o nelegiuire. Mi-amintesc că într-o zi a refuzat să strîngă mîna unui om al bisericii, prieten al meu. (...) el se interesa mult de felul meu de a scrie, ceea ce el numea scriitură automatică. Pentru mine era foarte uşor. El nu reuşea." **Fr.-O. G. :** „Cum aţi ajuns la scriitura automatică ?" „Scriu, cum îmi vine, trăind cu personajele mele, căci simt şi aud, fără să ştiu cum se va termina povestea." Pentru J. G., diavolul există şi afirmă că i-a simţit prezenţa „...atunci cînd scriam **Le voyageur sur la Terre** într-o cameră întunecoasă, mi-amintesc că am simţit în spatele meu o prezenţă înspăimîntătoare. Groaza fizică nu e nimic, dacă o comparăm cu senzaţia pe care o poate da prezenţa Diavolului (...) Nu te temi pentru pielea ta. Sufletului îi e frică (...). Nu trupului. În mai puţin de un minut eram afară. Şi mi-am spus : **Ce fericire să te regăseşti în mijlocul oamenilor care trec pe lîngă tine. Ei nu cred în aceste lucruri. Ei sînt aşa de raţionali."** Fr.-O. G. : „Unde este astăzi diavolul ?" „Pretutindeni. Obsesia diavolului este să ne distrugă. Prin toate mijloacele posibile : tentaţia perpetuă, dorinţa nebună de reuşită cu orice preţ, obsesia aşa de bolnăvicioasă a puterii, (...). În materie de putere, de altfel, diavolul se pricepe." Fr.-O. G. : „De şaizeci şi cinci de ani vă scrieţi **Jurnalul.** Ce vă împinge să continuaţi ?" „Instinctul. Cred că sînt făcut să ţin un jurnal." Despre felul cum scrie : „Nu mă programez cînd scriu. Am o mare uşurinţă să povestesc lucruri pe care nu le înţeleg. Văd imagini şi trag din aceste imagini ce scriu (...) Eu simt nevoia să-mi văd personajele (...). Dacă nu văd nimic, nu pot scrie.". Fr.-O. G. : „Continuaţi să scrieţi cu acelaşi entuziasm ca la începutul secolului. Cum faceţi să rămîneţi aşa de tînăr la aproape 90 de ani ?" „Ceea ce-mi spuneţi mă înfricoşează. Dar nu vă pot contrazice. Viaţa m-a învăţat multe lucruri, am totdeauna aceleaşi reacţii şi aceleaşi mişcări interioare ca un tînăr de 20 de ani." Fr.-O. G. : „Vă place şampania. Aveţi poftă de mîncare. Care e, aşadar, secretul dumneavoastră ? „Pofta de muncă, ultima mea pasiune, fără îndoială" deşi „...dacă găsiţi în Paris o altă persoană care să aibă o conştiinţă aşa de agitată ca a mea, daţi-mi adresa ei, să ne schimbăm impresiile." „Dar dorm bine. În general, am opt ore de somn." Fr.-O. G. : „În sfîrşit, ne puteţi spune ce aţi învăţat de la viaţă ?" „În culoarul apartamentului trebuie să fie cel puţin douăsprezece mii de cărţi. Nu le-am citit pe toate în întregime. Dar le-am consultat pe toate. De fapt, am citit enorm. Rămîne că nu cărţile sînt cele care m-au învăţat esenţialul. Ceea ce m-a învăţat totul este reflecţia, meditaţia..." Fr.-O. G. : „Rugăciunea..." „Da, rugăciunea. În camera mea, e o icoană. Într-o zi, cînd treceam prin faţa ei cu braţele încărcate de cărţi, mi s-a părut că aud pe cineva : **De ce toate aceste cărţi ? Eu sînt cartea ta."**

Prezentare şi traducere de
D. St. Radulescu

hyde-park

Primire la aeroport

Urmăream la Pasărea **Tivi** un interviu acordat de Petre Roman şi mă bucuram : „Doamne, înţeleg ! Ştiu o limbă străină !" pînă să-mi dau seama că, de fapt, vorbea româneşte. Unde-o fi învăţat şi limba asta ?

Telefonul începu să sune din senin. Ştiam că nu mi s-a instalat încă telefon, dar, pentru că acesta continua să sune, ridicai într-o doară scrumicra.

— Domnule Vasiliu — răsună o voce cu intonatii feseniste — nu aţi putea veni pînă la Otopeni ? Domnul Iliescu a aterizat de jumătate de oră, sosind din Iugoslavia, şi nu e nimeni să-l întîmpine. Dumneavoastră semănaţi cu Adrian Severin. Nu ştiţi întîmplător telefonul poetului Eugen Suciu ? Lipsa gîtului l-ar putea face să treacă, pe înserate, drept Petre Roman.

Mi-am amintit cum, în casa de odihnă a creaţiei de la Neptun, un confrate m-a chemat să-mi arate o scenă cutremurătoare : preşedintele Iliescu vorbea la telecolor în faţa sălii pustii. Impresia de solitudine fusese atît de puternică încît dădusem ceva femeii de serviciu să stea cu el.

— Şi cum o să-l faceţi să nu plece pînă vin eu ?

— Deocamdată îi ia Roşiianu un interviu, în avion Îl putem anunţa să mai tragă de timp. E omul nostru.

— Iliescu nu e tot omul vostru ?

— Păi, de Iliescu vorbeam.

— Uite ce e, vremurile sînt grele iar eu sînt un tip practic. Ţăraniştii ar da oricît să nu ies din casă.

— Pricepem. Dacă vă promitem că nu se vor lua măsuri împotriva dumneavoastră pentru bazaconiile strecurate în presă, veniţi ?

— Ăăăă. Aşa, cu pistolul în ceafă ? Eu nici la alegeri n-am fost.

— Dac-aţi fi fost, v-aţi fi convins că aţi votat, totuşi.

— N-ar fi mai bine să aranjăm cu băieţii din Piaţa Universităţii ? Strigătele lor de „Jos Iliescu !" în clipa în care domnia sa va răsări în capul scării avionului, ar putea fi interpretate ca o dovadă de simpatie.

— Pînă-i anunţăm, pînă vin...

— A, dînşii sînt tot din Valea Jiului, dar deghizaţi, înţeleg.

Interlocutorul tuşi scurt, fesenist, în scrumieră. Îmi veni o idee :

— Benzi cu urale şi aplauze n-aveţi? De pe vremea...

— Avem din belşug, dar îl vedeţi pe domnul Iliescu, **preşedintele ţării,** coborînd pe aeroportul pustiu cu căştile pentru ovaţii pe urechi ?

— Bine. Fie. Nu vin de frica represaliilor ci pentru că, în străfundul inimii, am un licăr de simpatie pentru dînsul.

M-am îmbrăcat cît am putut de iute, însă traficul nenorocit m-a făcut să întîrzii. Cînd am sosit pe aeroport, preşedintele plecase. Întrebînd de el în dreapta şi în stînga, prin forfota turiştilor preocupaţi, am primit răspunsuri care mai de care mai trăsnite, iar o bătrînică franco-fonfă mi-a strîns mîna :

— Mes félicitations ! Je suis ravie : vous avez un président et vous ne l'avez pas encore tué !

Tudor Vasiliu

moda, altfel

Doi gulerati: o regină muritoare şi un scrib nemuritor

Contemporani celebri, **(şi unul prin altul),** regina Elisabeta a Angliei, fiica lui Henric al VIII-lea şi al Annei Boleyn, născută la Greenwich în 1533, decedată la Londra, 1603 şi William Shakespeare (al cărui nume a mai fost ortografiat **şi** Shaxper sau Chasper), fiu al lui John — comerciant, născut şi decedat la Strattford-on-Avon (1564—1616), ne apar, în portretele pe care epoca le-a lăsat, cu fizionomii asemănătoare : frunte **foarte** înaltă, nas **foarte** lung, buze strînse (nu foarte !). Despre gît e greu de vorbit căci ele, gîturile, sînt ascunse în gulere ; dar gulerele sînt şi ele asemănătoare, al Elisabetei remarcîndu-se prin grandoare. Ambele capete par oferte speciale, în ambalaje speciale. De la gît în jos, ce să mai vorbim !? Imposibil de găsit vreo asemănare, nu există documente ! Putem reveni, în schimb, la frunte. Pe fruntea Elisabetei atîrnă **discret,** din bijuteria prinsă în păr, o perlă ; în spatele frunţii lui Shakespeare, străluceşte, **indiscret,** o perlă rară, pe care, în afară de el, nimeni n-a mai fost în stare să o aibă şi s-o poarte cu atîta dezinvoltură, prin atîtea secole.

Viaţa reginei, intimă şi oficială, a fost mult discutată, speculată, povestită. Nu i-au reuşit proiectele de mariaj dar a fost numită pe nedrept „regina virgină", căci n-a fost o cumpătată sau o schimnică, nici măcar virgină, Robert Dudley s-a bucurat mult timp de interesul ei regesc. A fost, însă, cu adevărat, o regină instruită şi a protejat literatura şi artele. I-a plăcut litera S : Spencer şi Shakespeare. E vorba de literatură. În ceea ce o priveşte pe Maria Stuart a manifestat o ură odioasă.

Tînărul care păzea caii la intrarea teatrelor din Londra a reuşit să se angajeze în trupa actorilor, care, în timp, s-au considerat „Comedianţii reginei". Tot în timp, acelaşi tînăr care păzea caii a devenit Marele Will. În opera lui se găsesc toate defectele **la modă,** din timpul acela, glumele vulgare, complimentele **uşurele, platitudinile** pretenţioase, obscurantismul, incoerenţa declamatorie, îngîmfarea, prostia şi prostul gust. Dar şi imagini de o elocvenţă profundă, de o justeţe inatacabilă, de o potrivire de cuvinte irepetabilă, de o îndrăzneală superbă, de o forţă sentimentală invincibilă, de o înţelepciune liniştitoare. Stilul shakespearian e inimitabil şi e nemuritor. Stilul elisabetan, cu toată grija reginei pentru literatură şi arte, pentru frumos, cu tot luxul instaurat, cu toate ambiţiile de a importa renaştere flamandă, italiană sau franceză, cu toţi pilaştrii, balustradele şi figurile groteşti, sculptate în lemn, a trecut, a fost uitat, a rămas un document istoric.

Degeaba purtăm gulere asemănătoare. „...nu depinde de guler !".

Corina Cristea

RĂPIT DE KREMLIN

fragmente din memoriile academicianului ANDREI ZAHAROV

Născut în 1921 la Moscova, într-o familie de intelectuali, Andrei Zaharov a trăit „din plin" anii creşterii cancerului cotropitor al stalinismului. Deşi tatăl său, pe lîngă munca de profesor mai scotea şi manuale şcolare, nu a izbutit să obţină pentru familia sa altă locuinţă decît două cămăruţe într-o casă unde şase familii făceau coadă la primusuri şi unde toţi pereţii aveau urechi vigilente. Singurul avantaj e că a căpătat o pregătire mai serioasă, care i-a revelat de timpuriu vocaţia de mare savant. Absorbind şi aprofundînd fizica teoretică, a fost inclus în echipa care a dus la realizarea bombei atomice sovietice. Dar cei treizeci de arginţi care ar fi putut deveni privilegiile acordate unui academician nu i-au adormit conştiinţa. Dincolo de cortina de fier lăsată şi în interior, luciditatea, spiritul său civic, simţul de răspundere, l-au făcut să descopere curînd că este martorul unei farse tragice, cu ţarul roşu travestit în „tătuc" şi salvatorul popoarelor. A descoperit genocidul, distrugerea sistematică şi premeditată a economiei, imensa corupţie şi, mai cu seamă, o realitate descoperită peste ani şi de alt laureat al Premiului Nobel, scriitorul nigerian Wole Soyinka, anume : „Omul moare cînd nu spune adevărul". Şi Andrei Zaharov a început să rostească răspicat şi consecvent adevărul. În februarie 1966 a protestat împotriva procesului înscenat scriitorilor dizidenţi Andrei Diniavski (de mulţi ani profesor de literatură la Sorbona) şi Iuri Daniel (mort în patrie în iarna trecută), care a dus la crearea mişcării pentru apărarea drepturilor omului în U.R.S.S. A protestat contra împiedicării ceceno-tătarilor deportaţi masiv de Stalin în 1943—1945, de a se întoarce în Crimeea. În 1968 a publicat la New York un studiu intitulat modest : „Reflecţii" — apărut şi în patrie în samizdat — în care înfăţişa primejdia gravă a armelor termonucleare, a poluării la scară mondială, a exploziei demografice promovate în scopuri de expansiune.

A refuzat, în ciuda oricăror presiuni exercitate de atotputernica şi omniobsedanta nomenclatură, să-şi dezavueze opiniile. Dimpotrivă, chiar după ce a fost suspendat din funcţii, nu a ezitat să protesteze şi împotriva invadării Afganistanului şi a instalării unui guvern marionetă prosovietic. Toate aceste manifestări i-au adus premiul Nobel pentru pace, în 1975, dar şi un exil de opt ani la Gorki, de unde a fost „eliberat" în 1987 de Gorbaciov. Cu cîteva zile înainte ca inima sa generoasă să fie definitiv stopată de un atac, a protestat în faţa deputaţilor poporului glasnostizat, împotriva asumării simultane de către acelaşi Mihail Gorbaciov a celor două funcţii supreme: preşedinte al U.R.S.S. şi secretar general al P.C.U.S.

Din memoriile care evocă drumul unei elevate demnităţi, am ales cîteva file semnificative pentru această existenţă pusă în slujba adevărului, a dreptăţii şi a spiritului civic.

A fost un moment straniu. Circulaţia s-a îndepărtat în tăcere, în timp ce automobilul Academiei se apropia de podul Krasnokholmsky din centrul Moscovei. O maşină de patrulare a miliţiei ne-a oprit brusc. Doi indivizi au forţat portiera din spate, fluturîndu-mi sub nas carnete roşii. Erau de la K.G.B. Misiunea lor era să mă răpească.

În după-amiaza aceea, marţi, 22 ianuarie 1980, am fost zvîrlit faţă-n faţă cu puterea, în cea mai arbitrară manifestare a ei. Începeam o odisee care avea să ne aducă umilinţe şi suferinţe. Ştiam prea bine cum merg lucrurile în Uniunea Sovietică. Fusesem aproape de miezul lucrurilor, atît ca savant, cît şi ca analist critic. Dar acum statul se năpustise asupra mea şi am descoperit feţe necunoscute ale cruzimii umane.

K.G.B.-iştii i-au ordonat şoferului să se îndrepte spre biroul procuraturii, din strada Puşkin. El s-a supus fără o vorbă. Am vrut să o anunţ pe soţia mea, Lusia, de la un telefon public, dar agentul a blocat uşa. Maşina a tras în curtea procuraturii. Escortat de agenţi, am fost dus la etajul patru şi introdus într-un birou pe uşa căreia era o placă : „Alexander Rekunkov, procuror general adjunct".

Rekunkov stătea la un birou masiv, cu faţa spre uşă. M-a poftit să iau loc şi i-am spus : „De ce nu mi-aţi trimis o citaţie ? Răspund totdeauna la invitaţiile justiţiei".

Rekunkov mi-a replicat : „Am dat ordin să fiţi adus aici din cauza împrejurărilor extraordinare şi a marii urgenţe implicate. Mi s-a comunicat să vă citesc un decret promulgat de prezidiu : „În urma acţiunilor sistematice întreprinse de A.D. Zaharov, care îl discreditează ca primitor al unor distincţii de stat şi ca răspuns la numeroase sugestii făcute de cetăţeni, prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., acţionînd în baza articolului 40 din regulamentul privind Ordine, Medalii şi titluri onorifice, a decis să-l priveze pe susnumitul de titlul de Erou al Muncii socialiste.

S-a mai decis să fie trimis într-o localitate care să nu-i mai permită a avea contacte cu străinii".

Rekunkov mă privi şi adăugă : „A fost ales oraşul Gorki, situat dincolo de limitele permise accesului străinilor".

Mi-a întins o foaie pe care nu scria nimic despre exilare şi care avea doar semnătura dactilografiată a preşedintelui Leonid Brejnev. Am întrebat care e explicaţia şi Rekunkov mi-a mormăit ceva despre „complicaţii procedurale şi tehnice". A urmat : „Hai să trecem la detaliile practice. Trebuie să pleci imediat. Se permite soţiei să te însoţească".

— Pot să mă duc întîi acasă ! — i-am spus.

— Nu, dar îţi poţi suna soţia. Cît îi trebuie ca să facă bagajele ?

— Nu ştiu, vreo două ore, presupun.

— În ordine. Va fi luată cu maşina la două ore după ce o chemi.

În biroul alăturat, înconjurat de 12 agenţi, am anunţat-o pe Lusia. Nu pricepea ce se întîmplase. I-am spus că vor veni să o ia. După ce am pus receptorul în furcă, am murmurat: „Va să zică, asta e...".

Doi agenţi ai K.G.B. m-au apucat de coate şi m-au vîrît într-un minicar cu perdelele trase. Am stat în spate şi am pornit spre aeroport, cu o escortă de maşini înţesate de miliţieni, de parcă s-ar fi aşteptat să se încerce o scăpare a mea cu forţa. Un om care pretindea că este doctor m-a întrebat dacă nu vreau valeriană, dacă nu mi-e frig. I-am spus că nu.

Între timp, Lusia încerca să facă cunoscute lumii întregi cele întîmplate. Dar legătura noastră telefonică a fost tăiată imediat după convorbire, iar toate telefoanele publice din jurul casei au „amuţit subit". Doar logodnica fiului nostru a alergat pînă ce a găsit un telefon în funcţiune şi a putut anunţa un ziarist şi un prieten.

Cînd Luiza, logodnica, s-a întors, în jurul casei era un cordon de agenţi. După două ore şi jumătate, agenţii au sunat la uşă şi au întrebat-o pe Lusia: „Sînteţi gata?", şi-au luat-o cu ei. Apoi au cotrobăit prin casă şi au luat tot ce au vrut: mere dintr-un bloc-tip ce ni se fixase. Ne aşteptau mai mulţi oameni... Unul dintre ei s-a prezentat : „Sînt Perelyghin, adjunctul procurorului-şef al districtului Gorky. Am fost instruit ca să informez asupra regimului de care dispuneţi. Vi se interzice să depăşiţi limitele oraşului Gorky. Veţi fi ţinut sub strictă supraveghere şi vi se interzice să vă întîlniţi ori să contactaţi străini sau oricare elemente criminale. Dacă nu răspundeţi chemărilor miliţiei, veţi fi adus pe sus. Menajera dvs. va fi o vecină, văduvă".

Ne-au trebuit şase luni ca să descoperim care erau adevăratele îndatoriri ale „gazdei" noastre, văduvă de K.G.B.-ist. Într-o zi, cînd Luisa era la Moscova — ea era mai „liberă" — am deschis personal uşa, cînd a sunat cineva. Doi inşi, beţi, sau mai curînd prefăcîndu-se beţi, au intrat peste mine, declarînd că vor să-l vadă „pe tipul ăla, de-i zice Zaharov."

— Eu sînt Zaharov.

— De ce ceri să fie boicotată olimpiada de la Moscova ?

— Fiindcă U.R.S.S. întreprinde ofensive în Afganistan.

— Da' de ce aperi pe bandiţii care au ucis o stewardesă ? (era vorba de deturnarea unui avion de către un lituanian).

— Ei au fost condamnaţi de un tribunal turc. Dar nu ei au ucis-o ci un agent de securitate a împuşcat-o, în schimbul de focuri.

Stăpînirea de sine dovedită n-a avut efect. Au explodat şi au început să-mi asvîrle acuzaţii fără sens. Subit, unul a scos un pistol din buzunar şi a început să mă ochească.

— Nu putea să o împuşte din greşeală tocmai un securist. Am lucrat şi eu în asemenea misiuni şi nu greşesc ţinta, nici culcat, nici cu capu'n jos. Al doilea individ a pretins că îl calmează, asigurîndu-mă totuşi că prietenul lui e ţintaş de elită. Celălalt a pornit să urle : „Am să fac din apartamentul ăsta un Afganistan! O să vezi cum e aia !".

Pe urmă s-au potolit şi mi-au spus, confidenţial : „Nu mai stai tu mult aici. Te duc ei la un sanatoriu unde au doctorii care pe tipi ca tine îi fac idioţi".

Natasa Gesse, o prietenă din Moscova care făcea ceai în bucătărie, a zărit pistolul, a alergat după menajeră şi, cu chiu cu vai, au chemat miliţia. După mult timp, cînd au sosit, cei doi dispăruseră. „Ce se petrece aici ?" au întrebat, nevinovaţi, miliţienii.

„Nimic neobişnuit" — le-am spus.

Mi-am dat apoi seama că „gazda" lăsa o fereastră deschisă, pentru ca să poată intra nevăzuţi agenţii, căutînd cu furie notele şi documentele pe care le foloseam la redactarea memoriilor.

★

K.G.B.-ul n-a renunţat însă la urmărirea valizei mele cu manuscrise şi documente. Firesţe, trebuia să fi făcut copii după toate, dar am fost prea moale şi peste opt luni şi-au atins ţinta.

În martie 1981, am început să am necazuri cu dantura. Într-o zi, tehnicianul dentar m-a dus într-o cameră de la parter, în loc de cea obişnuită, din vîrful clădirii. Îmi convenea, fiindcă starea inimii mele îmi crea probleme la urcat scările. Dar, luat iute, în alt decor, am crezut că pot lăsa cîteva minute valiza în afara cabinetului, aşa cum pretindea din motive „tehnice", asistentul. Mai ales că mai erau în sala de aşteptare cîteva persoane. Totuşi, după cinci minute, cînd am ieşit, valiza dispăruse. Un pacient mi-a spus că o luaseră doi străini. Furtul a fost o lovitură cumplită. Am pierdut însemnări privind probleme ştiinţifice şi episoade curente, documente personale, scrisori (inclusiv ale Lusiei către copii), trei carnete groase, conţinînd munca iniţială la memoriile mele şi jurnalul în ultimele 14 luni. În cursul unei percheziţii furtive, suferite la Moscova, îmi mai dispăruse din apartament, în 1978, un carnet cuprinzînd începutul memoriilor mele. Ambele furturi mi-au cauzat multe necazuri, silindu-mă să-mi iau munca de la capăt.

★

Am reînceput să-mi scriu memoriile. Am fost silit să mă bazez pe memoria mea, deoarece nu aveam prima versiune sau cele două sute de pagini de însemnări folosite în manuscrisul editat ulterior. O copie din prima parte a manuscrisului mi-a parvenit din America în aprilie 1983, dar trimiterea a fost întîmplătoare şi fragmentată, aşa că nu mă puteam baza pe ea. O treime din materialul trimis de ginerele meu Efrem nu a sosit şi nu puteam fi sigur niciodată dacă revizuirile mele vor ajunge la el.

La 6 decembrie Lusia a luat cîteva capitole din memorii ca să le ducă la Moscova. Cu cîteva zile înainte de plecare suferise o criză serioasă de inimă, dar călătoria nu putea fi aminată. În dimineaţa următoare, la ora 7, cînd trenul a sosit la Moscova, doi detectivi au intrat în compartimentul ei şi au început să o percheziţioneze.

Ea le-a predat imediat manuscrisele mele, fiind convinsă că asta vînau detectivii. Spera să scurteze lucrurile, dar toată treaba a durat 3 ore, incluzînd şi o percheziţionare la piele. În momentul acela trenul fusese deviat pe o linie moartă, Lusia a fost silită să-şi care valizele grele pînă la trenul subteran care avea să o ducă îndărăt spre centrul Moscovei. În mai multe rînduri, dureri serioase de inimă au silit-o să se aşeze pe marginea trotuarului, dar şi-a încordat voinţa şi şi-a urmat drumul.

La trecerea unui pod peste calea ferată, a avut un scurt leşin, dar un tînăr aflat în preajma ei a ajutat-o în restul drumului. Sînt sigur că înrăutăţirea sănătăţii sale în cursul lunilor următoare, care a dus ulterior la necesitatea unui transplant, a fost grăbită de acest incident. În cele din urmă, am sfîrşit refacerea memoriilor mele la 15 februarie 1983, cînd soţia mea împlinea 60 de ani. Numai mulţumită ei a ajuns să fie completat şi publicat acest volum.

Prezentare, selecţie şi traducere
Eugen B. Marian

bridge

Mijlocul care devine scop

Spre deosebire de alte sporturi ale minţii, cum ar fi şahul, bunăoară, în bridge nu există propriu-zis un „timp de gîndire" inclus în durata jocului. Atît în licitaţie cît şi în jocul de levată, între luarea unei decizii şi aplicarea ei diferenţă trebuie să fie dacă nu chiar insesizabilă, oricum nu mai mare de o clipă, pentru că altminteri — în licitaţie cel puţin — statul pe gînduri poate să fie interpretat ca supliment neregulamentar de informaţie pentru partener. Cu alte cuvinte, cine se aşează la masa de joc are obligaţia de a şti să gîndească nu numai bine, dar şi repede. Se înţelege de aici că alegerea celui mai convenabil contract, precum şi realizarea lui practică se bazează pe rapiditatea gîndirii în tot atîta măsură cît pe rigoarea (corectitudinea) ei. Dar asta nu-i totul. Nu încă. Pentru că raportul de relativă simultaneitate dintre gînd şi faptă implică existenţa în prealabil la jucător a unei teleologii, a unei conştiinţe clare a scopului urmărit. La o primă şi superficială vedere s-ar zice că asta-i o falsă problemă, de vreme ce toţi jucătorii de bridge urmăresc acelaşi lucru: să cîştige. Nu mă îndoiesc că, fiind vorba de o competiţie, a cîştiga e scopul oricărui competitor. Să cîştige, însă, ce?! Competiţia? De acord, dar asta nu depinde doar de el, asta depinde mai ales de conjunctură, adică de jocul tuturor competitorilor. O partidă? Iarăşi de acord, dar nici asta nu depinde doar de el, asta depinde şi de adversar. O simplă licitaţie justă? Din nou de acord, dar din nou nu depinde numai de el, depinde şi de partener. Aşadar, nu e deloc foarte sigur că a cîştiga trebuie să fie scopul dintîi într-o competiţie de bridge. Jucătorii adevăraţi, fără să fie străini de dorinţa de a cîştiga, intră în competiţie cu alt gînd: **de a juca bine.** Acesta e scopul just al jucătorului de bridge, din cel puţin două motive: îşi conţine mijloacele pe de o parte, şi realizarea lui depinde numai de jucătorul în cauză, pe de alta. Iar un atare scop presupune absenţa crispării, recte o anume detaşare senină de context, prezenţa clarviziunii, recte posibilitatea de a judeca echilibrat în orice conjunctură şi mai cu seamă, bun simţ în toate cele. Nu e prima oară cînd evoc bunul simţ ca pe o condiţie a jucătorului de bridge, cu atît mai necesară cu cît jocul de bridge în sine nu are a face cu bunul simţ (din motive pe care le-am numărat într-un capitol anterior). Nici în politică bunul simţ nu contează, dar nu poţi fi bun politician fără să-l ai. Scuzaţi analogia, a fost pur retorică. În general, faţă de să cîştig, a juca bine e un mijloc. În bridge el este sau ar trebui să fie mijlocul care devine scop. Or, totuna, scopul care-şi conţine mijlocul.

Laurenţiu Ulici

REDACŢIA : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. 59 67 60. ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 133, tel. 50 74 96. Tiparul executat la Combinatul Poligrafic Bucureşti.

5 lei